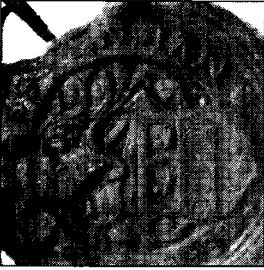
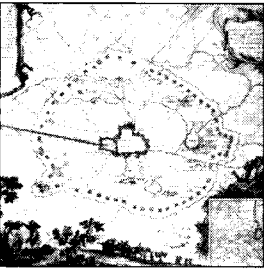

09/14/6

WESTHOEK

*Tijdschrift voor
geschiedenis & familiekunde
in de Vlaamse & Franse Westhoek*

*Driemaandelijks tijdschrift, Jaargang 16, 2000, nrs. 2-3
Afgiftekantoor B-8310 Brugge St.-Kruis*

VVF-Westkust

Volgnr : 1169
Jaar : 2003

WESTHOEK

Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse en Franse Westhoek.

Westhoek is de voortzetting van: Westhoek-Info: mededelingen van Westhoek, kring voor geschied- en familiekundig onderzoek in de Westhoek.

Westhoek is een publicatie van: Westhoek, kring voor geschiedenis en familiekunde, v.z.w..

Raad van bestuur

Wilfried Beele, Noël Boussemaere, John Desreumaux, Stefaan Lazoore (secretaris-penningmeester), Kristof Papin, Mattias Pattyn, Arnold Preneel (voorzitter), Ludo Vandamme.

Redactie

Wilfried Beele, Noël Boussemaere, John Desreumaux, Pieter Donche, Stefaan Lazoore, Kristof Papin, Mattias Pattyn, Jef Pollée, Ludo Vandamme (voorzitter).

Kernredactie

Wilfried Beele, Noël Boussemaere, John Desreumaux, Stefaan Lazoore, Kristof Papin, Mattias Pattyn, Ludo Vandamme.

Penningmeester

Stefaan Lazoore.

Adressen :

Redactie : Ludo Vandamme, Doornhut 28, B-8310 Brugge
Tel : 050/370386
Administratie: Stefaan Lazoore, Oude Veurnestraat 37, B-8900 Ieper
Tel: 057/218779
E-mail adres : westhoek@yahoo.com
Bestuur: Arnold Preneel, Termereboslaan 16, B-3020 Winksele
Tel: 016/480853

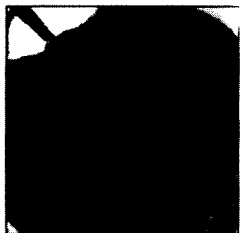
Op de omslag :

Boven: Zegel in rood was met wapen van Jan de Meyere, baljuw van Isabelle de Noyelles, vrouwe van Poelkapelle 1550 (Ieper, Stadsarchief).

Midden, Figuratieve kaart (Sebastien de Beaulieu) van Ieper en omgeving ten tijde van het beleg van 1648 (Ieper, Stadsarchief).

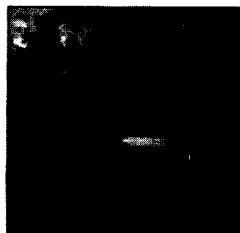
Onder : De schenking van een kapel aan de Vlaamse vluchtelingen in Colchester, anoniem schilderij (Colchester, Raadkamer van het Stadhuis)

Inhoud

Pieter Donche
Cornelius Duplicius De Schepper,
diplomaat van Keizer Karel V,
Staatsraad van de Nederlanden
en zijn echtgenote Elisabeth Donche

59

De Benson diptiek van Cornelius De Schepper en Elisabeth Donche.
(The Art Gallery of New South Wales, Sydney)

Achterzijde van de Benson portretten met de wapenschilden van Cornelius en Elisabeth
(foto van omstreeks 1935 toen de portretten nog staken in een renaissancekast)

Cornelius Duplicius De Schepper, diplomaat van Keizer Karel V, Staatsraad van de Nederlanden en zijn echtgenote Elisabeth Donche

PIETER DONCHE

59

Inleiding

Tijdens de prestigieuze tentoonstelling van *Memling tot Pourbus* in het Memling- en Gruuthuuseum te Brugge (15 augustus tot 6 december 1998) was onder de kleinere schilderijen ook een diptiek met de portretten van twee echtelieden te zien. Het tweeluik, omstreeks 1530 geschilderd door de Brugse schilder Ambrosius Benson stelt Cornelius Duplicius De Schepper (1501-1555) en zijn echtgenote Elisabeth Donche (1495/98-1548) voor.¹

¹ Een artikel over deze diptiek en over twee kopieën van het portret van Elisabeth verschijnen later dit jaar in een ander tijdschrift. (Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge, 2000)

² Zijn diplomatieke loopbaan uitdiepen zou te ver leiden en vele jaren onderzoek vergen, zoals bv. gedaan werd voor een andere, zij het latere, 16de-eeuwse West-Vlaamse diplomaat Busbequius (Ogier van Boesbeke) in de doctorale dissertatie van Z.R.W.M. von MARTELS, *Augerus Gislenu Busbequius. leven en werk van de keizerlijke gezant aan het hof van Süleyman de Grote*, Rijksuniversiteit Groningen, 1989. Over Cornelius Duplicius De Scheppers diplomatieke loopbaan werd overigens reeds gepubliceerd, vooral in J. de SAINT-GENOIS & G. YSSEL de SCHEPPER, *Missions*

Diplomatiques... en in H. DE VOCHT, *John Dantiscus...*, cfr infra noot 22, bibliografie.

Beiden werden een half millennium geleden geboren, hij te Nieuwpoort (of Duinkerke), zij te Lo. Cornelius Duplicius De Schepper was na glansrijke studies te Parijs en Leuven, al op zeer jonge leeftijd aan een steile diplomatieke loopbaan begonnen in dienst van meer dan één Europese vorst. Hoewel hij een indrukwekkende staat van dienst kon voorleggen, die hem zelfs tot in Constantinopel bracht, is de veelreizende diplomaat van Keizer Karel en de latere staatsman in dienst van de landvoogdes der Nederlanden toch slechts weinig bekend. En was hij in de eerste plaats een man van de daad, hij had ook een grote wetenschappelijke belangstelling en onderhield vele contacten in humanistische kringen in de Nederlanden en daarbuiten.

In dit artikel willen wij hem in een ruimer kader dan een strikte persoonlijke biografie situeren, waarbij niet zozeer de nadruk ligt op zijn diplomatieke loopbaan², dan wel op zijn familiaal milieu. Al op zeer jonge leeftijd had hij als enig kind, zijn beide ouders verloren. Maar hij was begiftigd met een rijke verscheidenheid aan uitzonderlijke talenten, waarmee hij zich al zeer vroeg liet opmerken. Ongetwijfeld zouden deze op zichzelf al voldoende geweest zijn om daarmee een rijkgevulde loopbaan op te bouwen, maar door zijn huwelijk ging hij deel uitmaken van een, zowel in politieke als in humanistische kringen invloedrijke Brugse clan, waardoor zijn talenten zich alleen maar des te meer konden ontplooiën.

Om Cornelius Duplicius De Schepper in zijn milieu te schetsen, moeten we eerst hiervoor een eind terug in de tijd gaan, en eigenlijk ook beter beginnen bij haar die in 1528 zijn vrouw zou

worden en gedurende twintig jaar trouw aan zijn zijde zou staan. Toen Cornelius haar huwde, was zij een jonge weduwe met kinderen en reeds helemaal opgenomen in de Brugse familieclan van haar eerste man. Cornelius, die sinds zijn kindertijd zelf geen nauwe verwanten meer had, ging dan ook deel uitmaken van deze clan.

60 DE FAMILIES DONCHE EN LAURIJN

Elisabeth Donche

Elisabeth Donche werd geboren in het kleine stadje Lo in Veurne-Ambacht, alwaar haar vader Pieter sinds het schepenenjaar 1491-92 het ambt van raadspensionaris van de stad uitoefende. Haar grootvader, eveneens Pieter bij zijn voornaam, was schepen en keurheer van de kasselrij Veurne geweest. Nog talrijke andere naamgenoten Donche waren schepen en keurheer van de kasselrij Veurne tussen het eind der jaren 1300 en 1550 en een tak te Diksmuide telde aldaar vele schepenen en burgemeesters tot het begin der 18de eeuw³.

Elisabeths grootvader had zich vanaf 1445 aan de toen nog jonge Leuvense universiteit in de rechten bekwaamd. Hij woonde reeds te Lo, aan het einde van de Noordstraat. Zelf had Pieter junior in 1497 op stadsgrond een nieuw huis gebouwd, dat ook gelegen was in de nabijheid van de Noordpoort. Zijn echtgenote was Jacoba van de Clichthove, een verwante van de bekende Parijse theoloog Joos Clichthove uit Nieuwpoort⁴.

Elisabeth heeft haar vader slechts zeer korte tijd gekend. In de tweede helft van het schepenenjaar 1501-1502 was hij, zoals blijkt uit de stadrekeningen, niet meer in staat zijn functie te vervullen: zijn vergoeding voor de 8ste tot 10de dienstmaand schold hij de stad op eigen initiatief zelfs kwijt, terwijl hij de volgende drie maanden niet betaald werd. Waarschijnlijk was hij ziek geworden. Hij overleed dan ook zeer waarschijnlijk begin of in de loop van 1502, zijn dochter Elisabeth had immers reeds in 1502 het leenbezit van haar vader in eigendom.

Elisabeth had nog een jongere zuster Johanna, waar echter weinig over bekend is.

Hun moeder hertrouwde met Christiaan van Zegerskapelle, heer van Zegerskapelle, (Zegerscappel, Nord, F.) een dorp gelegen in Kassel-Ambacht, maar erg dicht bij de stad Sint-Winoksbergen (Bergues, Nord, F.). Zij en haar zuster groeiden dus al vanaf zeer jonge leeftijd op in het nieuwe gezin van hun moeder. Hun stiefvader had uit zijn eerste huwelijk twee kinderen: Jacoba van

³ Zie bv. P. DONCHE, *De familie Donche in de kasselrij Veurne in de 15de en 16de eeuw*, in: Vlaamse Stam, jg. 19 (1983), p. 453-463 en 495-505, waar hun portretten ook afgebeeld worden. De precieze afstamming van Elisabeth, zoals die daar gegeven wordt is inmiddels door nieuw archiefonderzoek nu wel enigszins achterhaald; idem, *De familie Donche te Diksmuide in de 15de tot 18de eeuw*, in: Vlaamse Stam, jg. 25 (1989), p. 222-256.

⁴ Haar vader Cornelius van den Clichthove, gehuwd met Clara van de Walle, was een zoon van Cornelius, die de broer was van Niklaas van den Clichthove, Joos' vader. Zie: A. MERGHE-LYNCK, *Receuil de généalogies inédites de Flandre*, Brugge, 1877, p. 149-150 (en het door de auteur verder aangevulde exemplaar in Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Fonds Merghelynck, nr. 77). Over Joos Clichthove, zie: J.J. DE SMET, *Josse van Clichthove*, in: Biographie Nationale, Brussel, 1873, IV, 2de dl., p. 172-174; M. BERQUIN, *Josse Clichthove van Nieuwpoort*, in: Bachten de Kupe, nr. 5 (1977), 39 p.; J.P. MAS-SAUT, *Josse Clichthove, l'Humanisme et la Réforme du Clergé*, 2 dl., Parijs, 1968.

⁵ H. DE VOCHT, *History of the foundation and the rise of the Collegium Trilingue Lovaniense 1517-1530*, Leuven, 1953, p. 385-386. Dat hij vermeld wordt als van Sint-Winoksbergen hoeft nog niet te betekenen dat hij echt uit deze stad herkomstig was, maar dit kan evengoed betekenen uit de buurt van deze stad.

⁶ Over de familie Laurijn, zie:

- E. FEYS, *Documents inédits concernant les frères Laurin*, in: *Annales de la Société*

d'Emulation de Bruges, dl. XXXVI (4de serie, dl. IX, 1888), Brugge, p. 281-339. Dit bevat de

hele familiegeschiedenis van Jeronimus, zijn zoon Mathias en kleinzonen Marc en Guido Laurijn, en hun verdere afstammelingen, met diverse integrale transcripties van originele documenten;

- J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, dl. 1, Brugge, 1857, p. 360-367: voor de genealogie van de familie Laurin (Laurijn);

- A. DEWITTE, *Jeronimus (+1509) en Mark (+1610) Laurijn van Watervliet*, in: *Biekorf*, jg. 81 (1981) p. 29-34;

- A. DEWITTE, *De Laurijns als bedijkers tussen IJzendijke en Philippine 1499-1614*, in: *Appeltjes van het Meetjesland*, nr. 46 (1995), p. 165-174;

- Brussel, *Koninklijke Bibliotheek*, hs II 6976 (Marius VOET (+1685), *Les échevins du Franc*) f° 165.

⁷ Vermoedelijk heeft zij hem niet gekend, gezien ze pas acht jaar na zijn overlijden huwde met zijn derde zoon.

⁸ - L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Coutumes des Pays et Comté de Flandre. Quartier de Bruges. Coutumes des petites villes et seigneur-*

Zegerskapelle (die zou huwen met Roeland Claeys, en die later heer van Zegerskapelle werd) en een zoon Cornelius van Zegerskapelle.

Het is ons niet met zekerheid bekend waar precies dit nieuw gevormde gezin verbleef, het meest waarschijnlijk lijkt dit te Zegerskapelle zelf te zijn. Toen haar halfbroer Cornelius zich in 1529 inschreef aan het Collegium Trilingue te Leuven, werd hij genoteerd als herkomstig van Sint-Winoksbergen⁵.

Elisabeth zou niet in het Westkwartier blijven. Op welke manier of via welke contacten van haar familie zij haar eerste echtgenoot leerde kennen is ons niet bekend, maar zij huwde in 1516-1517 met Pieter Laurijn uit een zeer vooraanstaande Brugse familie.

De Brugse familie Laurijn⁶

Het aanzien dat de Brugse familie Laurijn in de 16de eeuw verwierf, begon met Jeronimus Laurijn (+1509), de schoonvader van Elisabeth⁷. Hij was zijn loopbaan begonnen in 1478 als klerk van de ontvanger-generaal van Vlaanderen. Van 1486 tot 1498 was hij ontvanger van het Brugse Vrije. Onder Filips de Schone (de zoon van Maria van Bourgondië, en vader van Karel V) kreeg hij toegang tot de hoogste ambten: raadsheer en hofmeester van de aartshertog, ontvanger van de beden van Vlaanderen in 1497 en tesorier-generaal van de domeinen en financiën vanaf 1499, commissaris voor Vlaanderen en Zeeland. In 1502 werd hem de titel van ridder verleend en hij werd ook vereremerkt met het halssnoer van het Gulden Vlies. Hij werd ook de gouverneur van de jonge prinsen Karel (de latere Keizer Karel) en zijn broer Ferdinand (de latere Duitse koning), alsook van de overige kinderen van Filips de Schone.

Vanuit deze hoge positie vergrootte Jeronimus het familiefortuin aanzienlijk, vooral door zijn activiteiten van landwinning op de zee door indijkingen en de creatie van nieuwe polders in de delta van de Schelde. Van Filips de Schone kreeg hij uit dankbaarheid hiervoor vele octrooien. De voornaamste onder deze concessies was Watervliet. Hij verkeeg het recht er een lakennijverheid te vestigen, en wanneer het hem zou believen er een besloten stad van te maken, met muren, torens, poorten enz... Voor 25 jaar ook mocht hij beschikken over het aandeel van de prins in de belastingen op de inwoners. Jeronimus bouwde er een nieuwe kerk. Watervliet werd een leengoed in 1505. Nog vele namen van polders in de streek ten noorden van Eeklo herinneren aan zijn activiteiten: de St.-Jeronimuspolder, St.-Laureinspolder, St.-Barbarapolder (naar een dochter), Kleine-Juffrouwspolder, etc.⁸.

**Stamboom van de Brugse
familie Laurijn**

**Jeronimus
LAURIJN**

+ 1 AUG 1509

x

**Jacoba
PEDAERT**

+ 4 MAY 1502

x

**Maria
STRABANT**

**Mathias
LAURIJN**

burg. Brugse Vrije
+ 9 SEP 1540

x 23 AUG 1524, Mechelen

**Francisca
RUFFAUT**

+ 26 JAN 1565

**Marc
LAURIJN**

o 17 MAY 1488
+ 4 NOV 1540

deken St.Donaas
Brugge

**Pieter
LAURIJN**

o 7 DEC 1489, Brugge
+ 27 FEB 1522, Brugge

schepen Brugse Vrije
x 1516-1517, Brugge

**Elisabeth
DONCHE**

o 1495-98, Lo
+ 1 SEP 1548, Eke

**Jacob
LAURIJN**

+ in 1512

**Maria
LAURIJN**

**Barbara
LAURIJN**

**Philippa
LAURIJN**

+ 1542

x

**Roeland
VAN BERCHEM**

**Karel
LAURIJN**

+ 1552

**Philibert
LAURIJN**

**Marc
LAURIJN**

o 5 AUG 1525, Brugge
+ 14 MAR 1581, Calais

**Guido
LAURIJN**

o 1532
+ 1588

schepen

Brugse Vrije

x 4 OCT 1571

**Johanna van
DUERNAGHELE**

**Jan
LAURIJN**

militair
+ 16 SEP 1556

Kamerijk

**Jeronimus
LAURIJN**

kannunik
St.Donaas
Brugge

**Mathias
LAURIJN**

burg. Brugse Vrije
+ 1 DEC 1592

x **Radegonda
DUQUESNOY**
(Cannoye)

**Catharina
LAURIJN**

+ 8 JUN 1556

x 3 FEB 1542

**Wulfaert
VAN BORSSELEN**
administrator Veere
+ 1546

x 1549

**Jan
DE GROS**
schepen Brugse Vrije

ies enclavées, dl. V (1892), Brussel, vooral de p. 146-196;
 - F. DE POTTER en J. BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen, tweede reeks - Arrondissement Eekloo, derde deel: Middelburg, Oost-Eekloo, Waterland-Oudeman, Watervliet, Zelzate*, Gent, 1870-1872;
 - Gemeentekrediet van België, *Gemeenten van België, geschiedkundig en administratief-geografisch woordenboek* (1980) onder de gemeenten Waterland-Oudeman, Watervliet en St.-Margriete;

- D. VERSTRAETE, *Watervliet in de 16de eeuw*, in: Appeltjes van het Meetjesland, Maldegem, 1960, p. 247-271, alsook diverse andere artikels in dit tijdschrift en in het tijdschrift Ons Meetjesland;
 - J. DE PAEPE, *Heerlijk Watervliet*, Gent, 1980.

⁹ Zijn in het Latijn gesteld grafscript op zijn grafsteen, thans ingemetseld in de buitenmuur van de kerk, rechts in de voorgevel, vermeldt: *OBIIT 1 AUG 1509*.

¹⁰ Over hem zie: Kon. Academie van België, *Nationaal Biografisch Woordenboek*, dl. 7, Brussel, 1977, kolommen 499-503: A. DEWITTE, *Laurijn, Mark jr.*

¹¹ Over hem zie: Kon. Academie van België, *Nationaal Biografisch Woordenboek*, dl. 7, Brussel, 1977, kolommen 495-499: A. DEWITTE, *Laurijn, Mark sr.*; H. DE VOCHT, *John Dantiscus and his Netherlandish friends as revealed by their correspondence 1522-1546*, Leuven, 1961, p. 85. Volgens dhr. Dewitte is een portret (in dit geval onterecht) toegeschreven aan Memling van een 'onbekende' man (catalogus D. DE VOS,

Hij huwde tweemaal, een eerste maal met Jacoba Pedaert, van wie hij de zonen Mathias, Marc, Pieter -de latere echtgenoot van Elisabeth Donche- en Jacob (die reeds overleed in 1512) had en de dochters Maria en Barbara (overleden vóór haar vader). Uit zijn tweede huwelijk met Maria Strabant, had hij de kinderen Karel, Philibert en Philippa. Hij had ook een bastaardzoon Jacob. Hij overleed op 1 augustus 1509 en werd in de kerk van Watervliet begraven⁹.

Mathias werd na het overlijden van zijn vader heer van Watervliet en Waterland. Hij slaagde er in 1523 in om van Watervliet zelfs een volledig van het Brugse Vrije onafhankelijke heerlijkheid te maken. Wat hem niet belette om toch ook in 1528, 1533 en 1538 burgemeester van het Brugse Vrije te worden. Hij overleed in 1540 en werd, evenals zijn vader, begraven in de kerk van Watervliet¹⁰.

De tweede zoon, Marcus (geb. 17 mei 1488)¹¹ studeerde samen met zijn broers Mathias en Pieter aan de universiteit van Leuven en aan de rechtsfaculteit van Bologna. In 1512, op zijn 24ste werd hij kannunik van de St.-Donaaskerk te Brugge, in 1515 coadjutor en in 1519 deken van de kerk. Hij onderhield talrijke contacten met de meest vooraanstaande intellectuelen van zijn tijd: hij ontving o.a. bezoeken van Erasmus (1517-1521) en van Thomas More (Kanselier van Engeland)¹². De invloedrijke relaties van zijn familie waren voor hen van groot nut. Als een mecenas kon hij bemiddelen om bv. het Collegium Trilingue te Leuven of Erasmus zelf aan de nodige financiële en morele steun te helpen. Hij overleed, zoals zijn broer eveneens in 1540 (op 4 november) en werd begraven in de St.-Donaaskerk. Zijn neefjes Marc en Guido erfden de intellectuele belangstelling van hun oom en werden het centrum van de humanistische beweging in Brugge.

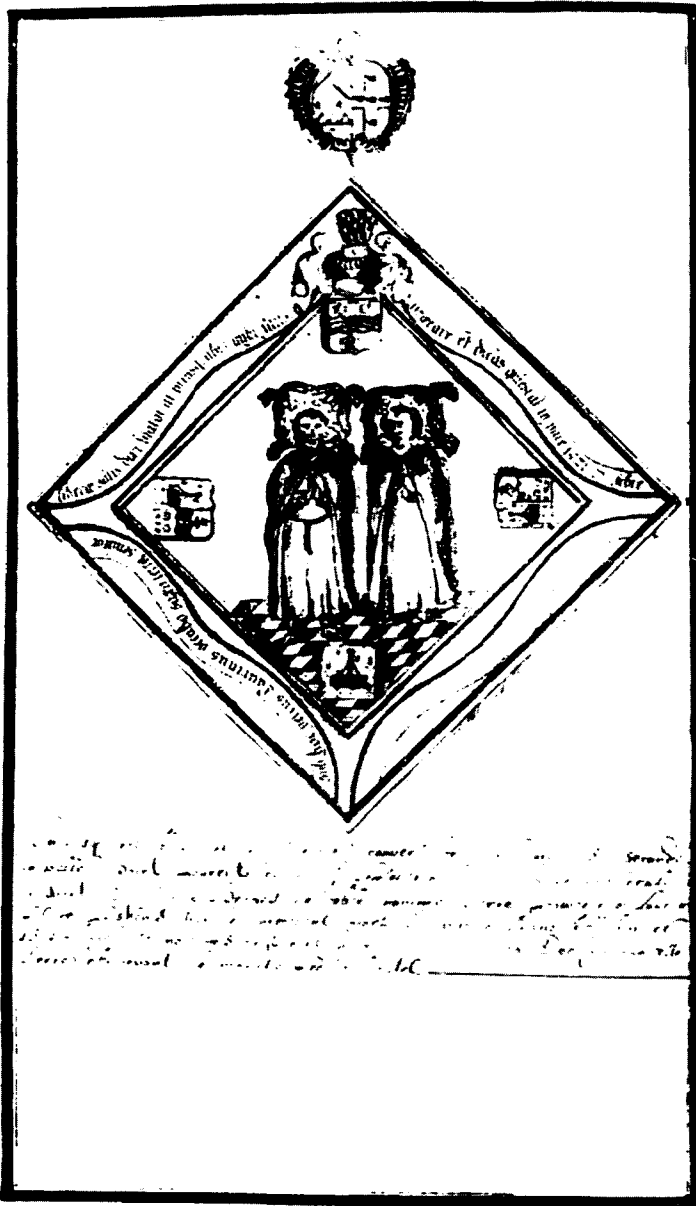
Pieter Laurijn

Pieter, de derde zoon, geboren op 7 december 1489 was, toen hij zich gelijktijdig met zijn broers op 31 aug. 1502 inschreef aan de universiteit te Leuven, bijna 13 jaar oud. Erg jong, maar niet ongewoon in die tijd. Het onderwijs aan de universiteit, dat

Memling, uitgave Mercatorfonds, 1994, nr. 222) zijn portret. De ring van deken Marc Laurijn is bewaard gebleven in het Bisdom te Brugge en zou identiek zijn aan de ring afgebeeld aan de hand van de geportret-

teerde man. (telefonische mededeling 5 sept. 1997) Nog steeds volgens dezelfde zou ook het portret toegeschreven aan Memling, 'de man met de munt' (catalogus nr. 190) Jeronimus Laurijn voorstellen.

¹² A. DEWITTE, *Erasmus en Brugge, 1515-1536*, in: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis, gesticht onder de benaming Société d'Emulation*, dl. XCIV (1957).

Grafmonument van Pieter Laurijn en Elisabeth Donche
(voormalige St.-Donaaskerk te Brugge)

¹³ Brugge, *Rijksarchief*, Registers Brugse Vrije, nr. 255 (schepenjaar 1.9.1515-31.8.1516), f° 87v°: *Meester Pieter Lauweryn ooc scepene inde stede van wijlen de voors(eide) Galiaen Aelmaere die ontfanen was ende zynen eed dede den ... dach van ... xvc... over zyn laken naer rate van ende comt xxj Lb. ix sch.* De datum van zijn eedaflegging is niet ingevuld, maar uit zijn vergoeding (21 pond 9 schellingen), die naar verhouding van zijn diensttijd uitbetaald werd, kan men berekenen dat hij rond begin maart 1516 in dienst trad. (een volle jaarvergoeding bedroeg 50 pond). Brussel, *Koninklijke Bibliotheek*, hs II 6976, p. 165 (Marius Voet (+1685), *Les échevins du Franc*), vermeldt dat dit op 14 maart was.

¹⁴ Brugge, *Rijksarchief*, Registers Brugse Vrije, nr. 256 (1.9.1516-31.8.1517) rubriek *Betaelinghe van Hoofscheden, Ghiften ende Recompensieen: Betaelt ende ghegheven in hoofscheden ter bruiloftfeeste van m(eeste)re Pieter Lauwerin scepene vanden voorn(oemde) lande naer costume C lb.*

¹⁵ Brugge, *Rijksarchief*, Registers Brugse Vrije, nrs. 258-261 (1.9.1518 tot 31.8.1522), onder de rubriek *Betaelinghe gedaen van Lakenen*, resp. f°s 135v°, 137v°, 133v° en 84r°.

¹⁶ 1522 is het jaartal aangepast aan de nieuwe stijl. Op zijn grafscrift staat 1521, maar 27 febr. valt vóór Pasen, en tot 1575 was in Vlaanderen de Paasstijl (oude stijl) nog van toepassing, d.w.z. niet op 1 januari, maar pas met Pasen daaropvolgend werd het jaartal met 1 opgehoogd.

startte in de Faculteit van de Artes, was ook meer vergelijkbaar met een hedendaagse humaniora. De drie broers verbleven aan de pedagogie De Lelie, een kostschool waar ook les werd gegeven (en die traditioneel door Brugse studenten werd gekozen). Pas acht jaar later werd een echte rechtenstudie aangevat in Bologna, waar de drie broers zich inschreven in 1507.

Terug thuis te Brugge werd hij, met zijn diploma in de rechten en de ongetwijfeld forse steun van zijn familie, vrij snel op 26-jarige leeftijd schepen van het Brugse Vrije. Toen de burgemeester van schepenen van het 'Westvrije' (het westelijk deel van het Brugse Vrije) tijdens het lopende schepenjaar 1515-1516 overleed, kon Pieter Laurijn de vrijgekomen plaats innemen op 14 maart 1516¹³.

Ook in het volgende schepenjaar 1516-17 maakte hij deel uit van het schepencollege. En in dat schepenjaar ook huwde hij met Elisabeth Donche. (tussen 1 september 1516 en 31 augustus 1517 dus) Hij kreeg dan ook van het schepencollege, zoals gebruikelijk, een gift van 100 pond¹⁴.

Het jaar daarop was hij geen schepen, maar daarna en tot aan zijn overlijden werd hij wel telkenjare opgenomen in het bestuurscollege¹⁵.

Zijn vader had hem ook zijn titel van heer van Leeskens gegeven. Leeskens was een oude feodale slottoren ('donjon') op de grens der parochies Moerkerke en Middelburg-in-Vlaanderen.

Elisabeths echtgenoot overleed op donderdag 27 februari 1522¹⁶. Hij was toen nauwelijks 32 jaar oud. In de week vóór zijn overlijden was hij van donderdag tot zaterdag nog actief geweest in de registratie van akten en in de weeskamer. Zijn overlijden moet dus wel heel plots geweest zijn. Mogelijks heeft zijn het te maken met de pestepidemie te Brugge tussen 1518 en 1523. In het schepenjaar 1521-22 overleden nog drie andere schepenen uit het korps van 24, alsook een klerk¹⁷.

Hij werd begraven in de St.-Donaaskerk te Brugge, waar ook vele andere familieleden Laurijn hun laatste rustplaats kregen. Een grafmonument werd aangebracht in de tweede St.-Laureins kapel in het noordelijke schip van de kerk, vóór de opstap naar

Zijn overlijdensdatum lezen we ook in de rekening van het Brugse Vrije van 1521-22: *Meester Pieter Lauwerin in zynen levene ooc scepene voors(eide) landen over zyn lakene tot den*

xxvij.en daghe van sporcle dat hij overleed, comt naer raete van tijd xxij Lb ix sch. iij d.

¹⁷ Brugge, *Rijksarchief*, Registers Brugse Vrije, nr. 261, kasselijrekening 1.9.1521-31.8.1522, f°

14v° e.v. en 82v°. Overleden in hetzelfde jaar: de schepenen Antheonis van Gryspeere, Jan van Halewyn, Charles Cortewille en de klerk Cornelis Ondermaer.

het altaar. Het monument was een ruitvormige vloerplaat in blauwe steen, bedekt met verguld koper. In het midden waren een man en vrouw afgebeeld in lange kledij, met gevouwen handen, het hoofd rustend op een kussen en staande op een tegelvloer. In de hoeken werden de wapenschilden Laurijn en Donche aangebracht. In de omlijsting werd in golvende tekstband de volgende inscriptie aangebracht, in gotische letters¹⁸:

*sub hoc Petrus Laurinus occubo saxo terre senator
liberae fatis dixi viator at prius q(uam) mihi fausta
praecare et dicas quiescat in pace 1521 27 febre*

66

Hij liet een weduwe, Elisabeth Donche na en drie kinderen, twee zonen: Jeronimus en Mathias Laurijn en een dochter Catharina Laurijn.

Na het overlijden van haar echtgenoot trok Elisabeth Donche met haar kinderen in, in de grote woning van haar schoonbroer en hun oom, Marc Laurijn, de deken van de St.-Donaaskerk. Waar zij met haar echtgenoot voordien gewoond had te Brugge is ons niet bekend, haar tweede woonst wel.

Deze woning was *het Hof van Beveren*¹⁹, gelegen aan de oostzijde van de Brugse Nieuwstraat²⁰. Dit hof bestond uit een complex met nog enkele kleinere huizen en een tuin. Het grensde aan het eveneens zeer ruime en nog bestaande huizencomplex *het Hof van Watervliet* (met ingang op de Oude Burg), waar schoonvader Jeronimus en later zijn oudste zoon Mathias Laurijn woonden²¹. Beide huizen zijn goed zichtbaar vanuit vogelperspectief op het gedetailleerde stadsplan van Brugge van Marcus Gerards van 1562.

Elisabeth Donches jongere²² zuster Joanna was wellicht reeds bij het huwelijk van Elisabeth mee in de familie Laurijn opgenomen. Zij woonde in bij haar zuster in het Hof van Beveren. Wellicht hielp zij haar zuster tijdens haar weduwschap met de

¹⁸ V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge vóór 1578*. Brugge, 1976. dl. 3. p. 526-527 (cat. 475). De enige tekening van het monument die nog bewaard is gebleven vindt men in: Brugge, *Stadsbibliotheek*, hs. 595 (Molo), dl. I, p. 412. Dit handschrift geeft ook veel precieze details over de juiste plaats waar het zich bevond en de leeftijd van Pieter Laurijn:

32 jaar, 2 maanden en 20 dagen. Andere handschriften geven een tekst van het grafschrift, die soms iets verschilt: tot aan at prius zijn alle teksten eensluidend, daarna geeft Brugge, *Stadsbibliotheek*, hs. 449: *at prius quam abis fausti precuris, et dicas requiescat in pace 1521, 27 februarij*; hs Brugge, *Stadsbibliotheek*, 458: *at prius quam abis miti fausta praecare et dic quies-*

cat in pace 1521 27 septembris (de maand is duidelijk verkeerd gelezen: men zag *7bris* i.p.v. *febre*); Brugge, *Stadsbibliotheek*., hs 459: zoals 458, maar *17 septembris*. In J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, Brugge, 1857, dl. 1, p. 366 leest men: *... ut priusquam abis, fauste preces et dicas; Requiescat in Pace. 1521, 27a Februarii*, en in een later werk van

dezelfde auteur: J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires et monumentales de la Flandre Occidentale*, Brugge, 1866-67, deel St.-Donaaskathedraal, p. 160: *... fauste preceris ...* De voorstelling van het grafmonument in het eerste handschrift is wellicht ter plaatse door een ooggetuige opgetekend, die met veel oog voor detail het hele grafmonument natekende en daarbij de moeite nam om het grafschrift in al zijn gotische lettertekens na te tekenen. De andere bronnen zijn (wellicht gebrekige) afschriften op basis van andere auteurs.
¹⁹ Het Hof van Beveren kreeg zijn naam van Filip van Bourgondië, heer van Beveren (Beveren-Waas in O-VI.), Veere en Vlissingen. Hij was een zoon van Antoon de "Grote Bastaard van Bourgondië", de oudste onwettige zoon van hertog Filips de Goede. In de 16de eeuw was het complex in bezit gekomen van de familie Laurijn (persnota van Noël Geirmaert, Brugge, n.a.v. de recente restauratie).

²⁰ Een van de oudste straten in Brugge, in de oudste stadskern achter het Belfort en nabij de Burg, maar zoals alle straten met een 'nieuw'-naam, gedoemd om op korte termijn een levend anachronisme te worden. Overigens heet de oudste van de 26 bruggen over de Seine in Parijs ook *le Pont neuf*.

²¹ Over dit huis zie: S. VANDENBERGHE, *Het Hof van Watervliet in de Oude Burg van Brugge*, Brugge, 1983.

²² Zij moet een jongere zuster geweest zijn, gezien Elisabeth en niet zij het leenbezit van haar vader erfde. (zie hoger)

opvoeding van haar kinderen en ook later nog met de opvoeding van de kinderen uit haar tweede huwelijk. Zelf huwde zij pas veel later rond 1536-37.

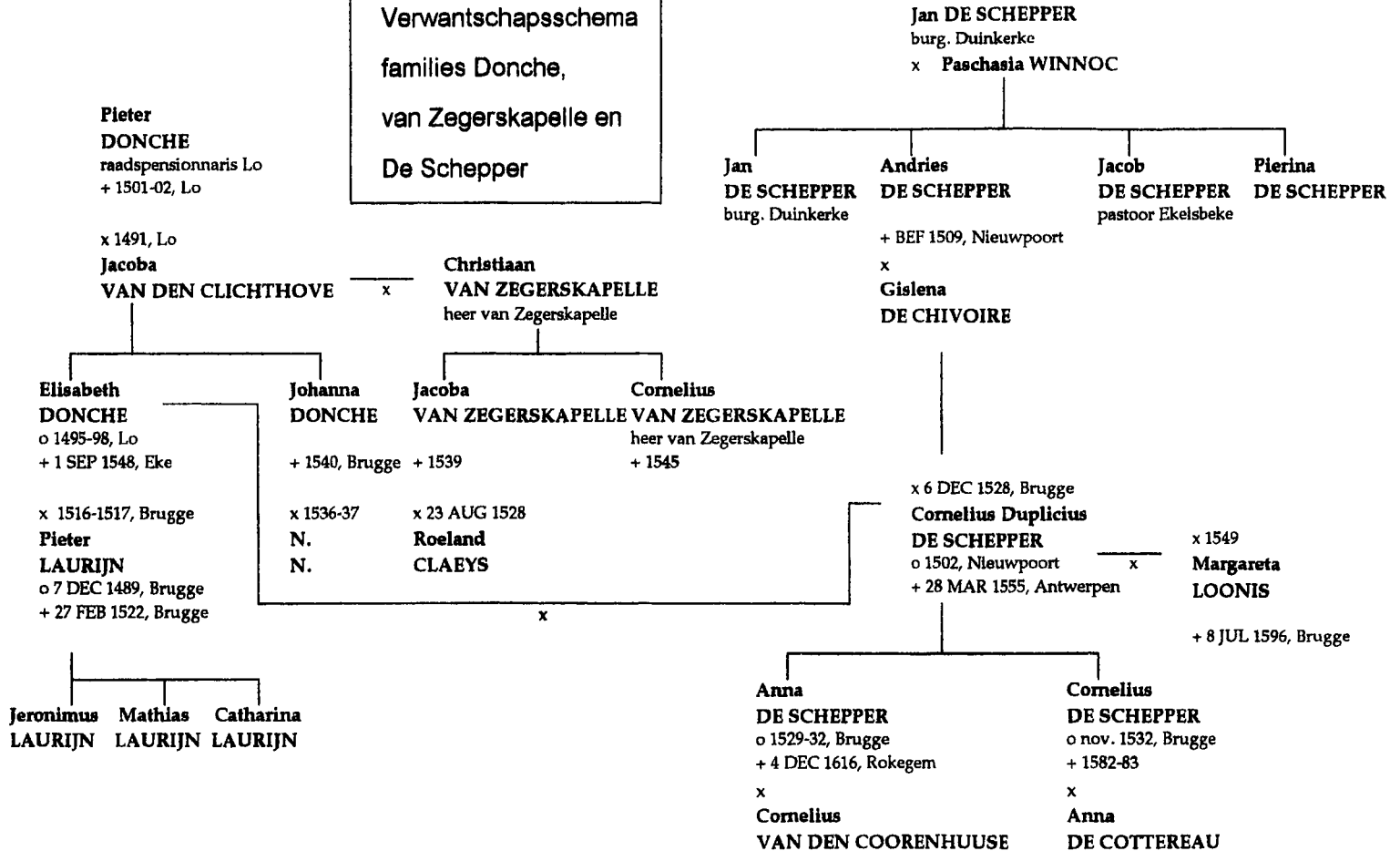
Een tweede huwelijk met Cornelius Duplicius De Schepper

Meer dan zes jaar lang bleef Elisabeth weduwe, wat ongebruikelijk lang is voor die tijd. Maar begin december 1528 huwde Elisabeth Donche opnieuw. Haar nieuwe echtgenoot, die een aantal jaren jonger was dan zij, luisterde naar de naam Cornelius De Schepper. Ondanks zijn jeugdige leeftijd van net geen 27 jaar, had hij reeds een reputatie opgebouwd in de intellectuele en politieke kringen van de Nederlanden.

67

Wellicht heeft Elisabeth haar nieuwe echtgenoot leren kennen via de veelvuldige contacten van haar schoonfamilie Laurijn in het humanistisch milieu, waar ook Cornelius De Schepper zich al snel intensief in bewoog. Haar eerste echtgenoot Pieter Laurijn had een jongere halfbroer Karel (uit het tweede huwelijk van zijn vader) die zich als 14-jarige op 18 oktober 1520 als student aan het Leuvense Collegium Trilingue ingeschreven had. Op 3 december 1522 had zich daar ook de toen bijna 21-jarige Cornelius De Schepper ingeschreven. Hij had toen wel al in Parijs een doctorsgraad behaald In dit pas opgerichte drietalencollege kende ongetwijfeld iedereen iedereen. Mogelijks is Cornelius De Schepper op deze manier met de familie Laurijn in contact gekomen. Maar ook niet onmogelijk is dat dit gebeurde via Erasmus, die de Brugse familie Laurijn zeer goed kende. De Leuvense pedagogie De Lelie, waar Erasmus woonde van september 1517 tot oktober 1521, was ook de klassieke pedagogie voor Bruggelingen. En hoewel Erasmus Leuven reeds verlaten had toen Cornelius De Schepper er zich verder ging bekwaamen, had hij de getalenteerde jongeman al vrij vroeg opgemerkt en zich bij zijn kennissen lovend over hem uitgelaten.

Verwantschapsschema
families Donche,
van Zegerskapelle en
De Schepper

²³ Bibliografie:

- LE CARPENTIER, *Histoire généalogique des Pais-Bas...* (1664), p. 503;
- SANDERUS, *Flandria Illustrata*, Amsterdam (fictief adres Keulen), 1641, Den Haag 1732 en 1735 of zie bv. de Nederlandse uitgave: *Verheerlykt Vlaandre*, Leiden, Rotterdam, Den Haag, 1735, dl. I, boek IV, p. 151-152 onder Eke; alsook dl. III, boek III p. 38 onder Duinkerke;
- P. FAULCONNIER, *Description historique de Dunkerque, ville maritime et port de mer*, Brugge, 1730, dl. 1, p. 45-46;
- J.-J. DE SMET, *Bulletin de l'Académie Royale des Sciences et Belles-lettres de Bruxelles*, dl. X, 2de dl., Brussel, 1843, p. 67-74.;
- J. de SAINT-GENOIS, *Recherches sur le véritable nom, le lieu de naissance, la famille et les armoiries, la sépulture et les écrits de Cornille de Schepper*, dit *Scepperus*, in: *Messenger des sciences historiques, des arts et de la bibliographie de Belgique*, Gent, 1856, p. 1-27;
- J. de SAINT-GENOIS et G.A. YSSEL DE SCHEPPER, *Missions diplomatiques de Cornille Duplicius de Schepper*, in: *Mémoires de l'Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique*, dl. XXX, Brussel, 1856, p. 21-117: levensbeschrijving van vooral de diplomatieke carrière van Cornelius de Schepper, p. 118-222 bevatten de uitgave van zijn dagboek betreffende zijn reis en diplomatieke missie naar sultan Soliman II te Constantinopel;
- F. de POTTER en J. BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, 1ste reeks: arrondissement

CORNELIUS DUPLICIUS DE SCHEPPER ²³

Zijn familienaam en geboorteplaats

Cornelius De Schepper werd geboren op 18 december 1501 ²⁴, als enige zoon van Andries en van Gislena de Chivoire, dochter van Thomas. Zijn familie was van Duinkerkse oorsprong. Hij was een kleinzoon van Jan De Schepper en Paschasia Winnoc, dochter van Joris ²⁵. Een genealogie van de familie De Schepper

Gent, 2de dl., Gent, 1864-1870, gemeente Eke, p. 13-15, 41-42, 50-52;
- P. GENARD, *Notes biographiques concernant Cornelius Duplicius De Schepper*, in: *Bulletin de l'Académie Royale de Belgique*, dl. 2, Brussel, 1875, p. 602-618;
- J.-J. DE SMET, *De Schepper (Cornelius Duplicius)*, in: *Biographie nationale de Belgique*, dl. V, Brussel, 1876, kolom 709 tot 718;
- H. DE VOCHT, *Literae Virorum Eruditorum ad Franc. Craneveldium 1522-1528*, Leuven, 1928, p. 639-642;
- H. DE VOCHT, *History of the foundation and the rise of the Collegium Trilingue Lovaniense, 1517-1550*, Leuven, 1953, p. 68, 166-171, 385-386;
- H. DE VOCHT, *John Dantiscus and his Netherlandish friends as revealed by their correspondence 1522-1546*, Leuven, 1961, bevat zeer talrijke brieven tussen Johan Dantiscus, Pools diplomaat en later prins-bisschop van Warminski en Cornelius De Schepper, die door hem de eerste onder zijn vrienden werd genoemd;
- P. DE SCHEPPER, *Het geslacht De Sceppere*, in: *De Sceppere Kronycke*, familietijdschrift, 5de jg., nr. 1 (15 dec. 1978) vertaling van grafschrift Cornelius De Schepper; in zelfde tijdschrift: 5de jg., nr. 2 (2 april 1979) p. 7-14, levensbeschrijving; - R.E. Van DITHUYZEN, *Cornelius*

Duplicius de Schepper (Scepperus), lid van de raad van state 1538-1555, in: *Raad van State*, 450 jaar, 's Gravenhage, 1981, p. 38-46;
- M. DE WIT, *Joannes Dantiscus and the Netherlands*, in: *Joannes Dantiscus (1485-1548)*, Polish Ambassador and Humanist (Proceedings of the International Colloquium Brussels, May 22-23, 1995) p. 27-43;
- enkele archiefstukken: Brussel, *Algemeen Rijksarchief*, Ms. divers (inv. nr. 115) nr. 181/A: *Recueil de documents concernant les missions diplomatiques et expéditions maritimes de Corneille Duplicius de Schepper ambassadeur au Danemark et en Hongrie 1546 à 1553 n.s.*, een ingebonden boek met achteraan een overdruk van het werk van J. de SAINT-GENOIS. De meeste authentieke documenten uit deze bundel zijn door Cornelius de Schepper ondertekend.
²⁴ GARCAEUS, *Astrologiae Methodus*, Bazel, 1576, p. 157: *Cornelius Scepperus, aulicus Belgicus, in omni genere disciplinarum insignis. N.(atus) 1501 Decembris D.(ie) 18, H.(ora) 5 M.(inute) 26*: Cornelius de Sceppere, Belgische hoveling, in alle studies ervaren, geboren op 18 december 1501 om 5 u 26 min. Cornelius de Schepper zelf had lang in de overtuiging geleefd dat hij in een jaar eerder

geboren was. In 1546 vermeldt hij terloops in een brief aan zijn vriend Dantiscus dat de archieven hem leerden dat hij een jaar jonger was dan gedacht. (H. DE VOCHT, *John Dantiscus* ..., o.c., p. 391)
²⁵ Brussel, *Koninklijke Bibliotheek*, hs nr. 7771 (inventarisnr. 21757), genealogische aantekeningen van Marius Voet (+ Brugge, 1685), f° 55, die gedetailleerde informatie geeft over de namen van zijn ouders, grootouders en oom Jacob, echtgenotes en kinderen en schoonkinderen. Hij vermeldt evenwel slechts één oom (meester Jacob) en geen tante. In andere bronnen wordt zijn moeder Gislaïne de Severin genoemd (de Saint-Genois, mogelijk door hem overgenomen uit DE HAAN, HETTEMA en VAN HALMAEL, *Stamboek van den frieschien adel*, zie zijn nota op p. 9 in *Recherches sur* ..., ook overgenomen door H. DE VOCHT). De familienaam de Chivoire treffen we niet alleen bij Marius Voet aan, die als een betrouwbaar en accuraat werkend genealoog bekend staat, maar ook in de handschriftelijke genealogie der Duinkerkse De Scheppere en ook in DE POTTER en BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen*, 1ste reeks - *arrondissement Gent*, 2de deel, Gent, 1864-70, hoofdstuk Eeke, p. 13.

uit Duinkerke wordt in bijlage gegeven. Zijn grootvader Jan is beroemd gebleven door zijn deelname aan de zeeslagen van herzog Filips de Goede van Bourgondië tegen de Engelsen en te lande in zijn strijd tegen de Fransen. Hiervoor had hij als beloning de titel van vice-admiraal van Vlaanderen gekregen²⁶.

70

Omwille van de verbondenheid van zijn grootvader en vader met Duinkerke, schreven sommige geschiedschrijvers, zoals Sanderus en Faulconnier, dat Duinkerke de geboorteplaats van Cornelius zou geweest zijn, maar Cornelius zelf noemde zich in zijn geschriften steeds en dit reeds in 1523: *Cornelius Duplicius Scepperus Neoportuensis*, m.a.w.: Nieuwpoortenaar. Bovendien staat het vast dat zijn ouders reeds vóór 6 mei 1503 vanuit Duinkerke naar Nieuwpoort verhuisd waren en er het poorterschap hadden gekocht²⁷. Of hij nu vóór of na de verhuis van zijn ouders van Duinkerke naar Nieuwpoort geboren werd is niet uitgemaakt, maar in elk geval groeide hij in zijn prilste jaren te Nieuwpoort op. Op 20 november 1509 waren zijn beide ouders reeds overleden en kwam hij onder de voogdij van zijn drie ooms uit Duinkerke²⁸.

Over zijn jeugd jaren is weinig bekend. Toch moet hij toen ook reeds frequent gereisd hebben. Hij vermeldt immers terloops in een rapport van 1553 dat hij tijdens zijn jeugd jaren Normandië doorkruist heeft en ook de Normandische zee, waarbij hij ook het kanaaleiland Sark bezocht²⁹.

Er bestaat enige onduidelijkheid over zijn familienaam. Hoewel de akten in Duinkerke en Nieuwpoort steeds de familienaam de Scepper vermelden, werd door sommige geschiedschrijvers en latere auteurs vooropgesteld dat de oorspronkelijke naam van de Duinkerke de Sceppers, **De Dobbele** zou zijn. Dit wordt gesuggereerd omdat Cornelius zich in zijn vroegste brieven soms van de naam **Double** of **Duplicius** bedient.

Omwille van zijn maritieme avonturen zou aan zijn grootvader de bijnaam gegeven geweest zijn van *De Schipper* (=schipper of kaper) of *De Schepper*. Deze bijnaam zou dan uiteindelijk de plaats ingenomen hebben van de oorspronkelijke familienaam. Zijn kleinzoon Cornelius zou dan weliswaar de naam De Schepper als zijn familienaam gebruiken, maar toch nog de oorspronkelijke naam in de vorm van een tussenaam *Duplicius* behouden hebben, de Latijnse vertaling van *De Dobbele*.

²⁶ Helaas is hierover of over Cornelius' verwanten in Duinkerke nog slechts weinig te vinden in het Duinkerke archief: in 1558 werd de stad ingenomen door de maarschalk de Thermes

en werd archief vernield; in 1642 brandde het stadshuis af, en ook in 1929 ging heel wat verloren in de brand van het archief en het museum. Wat maakt dat de enige 'oude' documenten die

nu nog bewaard zijn, zijn: een register van de vernieuwing van de magistraat uit 1425, een register van wettelijke passeringen 1506-1552 en de stadsrekeningen 1519-1521. Zie hierover:

S. BLAZY, *Les archives de Dunquerque*, in: *Revue de la Société Dunkerquoise d'Histoire et d'Archéologie*, dl. 2, april 1975, nr. 4, p. 15-24.

²⁷ Brugge, *Rijksarchief*, Stadsarchief Nieuwpoort, register 196 (poortersboek), f° 119v°: *Andries de Scepper, gheboren van Dunekerke was ontft(ang)en poorter by cope den vj.en daghe van meye a(nn)o xv.c drie, was vervreemt van Dunekerke also dat bleec bij zijnen yssuebrief en(de) heeft zijne borgehen gestelt Ph(ilip)s Hooschaert den burchm(eest)er.*

²⁸ Dunquerque, *Archives Municipales*, Actes Judiciaires, série 48, nr. I (1504-1511), f° 260 is een grote akte van *certificatie*, waaruit blijkt dat Cornelius als enig kind van zijn overleden vader Andries, onder voogdij staat van zijn ooms meester Jacob de Scepper, Jan de Scepper de Oude en Cornelius de Scepper. Hij had ook nog een tante Pierina de Scepper. In 1511 is een Jan de Scepper de Oude, burgemeester van Duinkerke en een Jan de Scepper de Jonghe, raad. (zelfde register, f° 294 en 376)

²⁹ Brussel, *Algemeen Rijksarchief*, Raad van State en Audiëntie, nr. 1665/2A f° 148: *... que du temps de ma jeunesse, et que j'ay hanté le pays de Normandie et quelquefois la mer la entour, lad(ite) ysle de Sercq co(m)me deshabitee et depeuplee de gens...* (hij geeft zijn mening over het eventueel strategisch belang om het eiland dat toen door een hollandse kaper voor de Habsburgers bezet was, al dan niet bezet te houden)

³⁰ Kopenhagen, Staatsarchief, Muenchensamling, 3959, en ook: *Cornel Duple*, in een brief uit Granada, Kalendes Octobris 1526 aan Adriaen Herbouts te Antwerpen (vermeld als van 28 sept 1526 door P. GENARD, o.c., p. 607). Mededeling van dhr. Hinneman, Binche (brief van 25.9.1997).

³¹ P. GENARD, o.c., p. 606-608. H. DE VOCHT, *John Dantiscus* ..., o.c., p. 19 citeert in extenso een brief van Christaan II van 28 jan. 1526, waarin de koning de adeldom van zijn onderkanselier bevestigt en enkele wijzigingen toelaat in het wapenschild van zijn familie, en waarin volgende passage voorkomt: ... *avuum tuum paternum Johannem Duplicium, cui rei militiae navalis peritia, et res preclare gestae, Scheppero agnomentum fecere* ...

³² Heel wat van het oude archief van Duinkerke is verloren gegaan, zodat nauwelijks nog originele stukken uit begin der 16de en uit de 15de eeuw ter beschikking staan om het voorkomen van een naam De Dobbele aldaar te verifiëren.

³³ Zie: F. DEBRABANDERE, *Woordenboek van de familienamen in België en Noord-Frankrijk*, Brussel, 1993: beroepsnaam van de kleermaker. Een andere verklaring zou ook kunnen zijn dat hij na het overlijden van zijn ouders bij een familie van de naam De Dobbele aangenomen werd en zich van hun naam bediende om pas later zijn echte familienaam te gaan gebruiken.

³⁴ Ingeschreven aan de universiteit te Leuven als: *Cornelius sceppere de nouo portu morinensis dioc.*

³⁵ *Opera omnia Des. Erasmi Roterodami*, dl. I, 2, Amsterdam 1971, p. 674-675.

In de vroegste van hem bekende brief uit 1523 ondertekent hij als *Cornille Double*³⁰ en iets later als *Cornille Double alias Sceppere* (21 april 1526, 28 september 1526) en op 28 mei 1526 als *Cornelius Duplicius* en eronder *Scepperus*. In de volgende jaren als *Cornelius Duplicius Scepperus* of gewoon *Cornelius Scepperus*³¹.

De verklaring dat De Dobbele de originele familienaam zou zijn is niet geheel bevredigend. In de akten te Nieuwpoort en Duinkerke betreffende zijn verwanten wordt steeds enkel *De Schepper(e)* als naam gebruikt³². En etymologisch betekent de naam de Schepper ook eigenlijk: kleermaker³³.

Zijn jeugdjaren en zijn humanistische opleiding

Zijn eerste humanistische opleiding kreeg hij van zijn oom meester Jacob De Schepper, pastoor van Ekelsbeke (Esquelbecq, Nord, F.) in Bergen-Ambacht.

Zijn oom zond hem daarna naar de universiteit van Parijs (Sorbonne), waar Cornelius de dialectica en de fysica bestudeerde en met een dergelijk succes dat hij de graad van *primus in promotione* verkreeg. Hij werd *doctor Parisiensis*. Hij bleef daarna nog enige tijd aan de Parijse universiteit om zich verder te bekwamen in zijn kennis van het Frans en de oude talen Latijn en Grieks, maar ook om zich toe te leggen op de studie van de geschiedenis, de wiskunde en de astronomie. Volgens zijn tijdgenoten blonk hij vooral uit in geschiedenis en wiskunde.

In 1522, 20 jaar oud trok hij naar Leuven waar hij zich inschreef op 3 december³⁴ om zich te vervolmaken in talen, wijsbegeerte en wiskunde in het Collegium Trilingue, dat enkele jaren te voren in uitvoering van het testament van Busleyden gesticht was geworden en waarvan Erasmus de grote bezieler was. Hier werd Cornelius al snel beroemd om zijn kennis van de talen. Erasmus schreef in 1529 over Cornelius De Schepper: *Scepperus praeterquam quod in omni disciplinarum genere versatus est, pari facultate et solutam orationem textit et carmen, quanquam et hic iamdiu fabulam agit motoriam*: "niet alleen is De Schepper in allerlei takken van wetenschap bedreven, hij is ook literair begaafd zowel op het gebied van proza als van de poëzie, maar hij leidt al lange tijd een rusteloos zwerfend leven"³⁵. Zijn verblijf aan de Leuvense universiteit was evenwel kort (twee maanden).

Zijn studie van de wiskunde en de astronomie, welke laatste wetenschap op dat ogenblik erg in de mode was, leidde tot het schrijven in 1523 van zijn eerste en groots opgevatte werk in stijlvol Latijn: *Assertiones Fidei adversus Astrologos, sive de Significationibus Conjunctionum Superiorum Planetarum anni*

millesimi quingentesimi vigesimi quarti (Bevestiging van het geloof tegen de astrologen)³⁶. Enkele astrologen hadden uit de stand der hemellichamen menen te moeten opmaken dat er in 1524 een grote wereldramp zou losbreken. Eén jaar voordien weerlegde Cornelius De Schepper met zijn boek uitvoerig deze beweringen.

In dienst van Christiaan II, koning van Denemarken

72 Het boek *Assertiones...* en zijn groeiende bekendheid daardoor, bracht hem tot een ontmoeting in Mechelen met Godschalk Ericksen, kanselier van de Deense koning Christiaan II. De kanselier nam Cornelius De Schepper in dienst voor zijn koning in februari 1523. Hier zou hij de basis leggen voor zijn latere loopbaan als diplomaat en ambassadeur aan vele Europese hoven.

Teneinde de rol van reizend diplomaat, die hij later zou spelen, beter te begrijpen geven we eerst een overzicht van de toestand van Europa in de eerste helft van de 16de eeuw.

Door het huwelijk van Maria, de laatste hertogin van Bourgondië en gravin van Vlaanderen, met Maximiliaan van Oostenrijk, waren de 17 Provincieën der Nederlanden deel geworden van het Habsburgse Keizerrijk. Maximiliaans kleinzoon was Karel V, die we beter kennen onder de naam Keizer Karel. Keizer Karel bestuurde de Nederlanden eerst via zijn tante Margareta van Oostenrijk, daarna via zijn zuster Maria van Hongarije, die optraden als landvoogdes. Zijn broer Ferdinand was koning van het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie. Engeland werd geregeerd door Hendrik VIII. Denemarken, Zweden en Noorwegen door Christiaan II. Over Frankrijk regeerde Frans I, de gezworen vijand van Karel V. In Zuid-Oost-Europa waren de Turken na de val van Constantinopel (1453) steeds verder doorgedrongen, in 1529 stonden zij zelfs voor de poorten van Wenen.

Denemarken, Zweden en Noorwegen waren verenigd in een Unie onder het gezag van het Deense vorstenhuis. In het kader van de Habsburgse huwelijkspolitiek had Maximiliaan van Oostenrijk zijn jongste kleindochter Isabella uitgehuwelijkt aan Christiaan II van Denemarken³⁷. Maar zij had het niet getroffen met haar echtgenoot, wiens levenswandel hem de bijnamen 'de slechte' en 'de Nero van het Noorden' bezorgde. Opstanden bleven niet uit: in Zweden in 1521 onder leiding van Gustav Wasa en in hetzelfde jaar ook in Denemarken. Koning Christiaan II moest troonsafstand doen en ging in ballingschap. Eind april 1523 kwam hij berooid naar de Nederlanden, het geboorteland van Isabella, in de hoop van zijn schoonfamilie hulp te krijgen. Hij verbleef een tijdlang in het stadje Vere (Zeeland) op het schiereiland Walcheren en kwam af en toe naar Brugge. Om zich beter te integreren zocht hij weldra een privé-secretaris, die hij via zijn kanselier vond in Cornelius De Schepper.

³⁶ Uitgegeven te Antwerpen, Fr. Byrckmann, 1523, opgedragen aan kardinaal Erard de la Marck, bisschop van Luik: de titel vervolgt met: , *ad reverendissimum Cardinalem Dominum Erhardum a Marka, Archiepiscopum Valentinum, Episcopum Leodiensem, Ducem Bulionium Comitem Lossensem, Cornelio Sceppero Neoportuensi, philosopho, auctore. Libri Sex. Veneunt Antverpiae in AEdibus honesti viri Francisci Byrckmanni Bibliopolae, ac civis Coloniensis. Ac Coloniae in aedibus eiusdem sub intersignio pinguis gallinae. 1523.* Uitgegeven te Antwerpen, S. Cocus & Gerard Nicolaus, 1523. Exemplaren in Brugge, Stadsbibliotheek; Gent, Centrale Bibliotheek Rijksuniversiteit, Ma 123a; Antwerpen, Museum Plantijn Moretus en Den Haag, Koninklijke Bibliotheek. In 1548 werd het herdrukt te Keulen: *Adversus Falsos Quorundam Astrologorum Augurationes, Cornelij Scepperij Assertio... Coloniae Agrippinae .. Vidus Arnoldi Bircckmanni. Anno, 1548.* ³⁷ Voor de lotgevallen van de Deense koning en zijn ongelukkige echtgenote, zie vooral het hoofdstuk daarover in: L.V.G. GORTER-VAN ROYEN, *Maria van Hongarije, regentes der Nederlanden*, Hilversum, 1995, p. 197-212.

³⁸ *Apologeticum pro Jure ac Defensione ...*

Christierni... Daniae regis ad emissos contra se Lubecensium articulos quibus suscepti adversus eum belli rationem prescribunt... responsio, gepubliceerd met een brief van Christiaan aan zijn schoonbroer Karel V van febr. 1524;

Christierni regis ad duas epistolas quibus rationem belli adversus illum suscepti D. Frid. Holsatiae dux, illius patruus, reddere conatur... responsio etc..., gepubliceerd met een brief van Christiaan van april 1524. Van beide pamfletten is een exemplaar bewaard in Brussel, Koninklijke Bibliotheek, fonds Van Hulthem.

³⁹ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 17.

⁴⁰ Joannes von Höfen (Gdansk, 31 okt. 1485 - Lidzbark Warminski, 27 okt. 1548), noemde zichzelf Dantiscus, een Latijnse verwijzing naar zijn geboortestad of Jan Dantyszek in het Pools. Maar hij gebruikte ook soms de Latijnse versie van zijn Duitse familienaam: *Ioannes De Curiis*. En in zijn poëziegeschriften, gebruikte hij dan weer de naam Johann Flachsbinder, of de Griekse vertaling *Linodesmon*, verwijzend naar het beroep van zijn grootvader, die touwslager was geweest. Zijn vader was een rijke brouwer uit Gdansk. Hij bouwde een grote loopbaan uit in de diplomatie onder koning Sigismund I. Hij verbleef in Duitsland, Spanje, Italië en de Nederlanden. Later in zijn leven trad hij in dienst van de kerk en werd al snel bisschop van Chelmno in 1530 en prinsbisschop van Warminski in 1537. Hij behoorde tot de vroegste vertegenwoordigers van het humanisme en de renaissance in Polen. Over deze persoon van

De Deense koning zou zich snel rekenschap geven van Cornelius' grote talenten. In 1524 (februari en april) publiceerde Cornelius twee pamfletten ten gunste van Christiaan II, die verstuurd werden naar paus Clemens VII, Keizer Karel en naar de koningen van Engeland en Frankrijk³⁸. Ze werden fel opgemerkt. Hij bewees er ook mee een zeer goed doorzicht te hebben in de politiek van zijn tijd. Christiaan II benoemde hem uit erkentelijkheid prompt tot zijn onderkanselier. Hij was toen nauwelijks 22 jaar oud. Op 28 oktober 1524 werd hij in die hoedanigheid naar Hendrik VIII en kardinaal Wolsey gestuurd om hun steun te verkrijgen. Van daaruit zeilde hij naar Madrid, waar hij verbleef van 15 december 1524 tot juni 1525³⁹. Hier ontmoette hij voor het eerst Joannes Dantiscus, ambassadeur van de koning van Polen, en humanist, met wie hij levenslang bevriend bleef⁴⁰. Vele honderden brieven van Cornelius De Schepper zijn bewaard gebleven in zijn correspondentie⁴¹.

De echtgenote van Christiaan II leidde ondertussen een erg triest bestaan te Lier. Uiteindelijk werd ze ziek. De abt van de St.-Pietersabdij bracht haar over naar zijn landhuis in Zwijnaarde. Bij zijn terugkeer in de Nederlanden vond Cornelius De Schepper haar in een wanhopige toestand. Al zijn inspanningen waren nu erop gericht haar te helpen en hij bezocht haar dagelijks. Maar het mocht niet baten. Ze overleed in januari 1526, bijgestaan door Cornelius De Schepper en werd begraven in de St.-Pietersabdij te Gent. Op haar graftombe werd een lang graf-schrift aangebracht, opgesteld door Cornelius De Schepper. Hij schreef ook een elegie⁴².

Om zijn toewijding in de zaak van Christiaan II schonk deze hem in 1529 de macht over een uitgestrekt gebied in Noorwegen, nl. Jämtland (tegenwoordig een provincie in Zweden); hij sloeg hem tot ridder in de orde van de Olifant en vereerde hem met het halssnoer van deze gebieden. Cornelius kon evenwel zijn macht nooit uitoefenen daar Christiaan nimmer erin slaag-

Europese betekenis, zie ook: *Studia Europaea II, Joannes Dantiscus (1485-1548) Polish Ambassador and Humanist*. (Proceedings of the International Colloquium, Brussels, May 22-23, 1995, uitgegeven door de Akademie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België). In 1988 werd aan de universiteit van Warschau een project gestart om alle correspondentie van

Dantiscus op te sporen en uit te geven.

⁴¹ Voor de bewaarplaatsen zie de inleiding van H. DE VOCHT, *John Dantiscus...*, o.c., alsook A. SKOLIMOWSKA, *Catalogue of Joannes Dantiscus' Correspondence: Objectives, Needs and Achievements*, in: *Studia Europaea II, Joannes Dantiscus ...*. Zijn correspondentie wordt op 10.000 brieven geraamd. Andere publicatieplaat-

sen zijn: E.J. de Westphalen, *Monumenta inedita rerum Germanicum, praecipue Cimbricarum et Megalopenseium*, Leipzig, 1743, dl. 3. Mededeling van dhr. Rafal Prinke, Poznan, Polen.

⁴² Gedrukt te Antwerpen in oktober 1528 door Jan Grapheus voor Gregorius Bontius. Voor de volledige tekst zie: J. de SAINT-GENOIS in *Messenger des sciences historiques*, o.c..

Situering van het Hof van Beveren in de Brugse Nieuwstraat op het stadsplan van Marcus Geraerts. Woonhuis van de gezinnen Laurijn-Donche en De Schepper-Donche.

de zijn troon terug te veroveren en in ballingschap stierf in 1549.

In dienst van Keizer Karel V

Door zijn diplomatieke interventies ten gunste van Christiaan II was Cornelius ook opgemerkt geworden door de landvoogdes der Nederlanden, Margareta van Oostenrijk. Zij overhaalde hem in dienst te treden bij haar neef Karel V (februari 1526). Ook Godschalck Ericksen, kanselier van Christiaan II, volgde Cornelius' voorbeeld en werd adviseur van Karel V. Door financiële moeilijkheden had Christiaan II de meeste van zijn raadgevers moeten ontslaan. Cornelius De Schepper vertrok in september 1526 naar de Keizer in Spanje. Karel V kende reeds goed zijn diplomatieke gaven en de grote toewijding die hij betoond had aan zijn zuster Isabella, de ongelukkige echtgenote van Christiaan II, waardeerde hij ten zeerste.

75

Hij verbleef lange tijd in Spanje en volgde daarna Karel V op zijn veldtocht in Italië (in juni-juli 1527 was hij Monaco en Genua) maar keerde in oktober terug naar Spanje (Saragossa). In het voorjaar 1528 keerde hij terug naar de Nederlanden: op 8 maart was hij klaar om vanuit Bilbao (Spaans Baskenland) in te schepen voor Vlaanderen, maar moest enige tijd wachten op een gunstige wind. In 1528 ook zond keizer Karel hem naar Schotland, om de Schotten hulp te vragen in zijn strijd tegen de Engelsen, die zich, na Keizer Karels plundering van Rome, zich met zijn ervvijand Frankrijk geallieerd hadden.

Zijn huwelijk met Elisabeth Donche

In de volgende maanden moet hij kennis gemaakt hebben met Elisabeth Donche. Dat hij haar heeft leren kennen via zijn veelvuldige contacten in het humanistisch milieu in de Nederlanden is erg aannemelijk, zoals hoger reeds aangegeven.

Maar daarbuiten hadden zij mogelijks nog een andere band. Elisabeth Donche, geboren te Lo, groeide op te Zegerskapelle in het tweede gezin van haar moeder, gehuwd met de heer van dit dorp. Cornelius De Schepper, die te Nieuwpoort al op heel jonge leeftijd zijn beide ouders verloren had, werd opgevoed door zijn oom meester Jacob De Schepper, pastoor te Ekelsbeke. Zegerskapelle en Ekelsbeke, hoewel in verschillende kasselrijen gelegen (resp. Kassel-Ambacht en Bergen-Ambacht) zijn niettemin buurdorpen, waar een wegwijzer ons leert dat de kernen op amper 3,2 kilometer van elkaar gelegen zijn.

Hebben Elisabeth en Cornelius elkaar als kinderen reeds ontmoet? Het lijkt heel goed mogelijk. De heer van Zegerskapelle en de pastoor van de buurparochie Ekelsbeke moeten elkaar

toch ongetwijfeld gekend hebben en waarom dan ook niet zijn stiefdochter en het leergierige neefje van de pastoor? Elisabeth Donche was weliswaar enkele jaren ouder. Maar in de veel kleinere gemeenschappen die dorpen toen waren, kende wellicht iedereen iedereen.

76 Na de kindertijd gingen hun wegen uiteen: door Elisabeths eerste huwelijk in 1516 met Pieter Laurijn kwam zij in het ver daarvandaan gelegen Brugge terecht. Cornelius ging rond dezelfde tijd in Parijs en Leuven studeren en werd daarna al heel snel een bereisd man, die meerdere Europese landen gezien had. Twaalf jaar later pas ontmoetten zij elkaar (opnieuw?).

Ongeacht of zij elkaar nu in hun jeugd al ontmoet hadden, toch zal het voor hen zeker een aangename vaststelling geweest zijn van elkaar te vernemen dat ze beiden hun jeugd jaren in buurdorpen doorgebracht hadden, waaraan ze ongetwijfeld veel gemeenschappelijke jeugdherinneringen konden ophalen. Zo konden ze bv. ook de bedenking maken dat zowel Nieuwpoort en Lo, de steden van hun prilste kinderjaren, als de dorpen Ekelsbeke en Zegerskapelle van hun jeugd jaren toevallig allemaal in de IJzervallei gelegen zijn!

Reeds op 6 mei 1528 schreef Cornelius De Schepper vanuit Brugge aan zijn boezemvriend Dantiscus dat hij *'volop bezig was met de zaak, waarvan U weet dat ze mij ter harte gaat, en op goede voet is en zo goed als rond'*. Met deze *'zaak'* doelt hij ongetwijfeld op zijn aanstaande huwelijk. Maar eerst riep de plicht hem nog: in mei vertrok hij terug op verre diplomatieke missie naar Polen. Eind september pas keerde hij terug naar de Nederlanden. Op 6 oktober was hij in Leuven en begin november te Mechelen. Te Mechelen overnachtte hij in de herberg *De Cleffel*, waar hij vaak overnachtte⁴³.

En uiteindelijk moet hij dan in Brugge aangekomen zijn en kon hij Elisabeth Donche huwen op 6 december 1528⁴⁴.

⁴³ De rekeningen van de waard Peter Hals, zijn nog bewaard ... (zie *Missions Diplomatiques* ..., o.c., p. 35).

⁴⁴ Brussel, *Koninklijke Bibliotheek*, hs II 6976 (Marius VOET(+1685), *Les échevins du Franc*) vermeldt deze datum op f° 165. In zijn werk vermeldt hij geen bronnen, maar ongetwijfeld vond hij dit in de griffie van het Brugse Vrije waar hij toegang had. Overigens maakt het hele werk een zeer degelijke indruk

voor zijn tijd. H. DE VOCHT, *John Dantiscus* ..., o.c., p. 316 situeert dit huwelijk in de eerste dagen van oktober 1528, maar ook zonder bronvermelding. Vreemd is dat Elisabeth nog niet als hertrouwde vermeld wordt in een akte van aanstelling van procureur: in Brugge, *Stadsarchief*, nr. 199 registers van procuraties, register 1528-1529 (N.B. dat slechts ten dele bewaard is, nl. 3 losse katernen, die de periode nov. 1528-maart

1529 (n.s.) en juli-aug 1529 omvatten) vinden we een akte van 2 febr. 1529 (n.s.) i.v.m. de voogd Roland van Berchem van Charles en Philibert Laurijn, zonen (uit het tweede huwelijk) van Jeronimus Laurijn, *de deken van St-Donaes* (= Marc Laurijn), *mijn heere van Watervliet* (= Mathijs Laurijn) en *de weduwe en(de) kinderen van mr Pieter Lauwerin*. Roland van Berchem was de echtgenote van Philippa Laurijn (even-

eens uit het tweede huwelijk van Jeronimus Laurijn), en Mathijs, Marc de nog levende zonen uit zijn eerste huwelijk, broers van de overleden Pieter, de enige andere zoon met levende nakomelingen van Jeronimus. (zie de genealogie Laurin in J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, o.c.) In deze akte is dus nog geen vermelding van een nieuwe echtgenoot van Elisabeth Donche, weduwe van Pieter Laurijn. In het volgende register 1529-30 vinden we wel reeds op f° 92v°: ... *ghecompa-reert es in persoone vrouwe Elisabeth Donche jegenw(oordig) ghesel-nede van mer Corn(elis) Scepperius, Ruddere, Raede van de K.M. ... Actum 6 sporcle 1529, dus 6 febr. 1530 (n.s.)* Hier dus wel reeds de vermelding van een nieuwe echtgenoot en de vermelding *jegenwoordig* wijst erop dat haar verandering in huwelijks staat recent was. Opm.: L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, in zijn *Coutumes ... Watervliet*, o.c., p. 162, vermeldt deze laatste akte verkeerdelijk met verwijzing naar het register der procuraties 1529-30 f° 92v°, als van "15 febr. 1527 (n.s.)". Niet alleen moet 15 febr. 6 febr zijn, sloop er ook een (druk?)fout in: 1527 i.p.v. 1529, maar bovendien gaat het niet om een datum in nieuwe stijl, maar wel in oude stijl! Immers, op f° 62v° vindt men bv. een akte van datum *laetsten dec Xvc xxix*, gevolgd op f° 63v° door *iiij lauwma-endt Xvc xxix*, op f° 138v°: *ii april Xvc xxix voor paeschen*, f° 143r°: *xvi april Xvc xxix up de paeschavont* en op f° 144v°: *xxi april Xvc xxx*. Pasen in de Juliaanse kalender in 1530 valt inderdaad op 17 april.

Eind december vertrok hij al weer naar Spanje, maar hij was in het voorjaar terug in de Nederlanden. Op 25 mei 1529 schreef hij vanuit Brussel terug aan zijn vriend Joannes Dantiscus, die aan het hof van Karel V in Spanje verbleef. Hij bedankt hem voor zijn gelukwensen voor zijn huwelijk en voegt nog eraan toe: *et facis bene* ("u doet er wel aan"), want schrijft hij: hij heeft in zijn vrouw nooit zoveel vriendschap gevonden, maar oordeelt *rarum in mulieribus! Accedit amor meus* ("zeldzaam bij vrouwen - mijn genegenheid is er"). Zijn liefde groeit elke dag, evenals de ervaring van haar *virtus*. (deugdzaamheid) Zij is, zo schrijft hij: *ingenio ad magna nata, nolitque me domi torpere*. ("door haar karakter is zij tot grote dingen geboren (in staat) en zij wil me niet opsluiten thuis") Toch niet onbelangrijk voor een veelreizend diplomaat ...⁴⁵.

Het huwelijk met de jonge weduwe bracht de niet zo bemiddelde Cornelius ook een groot fortuin⁴⁶. Met zijn vele talenten en de best mogelijke omstandigheden op het thuisfront stond niets meer hem nog in de weg voor de uitbouw van een grote diplomatieke loopbaan.

Twintig jaar later, zou hij haar in haar grafschrift nog expliciet de waardering "een uitzonderlijke vrouw" (*matroma rarissima*) toedichten.

Terug op rondreis door Europa

Karel V was inmiddels vanuit Spanje afgereisd naar Bologna waar hij aankwam begin november 1529 en er bleef voor zijn keizerskroning op 24 februari 1530. Cornelius De Schepper en zijn vriend Joannes Dantiscus waren hierbij aanwezig.

Vanuit Bologna bemiddelde hij tussendoor ook nog bij de paus, voor de verzoening met zijn vroegere broodheer, Christiaan II van Denemarken, die zich terug tot het katholicisme wilde bekeeren in ruil voor pauselijke steun in zijn zaak. De bemiddeling slaagde en Cornelius werd door Christiaan ridder geslagen in de Orde van de Olifant.

Toen de Keizer daarna vertrok naar Duitsland, via Corregio, Gonzaga, Trente, Bolzano, Brixen, Innsbruck om in Augsburg deel te nemen aan de Rijksdag, trok Cornelius mee in zijn gevolg. De verhoopte verzoening tussen katholieken en protestanten draaide uit op een mislukking. Cornelius bleef nog een hele tijd in Augsburg tot wanneer Keizer Karel naar de Nederlanden reisde.

⁴⁵ H. DE VOCHT, *History of ...*, o.c., p. 48-49.

⁴⁶ H. DE VOCHT, *History of ...*, o.c., p. 168 noot 2 naar een brief van Erasmus aan Olah van 19 april 1533.

In december was Cornelius te Keulen en in januari 1531 te Maastricht. Hij kocht er een paard, en vertrok richting Brugge. Hij verkoos hiervoor te reizen via Diest en Mechelen, en niet de andere weg die over Leuven liep, want hoewel deze beter was,

IOANNES DANTISÆS EPISCOPVS CVLMENSIS.

*Praëlia dēscribis victriciaque arma Poloni;
 Et quantis scateant tempora nostra malis:
 Scilicet in terras vbi atrocīa frigora regnant
 Pīerius datum sit penetrare calor.*

Portret van Joannes Dantiscus

was die langer. En na meer dan een jaar van zijn pasgehuwde vrouw verwijderd te zijn geweest, zal zijn haast wel groot geweest zijn. Keizer Karel verbleef te Brussel van eind januari tot half maart en daarna ook te Leuven en Gent.

Dantiscus in de Nederlanden

Inmiddels was ook Joannes Dantiscus vanuit Augsburg in Brussel aangekomen. In april was deze te Gent, waar hij ongeveer drie maanden verbleef en gehuisvest was bij de baljuw Arent Sturm en er talrijke humanisten ontmoette. Hij zou nog in de Nederlanden blijven tot februari 1532.

79

Cornelius De Schepper nodigde hem op 13 april 1531 uit om hem te bezoeken in zijn huis te Brugge. Hij beloofde met hem een uitstap te doen naar Sluis om hem 'de Oceaan' en Vlaanderen te laten zien. Twee dagen later stuurt hij een nieuwe uitnodiging, en lokt hem deze keer met de belofte hem een prachtige wereldglobe te laten zien, wetend dat Dantiscus een grote cartografische belangstelling had⁴⁷. Deze kans liet Dantiscus niet voorbijgaan en hij vertrok naar Brugge. Daar maakte Dantiscus kennis met De Scheppers familie: zijn echtgenote Elisabeth Donche en haar zuster Joanna, alsook met haar schoonbroer Marc Laurijn, de deken van de St.-Donaaskerk, die het centrum van de humanistische activiteit te Brugge belichaamde.

Maar hun ontmoeting in de Nederlanden was van korte duur. Hoewel Dantiscus nog geruime tijd in de Nederlanden verbleef, werd Cornelius De Schepper tot zijn spijt, eind mei alweer op diplomatieke missie uitgezonden. Dit bracht hem naar Heidelberg, Speyer en Regensburg: Keizer Karel had zijn diplomaat uitgeleend aan zijn broer Ferdinand, koning van Duitsland. Hij moest onderhandelen over een vrede tussen hem en Jan Zapolya, de vavvode van Transsylvanië, zijn rivaal voor de kroon van dit land.

⁴⁷ H. DE VOCHT, *John Dantiscus...*, o.c., p. 71. Al kort na zijn aankomst in de Nederlanden, had Dantiscus een bestelling geplaatst voor de vervaardiging van een globe bij de Leuvense boekverkooper en -drukker, Bartholomeus de Grave. En in 1530 had hij al door Lieven Algoet van Gent, toen in dienst van Cornelius de Schepper, een zeekaart besteld. Het volgende jaar werkte deze cartograaf te Brugge aan een grote globe voor Marc Laurijn.

Cornelius vertrok op 23 mei 1531 vanuit Gent naar Heidelberg en Speyer. Te Dillingen had hij een onderhoud met de bisschop van Augsburg over de Lutheranen. Omdat de godsdienstproblemen maar niet ophielden, zond Keizer Karel hem daarop naar Zwitserland om de vijf katholiek gebleven kantons aan te sporen de strijd met de protestanten verder te zetten.

In de laatste maanden van zijn verblijf in de Nederlanden nam Dantiscus de zorg op zich om de correspondentie tussen Elisabeth Donche en haar echtgenoot op bestemming te doen komen. Elisabeth kon zelf lezen en schrijven en dit zowel in het Nederlands als het Frans. Wat voor een vrouw uit die tijd toch niet vanzelfsprekend is. Zij had dus wel een degelijke opvoeding

genoten. Dat blijkt uit twee brieven van haar, bewaard in Dantiscus' correspondentie:

80

Op 19 juni 1531 schreef zij rechtstreeks aan Dantiscus en bediende zich van het Frans. Ze bedankt hem dat hij de brieven aan haar man via zijn tussenkomst doet bezorgen. Zij belooft hem een aangenaam verblijf voor het bezoek dat hij zal brengen. En haar zuster laat weten dat ze hem (wellicht op zijn vraag) oesters zal laten bezorgen, maar dan ze toch verkiest dat hij ze in Brugge komt proeven, want dan zullen ze verser zijn! Verder verontschuldigt ze zich voor haar "pover vrouwengeschrift", dat niet kan tippen aan dat van een klerk⁴⁸.

Mon tres honorer monseigneur abassadeur du roy de Pologna.

Mon tres honore seigneur a vouster bonne grace humblement me recommend(ant).

Mon s(eigneu)r je vous merchie des quil vous a plut de men voier les lesters de mon mary par vouste(r) homme lequel ma dit que estes delybere de venir a Bruges ou vous serrez le byen venu et la maison et tous se quil y a dedans est a vouster com(m)andement. J'esspere que trouverez bonne compagnie qui ferront leur mieulx pour vous entertenir. Ma soeur se recom(m)ande humblement a vourster bonne grace et elle envoiroijt des huitres mais elle aime mieux que les venez querir icy et serront pluz fresches.

Mon s(ieu)r je prie que prends mon pouwer escript de bonne paert, je vous tiens ... pour tel que li.. bien mauvais escript de fem(m)e. Se nest pas escripture de clerc. Vous recom(m)endant a noster se quel vous plaise mon treshonore s(eigneu)r de ... que vouster nobel cueur ... de Bruges le xix de juing xxxj.

Op deze uitnodiging ging Dantiscus blijkbaar in, want zeker is dat hij op zondag 25 juni 1531 bij Mark Laurijn, de deken van St.-Donaas, in het Hof van Beveren een copieuze maaltijd aangeboden kreeg. Elisabeth, haar zuster en haar kinderen van Marks overleden broer Pieter Laurijn, woonden in hetzelfde huis. Wellicht zullen nog heel wat vrienden aan die maaltijd deelgenomen hebben, te zien aan de talrijke aangekochte eetwaren, die beschreven staan in het *Handbouck vanden daghelixsche kosten* van Mark Laurijn⁴⁹:

1 scuetele (schotel) gesprongen vleesch van 3 rebben (ribben); 1 loenge van 1 calf, (kalfslong) 1 calfsrebbescuetele; peynssen ende scaepsclawen (penssen en schapepoten); 6 quackelen (kwartels) ende 6 duven, 1 regher (reiger?), 1 capoen (kapoen: gecastreerde haan); freijnsen (fr.: frêses: aardbeien?), 2 radisen,

⁴⁸ In M. DE WIT, *Joannes Dantiscus in the Netherlands*, in: *Studia Europeae II ...*, o.c., worden enkele zinnen uit de brieven van haar van 19 juni en 1 juli 1531 geciteerd. Een kopie van de volledige brieven kregen we van Mevr. A. Skolimowska van de Universiteit van Warschau. De originelen worden bewaard in Krakau (Polen), *Bibliotheka Czartoryski*, MS 1595 resp. f° 291-292 en 289-290.

⁴⁹ A. DEWITTE, *Culinaire combinaties van de deken Mark Laurijn, Brugge 1531-33*, in: Biekorf, 1975-76, p. 182-183. Was zeker ook aanwezig: Jan de Fevyn, scholaster van Sint-Donaas. Was niet aanwezig: Cornelius de Schepper, die op diplomatieke missie was.

boonen, 18 appelen, radijs; moorbexken room (moerbesie room?); 1 half scaep; 1 gigotpasteye (fr.: gigot: lamsbout), 1 regherpastye, 2 kiekinpasteyen, 1 coudt vernisoen pasteye en om te besluiten: 2 taerten en 1 broot. Drank wordt niet vermeld, wellicht zal dit wel in de voorraadkelder aanwezig geweest zijn en als er even overvloedig gedronken als gegeten werd

Van een glas verloren en teruggevonden

Twaalf dagen later, op 1 juli 1531 schreef Elisabeth, ditmaal in het Vlaams, aan Michiel de Vriendt, het neefje van de Gentse baljuw waar Dantiscus verbleef, en die voor Dantiscus als secretaris optrad. De brief bevat een anecdote. Toen eind juni Dantiscus' barbier van Brugge naar Gent reisde moet hij onderweg het *glas* (vermoedelijk bril of een ander voorwerp in glas, bv. drinkglas) van zijn meester verloren hebben. Elisabeth Donche, die misschien eind juni blijkbaar in Gent was en op 30 juni van Gent naar Brugge terugkeerde, deed onderweg zoeken naar dit verloren voorwerp en slaagde erin het terug te vinden. Het *glas* werd de volgende dag meegegeven met de brief aan Michiel de Vriendt:

81

A(n) Michiel De Vriendt (t)en huze vanden ambassa(d)eur van Polen. Michiel ic ghebieden mij met goeder herten an hu. Co(m)men ghyster van Ghendt zoo hebben ic zoo volle onderzouck ghedaen doen upden wech, om te zoucken het glas van mijn heere dat zijnen barbier verloren hadde, co(m)men van Brugghe, dattet in mijn handen es gheco(m)men en haddet een aerme kynt ghevonden en zijn morken (moederken)⁵⁰ ghedreghen, diet noch bewaert hadden. Het welken glas ic hu senden bijden bringher dezer. Denken dan mijn heere blijde zal wezen dat ghevonden te hebben. Ic bidde mij zeere te ghebieden in zijn goeden gracie en zoo doet oock der ghelycke mijn zuster. Michiel ic zende hu een brief om mijn man te zenden. Bidden dat ghijse den postmeester gheven wilt en alsser eenighe an mij commen mij die te willen zenden want daer es altijt voulck genouch van Brugghe. Ghy zult my vryenscap doen, dat kent God die hu spare in ghezondtheyt. Ghescreven te Brugghe den eersten in jullet xxxj. Hu goetwillighe wat ic mach, Elizabeth Donche.

In de rand is geschreven: *Desen bode es betaelt dus en gheft hem niet* (de bode is reeds betaald, dus geef hem niets meer bij de ontvangst (...)).

De taal in de brief verraadt duidelijk een Vlaamse⁵¹ oorsprong. Spellingen als *onderzouck*, *zoucken*, *ghenouch* voor onze

⁵⁰ Morken: verkleinwoord voor moeder (moër), moedertje. Westvlaams, nog in gebruik eind 19de eeuw. Zie: VERWIJS en VERDAM, *Middelnederlands woordenboek*, Den Haag, 1899, dl. 4.

⁵¹ Onder 'Vlaams' wordt hier uiteraard begrepen de taal van het historische graafschap Vlaanderen, d.w.z. het gebied bestaande uit de huidige provincies West- en Oost-Vlaanderen, Zeeuws-Vlaanderen en Frans-Vlaanderen, en dit dus in tegenstelling tot het hertogdom Brabant (de huidige provincies Brabant, Antwerpen, en de Nederlandse provincie Noord-Brabant) of nog andere gebieden zoals Holland, Limburg enz. waar ook Nederlands gesproken wordt.

moderne -oe- en *ghedreghen* voor 'gedragen', *upden* voor 'opden' zijn typisch Vlaams. En op West-Vlaams wijzen de uitdrukking *ten huze van*, en vooral de spelling *hu* voor *U*⁵².

Verdere omzwervingen van Cornelius

Eind juni 1531 keerde Cornelius uit Duitsland terug naar het Hof van Karel te Gent. Maar in september was hij alweer in Walenstadt (Zwitserland), waar hij in de bossen woonde. Hij schreef dat de pest in de streek een ravage aanricht, maar enkel in de steden, waar vogels dood uit de lucht neervallen... Daarna verbleef hij te Luxemburg tot begin november, waar ook de pest woedde. Hij verveelde er zich, want hij had geen boeken, dus had hij maar besloten verzen te schrijven om de tijd te verdrijven. Hij was er eenzaam en moest er de streek besturen omdat alle lokale bestuurders voor de pest gevlucht waren⁵³.

83

Eind november en december was hij te Milaan, op St.-Niklaasdag, 6 december, kwam hij aan te Parijs (waar hij op zoek ging naar pas nieuw gedrukte boeken), enkele dagen later in Chambéry, daarna in de Savoie en vandaaruit ging hij weer naar Milaan⁵⁴.

Op 12 februari 1532 werd Dantiscus door zijn koning Sigismund teruggeroepen uit de Nederlanden. In zijn plaats wilde hij Cornelius De Schepper aantrekken en vroeg Dantiscus, hem op de hoogte te brengen van alle lopende zaken. Een week later kwam Cornelius terug in Brussel aan, en mocht hij genieten van zes weken verlof. Zijn vrouw was evenwel ziek, maar toch niet zo erg, dat hij toch kan beloven aan Dantiscus - die dan nog in Antwerpen verbleef - om langs te komen om afscheid te nemen. Op 27 februari 1532 was hij terug in Brugge en had de reis gemaakt in twee dagen met een voerman⁵⁵.

Einde mei schreef hij naar Dantiscus dat hij binnenkort naar Duitsland zou vertrekken, en dat het hem zwaar viel: hij voelt zich te goed in zijn Brugse thuis. Hij bekennt dat hij wel graag de opengevallen plaats van staatssecretaris van Maria van Hongarije (zuster van keizer Karel en sinds kort de nieuwe landvoogdes van de Nederlanden) zou willen innemen: het zou hem toelaten thuis te blijven wonen, zijn leven zou misschien minder weelderig, maar toch veel gerieflijker worden. Maar het bleef een wens: op 25 mei vertrok hij alweer vanuit Brugge en verbleef de rest van het jaar in Augsburg, Ulm, Wenen en Innsbruck⁵⁶.

Vanuit Innsbruck schreef hij op 30 november 1532 dat hij er een triest leven leidde, dat hij nauwelijks betaald werd en veel vrienden aan het Hof verloren had en dat alles terwijl zijn vrouw op het punt stond te bevallen. En ook nog dat overstromingen in de

⁵² Met dank aan Prof. J. Van Loon (UFSIA) voor de toelichtingen.

⁵³ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 96-97 en 112 e.v.

⁵⁴ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 118.

⁵⁵ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 130-131 en 134.

⁵⁶ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 145-147.

Nederlanden zijn landen en bezittingen vernielden. Met deze bezittingen wordt wellicht Watervliet bedoeld, waar Elisabeth Donche uit de erfenis van haar eerste man eigendommen uit het patrominium van de familie Laurijn in bezit had. In de jaren 1530 brak de zee regelmatig door de dijken. Watervliet, in het Schelde-estuarium was immers op de zee veroverd door de bedijkingswerken van Jeronimus Laurijn, nadat het dorp een eeuw eerder al eens helemaal door de zee terug overspoeld was geweest.

- 84 Dat de bevalling veel nabijer was dan hij vermoedde, blijkt uit een brief van 15 januari 1533 aan Dantiscus, waar hij meldde dat hem een zoon geboren was, in november. (Cornelius junior) Volgens zijn vrouw gelijk hij zelfs op Dantiscus en is hij net als hij, geboren in november. De zee, schreef hij nog, heeft veel schade toegebracht, en als voorbeeld meldde hij dat de heer van Beveren (Adolf van Bourgondië, zoon van Filips, vader van Maximiliaan) wel 100.000 dukaten verloren heeft⁵⁷.

Zijn eerste diplomatieke missie in Constantinopel (1533)

Tot de merkwaardigste diplomatieke zendingen van Cornelius behoren ongetwijfeld deze naar Constantinopel (Istamboel) voor onderhandelingen met de Turkse Sultan Süleyman II.

Turkije was na de Val van Constantinopel (1453) een steeds grotere staat geworden. Het Turkse imperium, meestal Ottomaanse imperium genoemd, naar zijn stichter Ottoman, bereikte onder Süleyman II zijn grootste uitgestrektheid, en zou stand houden tot in 1918. Süleyman II (1496-1566), bijgenaamd de Grote, de Wetgever en ook nog: de Prachtliovende, volgde zijn vader Selim I op in sept. 1520. Selim I had in 1517 Egypte, Syrië en Palestina veroverd. Zelf veroverde Süleyman in 1534 Bagdad, in 1538 Aden en Massawa en Jemen in 1547. Zijn vloot beheerste de Middellandse Zee en aan deze hegemonie zou pas een einde komen in 1571 na de zeeslag van Lepanto, waar de Turkse vloot door Spanje en Venetië verslagen werd.

Daar waar zijn vader vooral in het Midden-Oosten uitbreiding zocht, breidde Süleyman II zijn imperium uit in Europa, met de verovering van de Balkan. Hij voerde daartoe 7 veldtochten tegen de Habsburgers. Hierin werd hij gesteund door de Franse koning Frans I, die in de bedreiging van het Habsburgse Rijk door de Turken een manier zag om de Habsburgers te verzwakken in de oorlog met de Fransen. In 1528 werd Hongarije onder de 'vayvode' Jan Zapolya een schatplichtige vazalstaat van Turkije. Het jaar daarop stonden de Turken voor de poorten van Wenen, maar zij slaagden er niet in de stad te veroveren en moesten het beleg opbreken op 15 oktober 1529. Ferdinand I, koning van het Heilig Roomse Rijk der Duitse natie, verlangde

⁵⁷ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 162 en 164.

naar vrede met de Turken. Hij zocht hiervoor steun bij zijn broer Karel V om een vredesmissie naar de Turken te sturen. Keizer Karel vertrouwde deze diplomatieke missie toe aan zijn bekwaaamste diplomaat: Cornelius De Schepper.

Op 13 november 1532 werd Cornelius De Schepper bij brief vanuit Mantua aangesteld als afgezant van de Duitse keizer Ferdinand I. De belangen van de landvoogdes der Nederlanden, Maria van Hongarije, die haar koninkrijk Hongarije aan de Turken verloren had, en van haar secretaris Nicolas Olah (een Hongaar die zijn koningin naar de Nederlanden gevolgd was) zullen hierin wel meegespeeld hebben. Door omstandigheden diende hij evenwel nog geruime tijd te wachten voor hij in actie kon treden. In de maand januari 1533 was hij te Innsbruck, in februari te Linz, en op 1 maart te Wenen, daarna in Posen, maar op 18 maart reeds terug te Wenen⁵⁸. Op 15 april 1533 verliet hij Wenen en kwam op 20 april aan in de havenstad Fiume in het noorden van Joegoeslavië, waar hij vervoegd werd door een andere ambassadeur, Vespasius de Zara en een Turkse ambassadeur. Acht dagen lang werden ze door stormen verhinderd om uit te varen. Op 29 april ondernamen ze de zeereis naar Gabella waar ze op 6 mei aankwamen.

85

Cornelius schreef op die dag naar zijn vrouw en naar Nicolas Olah. Deze laatste zorgde er nu voor dat de brieven aan zijn vrouw hun bestemming bereikten. Hij schreef hem terug op 5 juni en stelde hem gerust: *Bij U thuis stellen uw vrouw, uw zoon(tje), al de Uwen en uw vrienden alhier het wel. Zoals ge gevraagd heb heb ik hen dikwijls per brief (Olah verblijft te Brussel) gerustgesteld opdat ze uw kortstondige afwezigheid moedig zouden dragen, afwezigheid die U, haar, en de Uwen, niet weinig eer en lof zal brengen in de toekomst. Ik heb evenmin nagelaten en zal in de toekomst niet nalaten U bij Hare Majesteit aan te bevelen*⁵⁹.

Vanuit Gabella vervolgden Cornelius en zijn medereizigers hun reis over land, te voet tot ze op 20 mei aankwamen in Czegmege, een voorstad op enkele mijlen van Constantinopel. Hier werden ze opgewacht door Jeronimus de Zara, vader van Vespasius, waarna ze zich begaven naar Constantinopel en er onderhandelingen begonnen met de Groot-Vizier (Eerste Minister) Ibrahim Pasja. Uiteindelijk slaagden zij erin de basis te leggen voor een blijvende vrede met de Sultan. Die vrede werd in Constantinopel uitgeroepen op 23 juni. Die dag verbleven zij in het paleis van de Sultan (het Topkapi-paleis aan de Bosphorus te Istanboel). Zij spraken gedurende drie uur met de Sultan zelf⁶⁰.

Voor Maria van Hongarije betekende de vrede de teruggave van haar bezittingen in dit land: de sultan had bevel gegeven dat de Vayvode die zou restitueren. Wat Nicolas Olah betrof, schreef

⁵⁸ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 166-171.

⁵⁹ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 177.

⁶⁰ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 177-178 (brieven vanuit Constantinopel van 2 en 8 juli 1533).

Cornelius dat hij hem niet vergeten is, en dat hij vol vertrouwen kan zijn. Hij vroeg hem zijn brieven te bezorgen en zorg te dragen voor zijn vrouw en de zijnen.

86

Op 6 augustus 1533 dankte Nicolas Olah hem voor het uitstekende nieuws. Hij was net in Brugge aangekomen en gaf hem dan ook uitgebreid nieuws over zijn vrouw, zijn dochter en zijn zoontje *die het evenbeeld is van zijn vader, zowel wat lichaam als aard betreft. Hij heeft donker haar, lacht gemakkelijk, is blijgezind en heeft altijd dorst. Kortom ik wilde zeggen (vergeef het mij) een schat van een kind en een fameuze kraaier. Uw vrouw wacht met blij gemoed en veel ongeduld op U. Op 12 augustus schrijft hij nog dat Koningin Maria een wijnschenker gestuurd had om haar te troosten. ... Uw zoontje stelt het wel, is blijgezind en kraait van vreugde. Hij wacht met blijdschap de terugkeer van zijn vader af. Doe uw best om gaaf en gezond thuis te komen. Uw vrouw vreest immers dat ge, eens terug, een nieuwe opdracht zult opgelegd krijgen, die U nog langer van huis zal houden. Uw vrouw heeft klachten over de dankbaarheid van de Keizer, die gij al zoveel gediend hebt en van wie ge nochtans maar weinig loon gekregen hebt*⁶¹.

Inmiddels hadden, op 16 juli 1533 Cornelius De Schepper met Jeronimus en Vespasius de Zara, Constantinopel verlaten. Op 31 augustus waren ze te Buccari bij Fiumi toen hij terug naar Olah schreef. Zijn brief was kort omwille van *de zeeziekte waar ze twaalf dagen onder geleden hebben, na een zeer lange reis te land*⁶². Maar nog voor die brief Cornelius had bereikt, schreef Olah vanuit Gent, dat Cornelius' vrouw naar Gent gekomen was om een kozijn van haar te bezoeken die arm was⁶³ en dat ze een bode had gestuurd naar hem om te horen of er brieven waren. Hij had haar verteld dat hij Cornelius' spoedige thuiskomst in uitstekende gezondheid verwachtte maar, *aangezien het een vrouw (Elisabeth Donche) is met een klaarziend verstand, kunt ge haar met geen woorden in slaap wiegen, alleen uw terugkeer zal haar geruststellen. Ge zult de brief die ze me zond, samen met geschenken, ontvangen.*

Vanuit Buccari vertrokken de gezanten naar Wenen waar ze aankwamen op 21 september. Twee dagen later stelde Cornelius zijn officieel rapport op voor de Duitse koning.

Van zijn eerste diplomatieke missie is een dagboek van Cornelius De Schepper bewaard gebleven (evenwel enkel onder de vorm van een afschrift), dat aanvangt op 25 mei 1533, toen hij dus reeds enkele dagen te Constantinopel aangekomen was en eindigt op 18 september 1533, toen hij terug in Wenen aankwam⁶⁴.

⁶¹ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 179.

⁶² H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 181.

⁶³ Wie deze kozijn of nicht mag wezen is ons nog een raadsel.

⁶⁴ Reeds de 16de-eeuwse geschiedschrijver Jacob Marchantius, een geboren Nieuwpoortenaar, die verbleef op zijn landgoed te Alveringem bij Veurne, bericht over dit reisverslag in zijn *Flandria commentariorum. Lib V descriptia*, Plantijn, Antwerpen, 1596.

Antonius Sanderus, de welbekende 17de-eeuwse auteur van de *Flandria Illustrata* (Verheerlijkt Vlaanderen) had het reisverslag (het originele of reeds een afschrift ervan?) in zijn bezit. Rond 1855 vond de Gentse hoogleraar in de geschiedenis, baron Jules de Saint-Genois in de privé-bibliotheek van ridder Camberlyn, te Brussel een 16de eeuws handschrift met de titel: *Receuil du voyage du Sr Cornille Duplex Schepperus, au grand Turck, descrit par luy meme*. Het gaat wellicht om een (slordig gemaakt) afschrift van het origineel, want het vangt pas aan enkele dagen nadat Cornelius in Constantinopel was aangekomen. De bewaarplaats van het origineel blijft voorlopig onbekend. Dit afschrift van zijn reisverslag werd uitgegeven door Bon. J. de SAINT-GENOIS in 1857. Zie hoger onder *Missions diplomatiques...* in de literatuurlijst.

Zijn tweede diplomatieke missie naar Constantinopel (1534)

Kort na zijn rapport in Wenen keerde Cornelius terug naar de Nederlanden, waar hij te Brussel aankwam op 31 oktober. Hij bracht in het paleis op de Koudenberg verslag uit bij de landvoogdes, waarna hij naar huis ging. Maar amper enkele daten later, op 4 november was hij alweer, samen met zijn vrouw in Brussel, en twee weken later, op 17 november moest hij alweer afreizen naar Keizer Karel in zijn hof in Spanje⁶⁵.

Hij ontmoette hem in Monzon in Spanje. Keizer Karel was erg tevreden met het resultaat van de missie. 87

Op 22 december 1533 werd Cornelius door hem benoemd tot toegevoegd lid van zijn Privé- Raad.

Maar indien Cornelius gehoopt had dat hij het hierna iets rustiger aan zou kunnen doen, dan kwam hij bedrogen uit. Twee dagen later belastte de Keizer hem prompt weer met een nieuwe diplomatieke opdracht bij de Turken. Keizer Karel wou immers tijd winnen in zijn strijd met de Turken en besloot een vredesvoorstel aan de Turken te doen die zou gelden voor de gehele christenheid. De diplomatieke missie omvatte echter vooral ook een geheime opdracht: de Keizer wou op de hoogte komen van de intriges van de Franse koning Frans I aan het hof te Constantinopel en precieze inlichtingen bekomen over de kracht van de Turkse vloot. Opnieuw werd de missie voorgesteld als uitgaande van zijn broer, koning Ferdinand.

De Schepper verliet Spanje op 31 december 1533 voor Praag. Keizer Karel had hem helaas niet toegestaan naar Oostenrijk te gaan via Vlaanderen. Hij bekleog er zich over in een brief van 17 januari 1534 aan Olah, de keizer was immers *vrezende dat hij niet gemakkelijk genoeg van een zeer liefhebbende echtgenote zou kunnen scheiden*⁶⁶. Maar tevens kon hij hem melden dat hij niet alleen in Keizer Karels Privé-Raad opgenomen was, maar ook geheim raadslid was benoemd geworden van de landvoogdes der Nederlanden, Maria van Hongarije. In februari antwoordde Olah hem hierop dat Maria van Hongarije zeer verheugd was deze aanstelling te vernemen.

In Praag, waar hij aankwam op 5 februari, kreeg Cornelius geloofsbrieven mee van de Duitse koning. Hij vertrok op 15 februari 1534 uit Praag, terug naar Fiume, waar hij opnieuw Jeronimus de Zara ontmoette, die hem op deze tweede reis naar Constantinopel zou vergezellen. Deze laatste werd echter ziek, zodat Cornelius de reis alleen moest ondernemen. Op de zeereis had hij af te rekenen met stormen en tegenwind en verscheidene vaartuigen gingen verloren. Op 26 april 1534 kwam hij opnieuw te Constantinopel aan, waar hij zijn geloofsbrieven overhandigde aan de Tweede-Vizier Ajas-Pasja (de Eerste-

⁶⁵ Uiteindelijk was hij slechts 4 dagen samen met zijn vrouw, zoals hij schrijft in een brief vanuit Praag van 13 febr. 1534 aan Dantiscus: H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 196.

⁶⁶ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 192.

Vizier Ibrahim Pasja was op veldtocht in Perzië). Na een lang onderhoud stemde deze toe om een audiëntie te regelen met de Sultan.

88

Op 17 mei 1534 werd hij dan geëscorteerd naar het paleis van de Sultan, waar deze zijn voorstellen voor blijvende vrede aanhoorde. In de volgende dagen trachtte De Schepper meer te vernemen over de politieke intriges en de militaire sterkte van de Turken, nu de meeste troepen in Afrika gelegerd waren. Toen vernam hij ook dat er onder de viziers sprake was om hem de Sultan te doen vergezellen op zijn veldtocht in Perzië, om hem aldus te beletten aan Keizer Karel verslag uit te brengen over de situatie in Constantinopel. Hiervoor was Cornelius erg bevreesd. Op 2 juni 1534 had hij een nieuwe audiëntie bij de Sultan. Deze stelde echter de schadeloosstelling van zijn bondgenoot Frans I van Frankrijk als eis voor een blijvende vrede met het gehele christelijke Europa.

Omdat hij bij het verlaten van het paleis bij zijn eerste audiëntie, door de janitsaren (keursoldaten gerecrueteerd uit tot de Islam bekeerde inwoners van de Balkan) bedreigd was geweest, vroeg hij ditmaal bijzondere bescherming, wat hem toegestaan werd.

Op 13 juni verliet hij Constantinopel om via Belgrado en Hongarije over land terug te keren. In Belgrado werd hij 7 dagen opgehouden door de Turken, maar hij wist te ontsnappen. Op 15 juli kwam hij te Pressburg (=Bratislava) aan. Hier schreef hij aan de Duitse koning Ferdinand dat hij zo door de reis uitgeput was dat *hij niet meer in staat was paard te rijden noch in een rijtuig plaats te nemen*. Hij werd dan ook ziek en moest het bed houden. Hij verdacht de Turken ervan hem te willen hebben vergiftigen in Belgrado. Op 27 juli was hij echter reeds voldoende hersteld om verder te reizen, en op 2 augustus 1534 kwam hij terug te Praag aan. Onmiddellijk na verslag uitgebracht te hebben reisde hij af naar Spanje naar Keizer Karel. Hoewel hij er niet in geslaagd was een algemene wapenstilstand tot stand te brengen, was Keizer Karel toch zeer tevreden omwille van de meegebrachte inlichtingen, zowel wat betreft de toestand in Turkije, de regering van Süleyman, zijn doelstellingen, zijn militaire mogelijkheden, als wat betreft de intriges van de Paus en vooral van de Franse koning Frans I in Constantinopel.

Keizer Karel beloofde hem dan ook door hem op 15 juli 1534 te benoemen tot gewoon lid (in tegenstelling tot toegevoegd lid zes maand eerder) van zijn Privé-Raad. Hij kon terugkeren naar zijn land om opnieuw een tijd door te brengen in zijn gezin. Hij kwam terug in de Nederlanden in de loop van augustus. Op 19 september werd hij thuis weer ziek, ongetwijfeld een terugval van zijn ziekte twee maand eerder.

Opnieuw naar Spanje, Oostenrijk en de Duitse Hanzesteden

Op 4 oktober 1534 had Cornelius zijn werk terug opgenomen en reisde hij alweer naar Spanje af om Keizer Karel te ontmoeten. Onderweg in Cambrai (Kamerijk) schreef hij aan Olah dat hij hoopte beter betaald te worden ... Vanuit Madrid schrijft hij aan zijn vriend Dantiscus enkele berichten over Cortez, de veroveraar van Mexico, die beiden wellicht gekend hebben⁶⁷. Eind januari 1535 is Cornelius terug in de Nederlanden, waar hij klaagt over zwakke zenuwen, veroorzaakt door zijn vele vermoeiende reizen en dat hij voortaan thuis zou willen blijven als gewoon raadslid. Het bleef bij een wens, want op 8 februari 1535 vinden we hem alweer terug in Linz bij koning Ferdinand. Maar van juni tot september was hij in de Nederlanden. Rond die tijd was er blijkbaar een gerucht ontstaan dat hij overleden zou zijn, wat hij dan ook in brieven in de volgende maanden herhaaldelijk moest rechtzetten.

89

Maar daarna werd hij door Maria van Hongarije, landvoogdes der Nederlanden, op allerlei diplomatieke missies gestuurd naar de Duitse Hanzesteden via Dordrecht, Harlingen en Emden, om de belangen van de handel van de Nederlanden met de noordelijke Europese staten te behartigen. Van daaruit reisde hij naar Lubeck en Hamburg en op 27 oktober 1535 was hij te Lueneburg. Op 6 december was hij terug te Brussel en daarna thuis te Brugge⁶⁸.

⁶⁷ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 230-231.

⁶⁸ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 254.

⁶⁹ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 271-274. Dit moet dan om een derde zwangerschap gaan, die mogelijks op een miskraam uitgedraaid is (Elisabeth Donche is dan minstens reeds 38 jaar), want van een derde kind van Cornelius vinden we later geen enkel spoor. In een brief van 30 jan. 1542 aan Dantiscus (H. DE VOCHT, o.c., p. 351) vermeldt hij zijn vrouw en haar twee dochters (d.w.z. de ene dochter uit haar eerste huwelijk, dus Catharina Laurijn, de andere dochter is Anna de Schepper), en zijn zoon, die dan 9 jaar is. Van een derde kind van Cornelius en Elisabeth wordt verder nooit gesproken. Evenmin op 17 juli 1545 (H. DE VOCHT, o.c., p. 374).

Onderhandelingen met Frankrijk

Op 18 april 1536 werd hij benoemd tot commissaris bij de marine. De admiraal van Vlaanderen, Adolf van Bourgondië, heer van Beveren, Vere en Vlissingen, had enkel toegestaan om de Duitse koning Ferdinand in zijn strijd op zee tegen de Denen te helpen, indien Cornelius en Godschalk Ericksen hem zouden bijstaan. Een vloot van 42 schepen en 9.000 soldaten werd in gereedheid gebracht. Maar omwille van de opflakking van de oorlog met Frankrijk werd de vloot niet tegen de Denen maar tegen Frankrijk in stelling gebracht. Tegelijk werd hij uitgestuurd om overal bondgenoten (ook Lutheraanse) voor Keizer Karel te ronselen in zijn strijd tegen Frankrijk.

In zijn brief aan Dantiscus van 13 september 1536 schreef hij ook dat zijn vrouw *proxima partui* was (in hoge verwachting van te bevallen)⁶⁹. Tegelijk pendelde Cornelius over en weer tussen het hof van Keizer Karel en de koning van Frankrijk voor vredesonderhandelingen.

Maar ook in eigen land doken problemen op: in juli 1537 onderhandelde hij, samen met de heer van Herbais, op het stadhuis te Gent met de Gentse schepenen, die geweigerd hadden hun quota

te betalen in de bedde van de landvoogdes om de oorlog met Frankrijk te financieren. Zij hielden echter voet bij stuk.

De landvoogdes slaagde er in om een afzonderlijke vrede tussen de Nederlanden en Frankrijk te sluiten waarbij ze ook bedongen had, dat één van haar medewerkers vrij zou mogen reizen door Frankrijk naar de keizer in Spanje. Cornelius werd onmiddellijk en met grote haast uitgestuurd naar Madrid om verslag uit te brengen over de bereikte vrede en de strubbelingen met Gent.

90

Staatsraad van de Nederlanden

Op 22 december 1538 viel Cornelius een grote eer te beurt: vanuit Toledo benoemde Keizer Karel hem tot lid van de Staatsraad van de Nederlanden. Hij verwittigde zijn zuster, Maria van Hongarije, de landvoogdes der Nederlanden erover in de volgende bewoordingen:

Madame ma bonne soeur, pour les bons et longs services que m'a fait continuellement le conseiller messire Corneille Schepperus, tant en ambassades, voyages, que autres affaires et mesmement pendant qu'il a esté dernièrement en France, et qu'il est homme d'expérience ès choses d'Estat et scaichant plusieurs langaiges: j'ay advisé de le mectre au conseil d'Estat de par-delà aux mêmes gaiges qu'il a au privé, et à telle pension que sera cy-après advisée. Vous prie affectueusement l'admectre audict conseil et l'avoir en tout ce que le concernera pour favorablement recommandé, commes très-bien il mérite.

Langzaamaan verminderde Cornelius' correspondentie met Dantiscus. In een brief van 15 nov. 1539 weet hij dit aan de vele moeilijkheden in zijn land en de vele reizen die hij de laatste drie jaar had moeten maken. De Gentenaars bleven opstandig en revolteerden in 1539 zelfs openlijk tegen het gezag van Keizer Karel. Hierop besloot Keizer Karel eigenhandig de opstand te komen onderdrukken.

In november en december werd Cornelius uitgestuurd naar Frankrijk om de reis van zijn keizer naar de Nederlanden voor te bereiden. Hij verbleef ook enkele dagen te Fontainebleau aan het hof van de Franse koning. Hij ontmoette zijn keizer in Basalz, was op 16 december 1539 al weer te Brussel, maar op 1 januari 1540 te Parijs waar de aankomst van Keizer Karel met grote luister gevierd werd. De Gentenaars, die nergens steun gevonden hadden, lieten hem inmiddels weten zich te onderwerpen. Maar Keizer Karel bleef vertoornd en strafte zijn geboortestad genadeloos met een hele rits maatregelen. Gekleed in een boetekleed en met een strop om de hals moesten de lei-

ders van de opstand voor hem verschijnen en daarna door de straten van Gent trekken. Gent verloor zijn autonomie en zijn heerschappij over Vlaanderen voorgoed.

Terug naar de Balkan

Inmiddels waren in Hongarije opstanden uitgebroken tegen Zapolya, de vazal van de Turkse Sultan. Koning Ferdinand van Duitsland werd door de opstandelingen aangezocht. Hij contacteerde op zijn beurt zijn broer Keizer Karel en deze stuurde dan weer Cornelius op verkenningronde uit.

91

Van deze diplomatieke missie heeft Cornelius ook een dagboek nagelaten. Hier lezen we dat hij op 20 mei 1540 te Presburg (Bratislava) aankwam en vandaar naar Eger reisde. Omdat Zapolya naar Transsylvanië afgereisd was om de opstandelingen te bekampen, reisde hij hem achterna. Maar Cornelius werd ziek en moest een maand in Transsylvanië blijven. Daarna keerde hij terug naar Eger. Op 9 augustus bracht hij verslag uit in Wenen. Maar hoewel hij de opstandelingen had weten te overtuigen van de hulp die Keizer Karel hen zou bieden, aarzelde deze laatste te lang en verkoos hij om zijn legers in te zetten in de strijd tegen Algiers in plaats van in Hongarije.

Op 18 augustus 1540 schreef Cornelius vanuit Wenen aan Dantiscus. Hij bekloeg er zich nogmaals over dat hij zo vaak van huis weg is. Hij gaf ook een beschrijving van de onderdrukking van de opstandige Gentenaars⁷⁰.

In januari 1541 was hij terug thuis van zijn missie in Hongarije. Op 12 april 1541 schreef hij vanuit Binche (waar Maria van Hongarije haar intrek genomen had en nog weinig in Brussel kwam) aan Dantiscus dat vele van zijn vrienden hem ontvallen waren: de humanist Marc Laurijn, de schoonbroer van zijn vrouw en deken van de St.-Donaaskerk te Brugge (4 november 1540), Adolf van Bourgondië, heer van Beveren (in december 1540) en Jacob Snaggaert, kapitein te Temse (tussen 17 juli en 26 november 1540).

Hij vermeldde ook de aankoop van de heerlijkheid Eke (zie verder) en zijn voornemen om daar te gaan wonen. Zijn bibliotheek zal hij, indien mogelijk, over water laten overbrengen uit Watervliet. Hij had dus blijkbaar een tweede verblijf in Watervliet, het dorp dat Jeronimus Laurijn op de Schelde heroverd had. Zijn bezittingen aldaar kwamen uiteraard voort uit de erfenis van zijn echtgenote, weduwe in eerste huwelijk van Pieter Laurijn. Tenslotte dankte hij hem voor het vat bier dat Dantiscus hem gestuurd had⁷¹.

Op 12 juni 1541 meldde hij aan Dantiscus dat ook zijn oude vrienden aan het Hof verdwenen waren: Godschalk Ericksen was in Hongarije alsook Nicolaas Olah.

⁷⁰ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 326 e.v.

⁷¹ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 334-336.

In het jaar 1541 waren, ondanks de vrede enkele jaren geleden gesloten tussen de Franse koning en Keizer Karel, de vijandelijkheden opnieuw begonnen. Cornelius werd als gezant naar het Franse hof gestuurd om de gemoederen te bedaren. Zijn missie duurde niet minder dan 223 dagen, zoals uit de rekeningen van de schatkist blijkt. Maar de rekening vermeldt er wel bij: *en la quelle ambassade il s'estoit bien duement acquitté*.

92 Maar omdat weer een aantal noordelijke staten en Duitse vorstendommen zich achter Frankrijk hadden geschaard, moest hij afreizen naar de landsgraaf van Hesse om alsnog te proberen deze op andere gedachten te brengen.

De (on)heilzame werking van 'Deense wijn'

In zijn brief van 30 januari 1542 aan Dantiscus, vermeldde Cornelius De Schepper een leuke anecdote. Zoals we hoger reeds lazen, ontving hij soms van zijn vriend Dantiscus vaten bier uit Dantzig. De drie vaten die hem onlangs waren opgestuurd waren goed aangekomen in Brugge. Op dat ogenblik verbleef ook koningin Maria van Hongarije, de landvoogdes der Nederlanden in haar paleis, het Prinsenhof te Brugge. Van zodra de vaten aangekomen waren wou ook zij ervan proeven en het beviel haar opperbest.

Op dat ogenblik verbleef ook de Prinses van Chimay bij haar, Louise de Guise, zuster van de koningin van Schotland. En Maria van Hongarije liet haar ook proeven. Omdat deze prinses nooit eerder in haar leven bier gedronken had, had men haar verteld dat het om *Danicum Vinum* -Deense wijn- ging. Dus proefde ze, maar ze werd ten prooi aan hevige ongesteldheid! Cornelius merkte op dat voor de smaakpapillen van de zijnen daarentegen, het bier een zo verrukkelijke smaak had en meer dan aangenaam was. Zelfs menig kenner kent het bier maagversterkende eigenschappen toe, naast vele andere heilzame werkingen. En als ultiem bewijs voegt hij er dan nog aan toe, dat het Deense bier zijn vrouw Elisabeth zelfs genas van een koppige hoestbui, veroorzaakt door een verkoudheid en die al maanden had aangesleept ⁷².

In dezelfde brief maakt hij er nog van melding dat zijn half-(schoon-)broer Cornelius van Zegerskapelle, die ze verdrongen waanden, goed en wel, zij het naakt, al zwemmend in Barcelona aangekomen was. Hij had deelgenomen aan Keizer Karels mislukte expeditie tegen Algiers in de herfst van 1541 ⁷³.

Nieuwe taken

Begin 1542 namen de intriges van de Franse koning weer toe. Cornelius werd afgevaardigd naar de Rijksdag in Speyer om

⁷² H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 348 en J. HINNEMAN, *Marie de Hongrie et son "vin d'orge" danois: fait divers à la Cour*, in: *Regain binchois*, nr. 5 (Dec. 1995), p. 27.

⁷³ Zie ook: H. DE VOCHT, *History... Collegium Trilingue Lovaniense*, p. 386.

deze aan de kaak te stellen. Dit belette niet dat kort daarop de oorlog met Frankrijk in alle hevigheid uitbarstte door de invasie van de hertog van Orléans in Luxemburg en door Maarten van Rossem, maarschalk van Gelderland in Brabant. Begin febr. 1543 was Cornelius aan zijn bed gekluisterd te Brugge wegens een hevige ongesteldheid en kon hij niet meteen de andere commissarissen vervoegen die door de landvoogdes naar Aix-en-Chapelle geroepen waren voor vredesonderhandelingen.

Ondertussen was Cornelius ook benoemd geworden tot tresorier-generaal van de Nederlanden. Hij werd erg op prijs gesteld door de landvoogdes, die in een brief aan haar broer Ferdinand over hem schrijft: *il est homme de réputation et de savoir, lesquels sont tant partout bien cler semés*. In deze functie was hij gehouden om de rekeningen van de buitengewone uitgaven na te zien. Hij was ook tijdelijk belast met een soort oorlogscommissariaat, d.w.z. belast met alles wat te maken had met het werven van legerkapiteins, alsook de bevoorrading en bewapening van de vloot. Ook hiervoor was hij voortdurend onderweg.

93

In juli 1544 stelde hij een onderzoek in naar de vele inwijkende joden, die uit Spanje en Portugal gevlucht waren en vooral in Antwerpen, als handelsstad neerstreken. Hoewel zij openlijk tot het christendom bekeerd waren, deden de geruchten de ronde dat zij in het geheim hun joodse cultus bleven belijden. Het leek erop dat deze *nouvelz chrestiens* van plan waren om naar Turkije te trekken om er terug jood te worden. Uit zijn rapport bleek hoe streng de overheid de aankomst van deze vreemdelingen die verdacht werden van ketterij, in het oog hield.

Uit hoofde van zijn functie van tresorier-generaal, was hij ook belast met het innen, in de Nederlanden, van de bede (belasting), toegestaan op de Rijksdag te Speyer, om de oorlog tegen de Turken te financieren.

Op 17 juli 1545 schrijft hij vanuit Harderwijk in Gelderland naar Dantiscus. Hij was Maria van Hongarije daarnaartoe gevolgd op weg naar Friesland. Hij verontschuldigt zich voor zijn driejarig stilzwijgen, veroorzaakt door zijn drukke leven. Zijn zoon is op dat ogenblik aan de universiteit te Leuven. Zijn dochter is bij haar moeder. Cornelius van Zegerskapelle, stiefbroer van zijn vrouw Elisabeth is dodelijk getroffen door een ijzeren kanonsbal⁷⁴.

In 1545 moest Cornelius bemiddelen voor een vrede tussen Engeland en Frankrijk. Keizer Karel hoopte op die manier niet de onaangename keuze te moeten maken, wanneer één van beide partijen bij hem steun kwam vragen. Cornelius werd dus naar Engeland gestuurd. Op 1 september 1545 schreef hij aan Dantiscus vanuit Londen. Na een gevaarlijke oversteek over het kanaal, was hij op 18 augustus in Londen aangekomen en ont-

⁷⁴ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 374.

moette hij Hendrik VIII in Hampton Court⁷⁵. Op 24 maart 1546⁷⁶ was hij voor een tweede keer in de Engelse hoofdstad, waar hij nog tot na Pasen verbleef.

94 Op 12 juni evenwel schrijft hij terug vanuit Binche. (een brief van 38 pagina's !) Zijn stiefzoon, Mathias Laurijn, zoon van zijn vrouw Elisabeth en haar eerste man Pieter Laurijn, was met Geraard van Veltwijck op diplomatieke missie meegegaan naar Constantinopel, maar er ziek van teruggekomen⁷⁷. Op 18 oktober 1546 schrijft hij vanuit Brussel dat de echtgenoot van Elisabeths dochter Catharina Laurijn, overleden is (Wulfaard van Borsselen, kapitein van Sluis), een enig kind Maximiliaan nalatend⁷⁸.

Een vrede tussen Frankrijk en Engeland, kon ook betekenen dat Frankrijk Engeland zou steunen in hun steun aan de protestanten, waar Keizer Karel voor vreesde. Onder leiding van Adriaan van Croÿ, heer van Roelx, Maximiliaan van Bourgondië (zoon van Adolf), heer van Beveren, Veere en Vlissingen en admiraal van Vlaanderen en Cornelius de Schepper werden preventief alvast in de Nederlanden het eiland Walcheren (Zeeland) versterkt en een nieuw fort *Zeeburg* bij Rammekens gebouwd. Cornelius De Schepper diende zich steeds meer bezig te houden met het lichten van troepen en het uitrusten van de vloot.

Omdat de landvoogdes der Nederlanden vreesde voor een Franse inval in de Nederlanden, stuurde zij Cornelius naar de keizer om hem te overhalen meedogend te zijn met de Duitse prins en een akkoord te sluiten met Frankrijk. Wanneer hij precies vanuit Spanje naar de Nederlanden terugkeerde, is niet bekend, en zelf verklaarde Cornelius het zich niet precies te herinneren. Maar het was wel zijn laatste grote buitenlandse diplomatieke reis.

Zijn vele reizen hadden hem uitgeput en hij was wellicht niet ontevreden wanneer hij meer en meer belast werd met taken in verband met het binnenlands bestuur in de Nederlanden.

Op 28 november 1546 schreef Cornelius dan ook zijn laatste brief aan Dantiscus. Zijn levenslange vriend overleed op 27 oktober 1548 en werd begraven in de kathedraal van zijn prinsbisdom Warminski.

Zijn activiteiten als lid van de Staatsraad der Nederlanden (1545-1555)

Waaruit zijn taken in deze periode bestonden, schetste hij zelf in zijn testament: *Ic, Cornelius Schepperus, rudder, heere van Eecke, Raedt van State ende meestere van de requesten, ordinaris van den huuse ende tresorier van de espargne des keyzers.*

⁷⁵ H. DE VOCHT, *John Dantiscus* ..., o.c., p. 377.

⁷⁶ H. DE VOCHT, *John Dantiscus* ..., o.c., p. 382.

⁷⁷ H. DE VOCHT, *John Dantiscus* ..., o.c., p. 388-396.

⁷⁸ H. DE VOCHT, *John Dantiscus* ..., o.c., p. 398.

⁷⁹ J. de SAINT-GENOIS en G. YSSEL DE SCHEPPER, *Missions diplomatiques...*, o.c., p. 94-102.

⁸⁰ Zoon van Adolf van Bourgondië, die hij vermeldt onder zijn vrienden die in 1540 overleden. Adolf was de zoon van Filips van Bourgondië, heer van Beveren, Veere en Vlissingen, naar wie Cornelius woonhuis te Brugge, het Hof van Beveren was genoemd. Filips was een zoon van Antoon van Bourgondië, bijgenaamd 'de grote bastaard', de oudste onwettige zoon van hertog Filips van Bourgondië.

⁸¹ J.C.M. WARNSINCK, *De memorie van Cornelis de Schepper van den 12den februari 1552 over de verdediging van Holland, Zeeland en Vlaanderen, in den oorlog tegen Frankrijk*, in: *Historische opstellen aangeboden aan J. Huizinga ...*, 's Gravenhage, 1948, p. 249-273. De memorie is bewaard in Den Haag, *Rijksarchief*, Inventaris Holland vóór 1572, nr. 2418.

⁸² L. SICKING, *Zeemacht en onmacht. Maritieme politiek in de Nederlanden 1488-1558*, in: *Bijdragen tot de Nederlandse Marinegeschiedenis*, dl. 7, Amsterdam 1998, p. 99-103. J. HINNE-MAN, *Sprokkelingen uit de geschiedenis van onze betrekkingen met Schotland ten tijde van Keizer Karel*, in: *Mededelingen van de Academie van Marine van België*, Boek VII, Antwerpen, 1953, p. 185-215.

⁸³ L. SICKING, o.c., p. 130-137.

Hij had dus zijn ambt van Staatsraad weer opgenomen als trossier-generaal van de Nederlanden. Maar als Staatsraad werd hij ook belast met alles wat met de verdediging van de Nederlanden te maken had en met openbare werken ⁷⁹.

De verdediging van de Nederlanden was vooral gericht op de zee. Reeds in 1536 en 1544 was hij als vlootcommissaris opgetreden, maar veeleer in een adviserende en controlerende functie. Vanaf 1550 daarentegen werkte Cornelius in een hechte tandem samen met de admiraal-generaal Maximiliaan van Bourgondië ⁸⁰ voor de uitvoering van de maritieme politiek van de Habsburgers in de Nederlanden, mits beslissingsmacht voor beiden samen en ook elk afzonderlijk. Op 12 februari 1552 schreef hij een lange memorie voor Maria van Hongarije, over zijn opvattingen hoe dit best kon aangepakt worden ⁸¹. Deze politiek was op diverse terreinen gericht.

Voor de verdediging van de visserij werkten zij aan de coördinatie tussen de gewesten (Holland, Zeeland, Vlaanderen) en de zeesteden om konvooien van oorlogsschepen uit te rusten die de vissers moesten begeleiden op hun visvangst teneinde hen te beschermen tegen de aanvallen, eerst van de Schotten en na 1551 van de Fransen. Een ambitieus plan van Cornelius uit 1553 om dit via een centraal geïnd lastgeld en een centrale vlootuitrusting te doen, strandde echter op verzet tegen die belasting en de voorkeur van de zeesteden om zelf de konvooien uit te rusten ⁸².

Door de voortdurende oorlogen tussen de Habsburgers en Frankrijk, vormde de Franse zeemacht, vanuit Le Havre een constante bedreiging voor handelsschepen op de zeeroute van de Nederlanden naar Spanje. Maximiliaan van Bourgondië en Cornelius de Schepper rustten hiervoor oorlogsschepen uit, die Veere als thuishaven hadden. Cornelius onderhandelde in Antwerpen met Spaanse zakenlui over de financiering. In 1552 sloot hij een akkoord met de magistraat van Antwerpen. In de voorbereiding van een groots konvooi vervulde hij een spilfunctie tussen de Brusselse politiek (van de landvoogdes Maria van Hongarije), de Antwerpse financiers en de Veerse vlootbouwers. In mei 1552 zeilden drie eskaders uit naar Andalusië, Biskaje en Portugal, waarbij ze op 29 mei om 9 uur in de morgen gezamenlijk door het Kanaal voeren. Bij de terugreis werden specerijen, suiker, goud en zilver uit de koloniën aangevoerd. In 1553 werd een gelijkaardig konvooi georganiseerd ⁸³.

Een ander aspect van de maritieme politiek betrof de kustverdediging. Sinds de 1540-er jaren was de Franse macht op zee sterk toegenomen en waren de zeegaten in de Nederlanden dan ook kwetsbare plaatsen. Maximiliaan van Bourgondië en Cornelius zochten ter plaatse uit hoe Walcheren het best verdedigd kon worden. Een lange reeks aanbevelingen werd in een memorie

door Cornelius op schrift gesteld. In de zomer van 1546 werd het fort Zeeburg te Rammekens gebouwd. Het waarschuwingssysteem m.b.v. rook- en vuursignalen op kerktorens en vuurbakens in Zeeland werd uitgebreid naar Vlaanderen en Holland. Van Calais tot de noordelijkste der Waddeneilanden kon in één uur een waarschuwingssignaal overgebracht worden. Toen een Hollandse kaper het kanaaleiland Sark bezette en geopperd werd dit als basis uit te bouwen, werd door Cornelius een negatief advies uitgebracht, wegens de onmogelijkheid voor grote schepen om er te landen. Hij kende het eiland uit zijn jeugdjaren, tijdens tochten die hij had gemaakt langs de Normandische kust⁸⁴.

In 1554 werd door Maximiliaan en Cornelius een oorlogsvloot uitgerust om Karel V's zoon, Filips II uit Spanje naar Engeland te brengen voor zijn aanstaande huwelijk met Mary Tudor, koningin van Engeland (zij overleed reeds in 1558 en werd opgevolgd door Elisabeth, Filips keerde terug naar Spanje).

Over de vraag of door de Habsburgers een grote oorlogsvloot diende uitgebouwd te worden was Cornelius negatief: hij zag meer heil in een kleine kern van oorlogsbotten (deze van Veere) in combinatie met gehuurde schepen. Zijn voorstel werd generaliseerd en ingezet in zowel handels- als visserijbeschermingskonvoeien als voor begeleiding van de Habsburgers en hun gevolg tussen de Nederlanden en Spanje.

Veere in Zeeland, was door de opeenvolgende heren, die de admiraalsfunctie bekleedden, langzamerhand uitgegroeid tot de vlootbasis van de Habsburgse Nederlanden⁸⁵. In 1552 kochten Maximiliaan en Cornelis er een huis om het in te richten als arsenaal. Cornelis stelde een memorie voor wat er allemaal nodig zou zijn voor het operationeel houden van een permanente oorlogsvloot.

Oorlogen tussen landen werden op zee uitgevochten ook met hulp van particulieren: handelaars kregen een vrijbrief om schepen van de vijand (Fransen en Schotten) te kapen, mits afstand van 10 procent van de buit aan de admiraal. In september 1551 schreef Cornelis ook hier een memorie over.

In 1551 deed Cornelius in Zeeland een ongelukkige val van zijn paard, waardoor hij per boot naar Brussel diende terug te keren in een draagstoel. Daarna moest hij nog een hele tijd op krukken lopen.

Cornelius de Schepper kan beschouwd worden als het brein achter de professionalisering van de maritieme politiek van de jaren 1550-1555, met de vorming van een vaste oorlogsvloot als voornaamste resultaat. Alle memories en beleidsnota's waren van zijn hand. De landvoogdes Maria van Hongarije, Maximi-

⁸⁴ L. SICKING, o.c., p. 166-168.

⁸⁵ Onder de Bourgondische hertogen was dit Sluis. Toch werd nog in 1550 door Cornelius de Schepper bij de gekende Brugse schilder en cartograaf Pourbus een kaart van Sluis besteld om uit te maken of de stad geschikt was voor de bouw van een arsenaal en een bergplaats voor oorlogsschepen. Heeft Maximiliaan, die steeds zijn belangen in Vere indachtig was, hier een stokje voor gestoken? L. SICKING, o.c., p. 207.

liaan en Cornelius hebben steeds uitstekend samengewerkt en stonden in oorlogstijd bijna dagelijks met elkaar in verbinding. Hoewel van rivaliteit tussen Maximiliaan van Bourgondië, een hoge edele en Cornelius, een opgeklommen staatsman geen spoor te bekennen valt, is het toch opvallend dat de landvoogdes meer op haar Staatsraad betrouwde dan op haar admiraal. Maximiliaan, heer (en later markies) van Veere had in de uitoefening van zijn admiraalsfunctie wel eens de neiging zijn eigen belang te laten prevaleren. De Schepper zette zich onvoorwaardelijk in voor de Habsburgse zaak⁸⁶.

97

Maar Cornelius stelde voor of startte ook zelf diverse maatregelen voor het welzijn van de handel en industrie van zijn land.

Zo had hij bijvoorbeeld een vooraanstaande rol in het grote plan om Brussel te verbinden met Antwerpen via het Rupelkanaal. Dit nieuwe kanaal moest een alternatief worden voor de onbruikbaar geworden Zenne. Hij had een groot aandeel bij de leiding en het toezicht over het aanleggen van dit kanaal van Willebroek (1550)⁸⁷.

Hij trof ook de nodige maatregelen voor de eerste poging tot drooglegging van de Moeren, het moerasachtige gebied, gelegen onder zeeniveau ten oosten van Veurne.

De aankoop van de heerlijkheid Eke

Uit diverse brieven van Cornelius blijkt dat het leven van rondreizend diplomaat geen sinecure was. Van alle diplomaten in dienst bij de Keizer, was er geen ander geweest die zoveel zendingen had volbracht en zoveel verschillende landen had bezocht. Reizen was in die tijd een lastige onderneming, die een goede fysieke conditie eiste. Onderweg loerden ook gevaren, zowel om overvallen te worden als bij het doortrekken van gebieden waar besmettelijke ziekten heersten. Het comfort van de vervoermiddelen, zowel te land als ter zee, of de herbergen waar overnacht werd, waren zeer primitief.

Rond 1540 werd dit leven Cornelius te zwaar en streefde hij ernaar om het rondreizen in Europa aan anderen over te laten en zich in Vlaanderen terug te trekken. Maar ook een gevoel van ondankbaarheid voor zijn vele inspanningen had hem aangezet tot die beslissing.

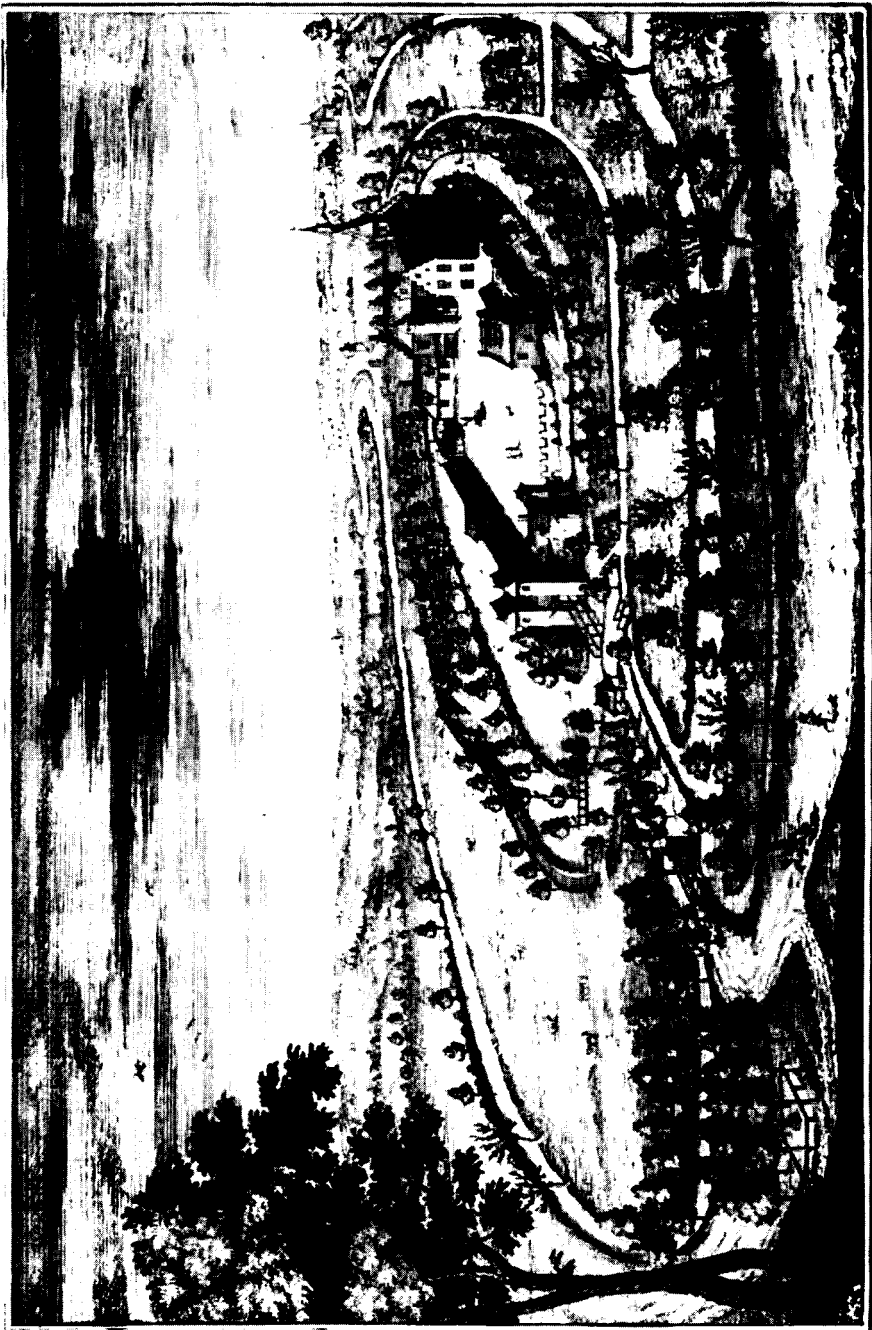
In 1540 kwam de heerlijkheid van Eke op de Schelde (nabij Oudenaarde) te koop. Hij greep deze kans om zich een buitengoed te kopen⁸⁸.

De overwegingen van zijn besluit verwoordde hij zelf in één van zijn brieven aan zijn vriend Dantiscus: *Het leven aan het*

⁸⁶ L. SICKING, o.c., p. 240.

⁸⁷ H. DE VOCHT, *John Dantiscus*, o.c., p. 403.

⁸⁸ Afgebeeld in SANDERUS, *Flandria Illustrata*, Keulen, 1641. Latere uitgave: *Verheerlykt Vlaandre*, Nederduitse vertaling, Leiden, Rotterdam, 's Gravenhage 1735, anastatische herdruk Antwerpen-Amsterdam, 1980, dl. I, plaat 3 na p. 158.

Kasteel van Eke-op-de-Schelde
(toestand na de wederopbouw na de vernieling door de calvinisten)

*Hof verveelt me hoe langer hoe meer en ik denk eraan, me in mijn schelp terug te trekken, ik kan dat met voordeel doen. Ik heb een verblijf gekocht aan de Schelde, tussen Oudenaarde en Gent, voor 30.000 fl of daaromtrent. Brugge is waardeloos geworden nu al mijn vrienden, met wie ik gewoon was te leven, mij ontvallen zijn. ... God zij dank, ik heb nog kracht en moed genoeg om te werken en gevaren te trotseren, maar het steekt me hartsgrondig tegen, me altijd tevergeefs te moeten inspannen. Ik ben er nu dan ook toe besloten, me te oefenen in het lezen van gewijde boeken, als het me gegeven wordt vrije tijd te hebben tussen mijn onderhandelingen door*⁸⁹.

99

De dorpsheerlijkheid Eke bestond uit drie verschillende lenen. Het hoofdleen, waarvan het foncier uit het kasteel en de ervan afhangelende goederen bestond, was gehouden van het leenhof Oudburg van Gent. De twee andere lenen bestonden vooral uit meersgronden, de ene in de zgn. *Eeckemeersen*, de andere in de wijk *Hollanden* en hingen resp. af van het leenhof van Dendermonde en van de heerlijkheid Aishove onder Kruishoutem. Tot deze drie lenen, die steeds samen de heerlijkheid Eke uitmaakten, behoorden een baljuw (en onderbaljuw), een prater, een vierschaar met zeven schepenen met hoge, lage en middelbare justitie.

Het leengoed kende vele families-eigenaars. Sinds 1400 ongeveer was het in bezit van de familie de Mortaigne. In 1540⁹⁰ verkocht Antoon de Mortaigne (uit geldnood?) de heerlijkheid Eke aan Cornelius De Schepper voor 26.000 gulden. Antoon de Mortaigne overleed te Mechelen in 1548 en werd in het hoogkoor van de kerk van Eke in het graf van zijn ouders bijgezet.

Op 22 februari 1541 (n.s.) diende Cornelius een denombrement voor dit leengoed in als *Cornelis Scepperus Ruddere, Raedt der keyserlicken ma(jes)teit van zijne Raeden van Staete ende Secreten, Tresorier van zijnder espargne, heere van Eecke up der Schelden ... dit denombrement ende raport beseghelt met mynen ghewoonelichen zeghele van wasene hier an hanghende....* Aan dit perkament hangt nog steeds zijn zegel (ong. 4 cm diameter) voorstellend zijn wapenschild: gevierendeeld, in 1 en 4: een arend, in 2 en 3: een luipaard met drie (2 en 1) harten en in het midden een hartschild met een keper en nog drie wapenstukken (2 en 1) (niet nader identificeerbaar wegens te sterk verweerd).

Cornelius liet het kasteel geheel nieuw bouwen en verbleef er zo vaak als zijn functies hem dit toelieten. Het landelijk kasteel bestaat nu evenwel niet meer.

Twee jaar na de aankoop, liet Cornelius De Schepper op 20 dec. 1542 te Gent een akte opmaken met betrekking tot de twee kleinere lenen in Eke. De akte bepaalde dat, mocht hij overlijden

⁸⁹ Brief van 21 april 1541, bewaard te Uppsala (Zweden), Universiteitsbibliotheek, MS 155, f° 37-40, citaat in: M. DE WIT, *Dantiscus and the Netherlands*, o.c., p. 41-42.

⁹⁰ De verkoop dateert van vóór 21 maart 1540, want van die datum bestaat reeds een leendenombrement van een zekere Adriaen van den Hecke, *houdende leen van Edelen ende weerden Mer Cornelis Scepperus, ruddere, heere van Eecke van zijnen hoven ende casteele van Eecke*. Zie Gent, Rijksarchief, heerlijkheidsarchief Eke, nr. 33.

vóór zijn echtgenote Elisabeth Donche, zij van het levenslange vruchtgebruik van die twee lenen zou mogen genieten. En bovendien dat, mocht hij bij zijn overlijden geen (levende) kinderen of kleinkinderen nalaten, dan zouden de twee lenen toekomen aan de kinderen Jeronimus, Mathijs en Catharina Laurijn uit het eerste huwelijk van Elisabeth Donche met Pieter Laurijn, maar bij voorkeur in zijn geheel aan de oudste zoon Jeronimus Laurijn⁹¹:

100

Ik Cornelis Schepperus, f(iili)us Andries, rudder, heere van Eecke, raedt van State ende meestere van den requesten ordinaris van den huuse ende tresorier van den espargne des keyzers, verclaere ende is mijn wille ende uuterste meenighe dat vrouwe Lijsbette Donche, f(iilia) Pieter, mijne gheselnede, daer te vooren weduwe van wijlen Pieter Lauwerins, f(iili)us mher Jheronimus, heere van Watervliet, zal hebben naer mijn doot also verre als ic voor haer overleet, tgheheele ghebruuc huer leven lanck van al den incommen van mijn twee heerlicheden ende leenen tot Eecke, te weten van de heerlichede ende leene, dat ghehouden es van de keyser, als heere van Dendermonde, ende van de andere heerlichede ende leen, ghehouden van den heere van Ayshove, zonder eenigh noch yet uutghезondert, tot haeren proffijte ende wille. Item ic wille ende verclaere voorts, dat zo verre ic ghinghe van lijve ter doot zonder kinderen achter te laten ofte kinders kinderen gheprocreert van mijnen lichame, in dien ghevalle zullen de voors. twee leenen verschijnen op Jheronimus, Mathias en Catharina Lauwerins, kinderen van wijlen meester Pieter Lauwerins ende voors. vrouwe Lijsbeth, zijne gheselnede, anghesien dat de voors. twee leenen zijn gehconquesteert bij ons beeden in onsen jeghenwoordighen huwelicke, wel verstaende dat de oudste van den voors. kinderen van meester Pieter Lauwerins zal gheprefereert worden den jonckste zonder onder tdxel van deselve preferentie ghehouden te zijne eenighe recompen-tie te doenen zijn broeder of zustere. Ghedaen te Ghent den xx in Decembre XV.c twee en veertich. Cornelis Schepperus.

De akte bleef zonder uitwerking, gezien Elisabeth vóór hem overleed. Cornelius had op het ogenblik dat de akte werd opge-maakt reeds twee kinderen, Anna en Cornelius⁹², zodat de twee-de bepaling enkel bedoeld was voor het geval zij beiden vóór hun vader zouden overlijden, of zelf geen kinderen zouden nala-ten⁹³.

⁹¹ F. DE POTTER en J. BROECKAERT. ... *Eke*, o.c., p. 13 voetnoot 1. Mogelijks bevatte het archief van Dendermonde ook nog andere gegevens over de aankoop van het hoofdleen: zie p. 12 voetnoot 1, waar dezelfde archivalische bronvermelding gebruikt wordt. Als archivalische bronvermelding wordt gegeven: *Stedelijke handvesten van Dendermonde: Register van kennissen en andere wettelijkheden 3 sept. 1543 tot 20 mei 1544*. Het archief van Dendermonde is evenwel vernield in W.O. I. Voor een overzicht van het voormalige archiefbezit, zie: A. DE VLAMINCK, *Analyse sommaire des registres aux privilèges de la ville de Termonde, Dendermonde, 1876*, en idem, *Archives communales de Termonde/ Stedelijke handvesten van Dendermonde, Dendermonde, 1865* - in de laatste werk vindt men inderdaad vermeld: *registers van kennissen en andere wettelijkheden voor de schepenen gepasseerd, van de jaren 1453 tot 1796*.

⁹² Cornelius werd geboren in november 1532 en Anna nog vóór hem.
⁹³ F. DE POTTER en J. BROUCKAERT vergissen zich schromelijk door te beweren dat Cornelius jr. en Anna De Scheppere kinderen waren van Cornelius' tweede vrouw Margareta Loonis. Wellicht hebben zij uit de bewuste akte van 20 dec. 1542 verkeerdelijk geconcludeerd dat op dat ogenblik Cornelius en zijn vrouw Elisabeth Donche nog géén kinderen hadden, waarna zij van Cornelius jr. en Anna dan maar kinderen maakten van zijn tweede vrouw. Zie hun tekst (p. 14, regel 5) waarin zij interpreteren *voor den gevalle er uit zijn huwelijk geene kinderen ontstonden*. Dit staat niet zó in de originele akte: er staat: *zonder kinderen achter te laten ofte kinders kinderen gheprocreert*, wat stricto sensu en de facto niet hetzelfde is.

⁹⁴ Jacobus Jespersen was een Deen uit Aarhus die in 1529 te Leuven kwam studeren. Hij onderwees er later een tijdlang Grieks en week toen uit naar Antwerpen, waar hij gelegenheidsverzen schreef. De troostdichten werden later in druk uitgegeven. (mededeling met fotokopie van dhr. J. Hinneman, Binche) De inleiding luidt: *Dominae Isabellae uxoris Ornatiss. viri, & Domini, D. Cornelii Sceppere, Equitis Aurati, que obiit, 20. Aug. 1548. Ac Dominae Elizabeth uxoris Domini Francisci Craneveldii, Cons. Cae. M. Epitaphia. Per Iacobum Danumsuun.* (hetzelfde werk bevat ook een grafschrift voor de echtgenote van Franciscus Craneveld) zie bv. het exemplaar in Gent, *Centr. Bibliotheek Rijksuniversiteit*, R. 1226-6.

⁹⁵ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 402 situeert het huwelijk *by the end of the (15) forties*, verwijzend naar M. LOSSEN, *Briefe von Andreas Masius 1538-73*, Leipzig, 1886, p. 59 en 63-66. In een brief van Johann de Langhe aan Andreas Maes (Masius), Brussel, 28 sept 1550 wordt melding gemaakt van de val van zijn paard van Cornelius in Zeeland en dat ... *sein unfall ist fuer seine junge Gattin beklagenswert*. Die 'beklagenswaardige jonge echtgenote' kan enkel op Margareta Loonis betrekking hebben.

⁹⁶ De secretaris Lodewijk de Zoete maakte er meteen een inventaris van. Deze 16de-eeuwse inventaris is nog te vinden in Brussel, *Algemeene Rijksarchief*, zie: J. CUVÉLIER, *Inventaire des inventaires de la deuxième section*, Brussel, 1904, nr. 78, f° 242-244v°. In hetzelfde fonds, nr. 76, f°s 123-131v°, vindt men ook nog een andere 16de eeuwse inventaris van een stapel andere documenten van Cornelius, die overgemaakt werden

Het overlijden van Elisabeth Donche

Op 20 augustus 1548 overleed zijn echtgenote Elisabeth Donche. Over de omstandigheden tasten we in het duister, want sinds anderhalf jaar was Cornelius' correspondentie met Dantiscus gestopt, zoniet zou hij er zeker over bericht hebben.

Bij haar overlijden schreef Jacobus Jespersen volgend troostdicht⁹⁴:

Dominae Isabellae piae memoriae uxoris Ornatissimi viri, & Domini, D. Cornelii Sceppere, Equitis aurati, Epitaphium numerale.

Suspiciens heus coelos cur o Sceppere ? sequeris Mox Iouis Orator, quo prior Elsa abiit.

Aliud Gallicum
En vain pleures Sceppere ta dame belle & iolye,
Car Dieu tout puissant l'a donne paix en eternele vie.

Aliud vulgare
Schept nu vruecht Scheppere, u vrouwe leeft
Bij hem, die ons alle dleven geeft.

(Elisabeth en Isabella zijn dezelfde voornamen)

Het tweede huwelijk van Cornelius De Schepper en zijn overlijden.

Cornelius De Schepper huwde wellicht in 1549⁹⁵ een tweede maal met Margareta Loonis uit Brugge. Zij was de jonge en rijke weduwe van Remeus (Remi) Jacobus Roetaert (+ 24 december 1545). Cornelius had bij haar geen kinderen.

Tijdens een bezoek aan Antwerpen in maart 1555 werd hij onwel. Hij overleed er na een korte ziekte op 28 maart 1555.

Na zijn overlijden maakte zijn weduwe een pak staatsdocumenten, die nog in Eke waren, over aan de secretaris van de landvoogdes⁹⁶. Zijn weduwe overleefde Cornelius nog zeer lang: zij overleed pas op 8 november 1596 en werd daarna niet bij hem in Eke, maar wel bij haar eerste man begraven in de St.-Gilliskerk te Brugge⁹⁷.

door de weduwe van een andere hoge functionaris, aan wie ze in eerste instantie overgedragen waren geweest.

⁹⁷ Haar blauwe grafsteen in het midden van het H. Maagd koor had als opschrift: *Sepulture van Remeus Jacob Roetaert die staerf den 25 in novemb. 1545. In het midden van de steen stond: Hier light begrae-*

ven vrouwe Margariete Loonis, filia Adriaens, weduwe van M. er Cornelis Sceppere, in zyn levne ruddere, heere van Eecke up Schelde, raedt 's keyzers Kaerle de Ve, in sijne raeden van staete en secreete. en daer te vooren weduwe van Remeus Roetaert, die overleet den 8 hooymandt 1596: F. VAN DE PUTTE, Inscriptions

sépulcrales, in: *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, dl. VII (2de serie, III, 1845), p. 118-128. In *Messenger des sciences historiques ...* (1856) wordt dit grafschrift ook gegeven, gelijk op kleine woorddetails na. (niettegenstaande het uit dezelfde bron komt, want medegeedeeld door F. Van de Putte)

DOMINAE ISABELLAE

vxoris Ornatiss. viri, & Domini, D.

Cornelii Scepperi, Equitis Au

rati: quę obiit, 20. Aug. 1548,

Ac Domina Elizabeth vxo

ris Domini Francisci Cra

neueldii, Conf. Cæ. M.

Epitaphia.

Per Iacobum Danum

suum.

102

DOMINAE ISABELLAE

pię memorię vxoris Ornatissimi

viri, & Domini, D. Cornelii Scep

peri, Equitis aurati,

Epitaphium numerale.

S Vspicis heus cęelos cur 0 Scep
pere? sequeris

Mox Iouis Orator, qu0 prior Elsa
abiit.

¶ Aliud Gallicum

E N vain pleures Sceppere ta
dame belle & iolye,

Car Dieu tout puissant l'a donne
paix en eternele vie.

¶ Aliud vulgare.

S Chept ny vruecht Scheppere
v vrouwe leeft

Büben, die ons allē dleuen geeft.

Troostdicht voor Elisabeth Donche door Jacobus Jespersen.

Cornelius' literaire werken

⁹⁸ B. van den BOOGERT, J. KERKHOFF, *Maria, Koningin tussen keizers en kunstenaars 1505-1558*, Zwolle, 1993, p. 179, verwijzend naar J. FINOT, *Inventaire des Archives*

Départementales .. Nord, Archives civiles - Série B, Chambres des Comptes de Lille, (8 delen, 1782-1906) 1892, B 3362 (1540) f°. 177v°.

⁹⁹ Uitgegeven bij Peril, Antwerpen, 1535. Op een groot blad staan twee weelderig versierde zuilen afgebeeld, met wapenschilden. Tussen beide wordt een middel-eeuwse gebaarde koning afgebeeld in een bos op een troon boven op de wortels van een boom, en een wapenschild met drie kikvorsen. Aan de voeten lezen we op een banderol rond een klein wapenschild dat enkel een boom voorstelt, de spreuk *SANS DIEV NE PUIS PERIL*. In twee cartouches bovenlinks en middenonder zijn teksten aangebracht, elk van een 25-tal regels. De onderste tekst *La Généalogie ...* is getekend: *Cornelius Dup. Scepperus*. Bewaard in Amsterdam,

Gemeentelijke Bibliotheek, waarvan foto in Antwerpen, *Stadsbibliotheek*.

¹⁰⁰ Zie het exemplaar in Antwerpen, *Stadsbibliotheek*: een boekje 10 x 14 cm, 54 bladen en 6 bladen index.

¹⁰¹ Zie bv. het exemplaar in Antwerpen, *Stadsbibliotheek*, K 7043: een boekje van 10 x 15 cm, ong. 200 bladzijden. (*Apud Ioan. Bellerum, sub insigni Falconis. Anno M.D.L.III*) of Gent, *Centr. Bibliotheek Rijksuniv.*, exemplaren uitgegeven in 1554 (Hi 5851) en 1555 (Hi 6860 en Hi 8648).

Hoewel Cornelius De Schepper een intense belangstelling had voor het humanisme, was hij in de eerste plaats een man van de daad. Maar toch maakte hij tijd om zich verder op de hoogte te houden. We weten dat hij zelf een verzameling boeken had (die hij vanuit Watervliet liet overbrengen toen hij het kasteel van Eke had gekocht), dat hij van een doorreis door Parijs gebruik maakte om op zoek te gaan naar nieuw gedrukte boeken. En zelfs uit de privé-bibliotheek van de landvoogdes der Nederlanden, mocht hij al eens boeken of handschriften inzien: in 1540 bv. liet Maria van Hongarije speciaal voor hem uit haar bibliotheek te Mechelen, vier boeken en twee genealogieën overbrengen naar Brussel om die te tonen aan Cornelius⁹⁸.

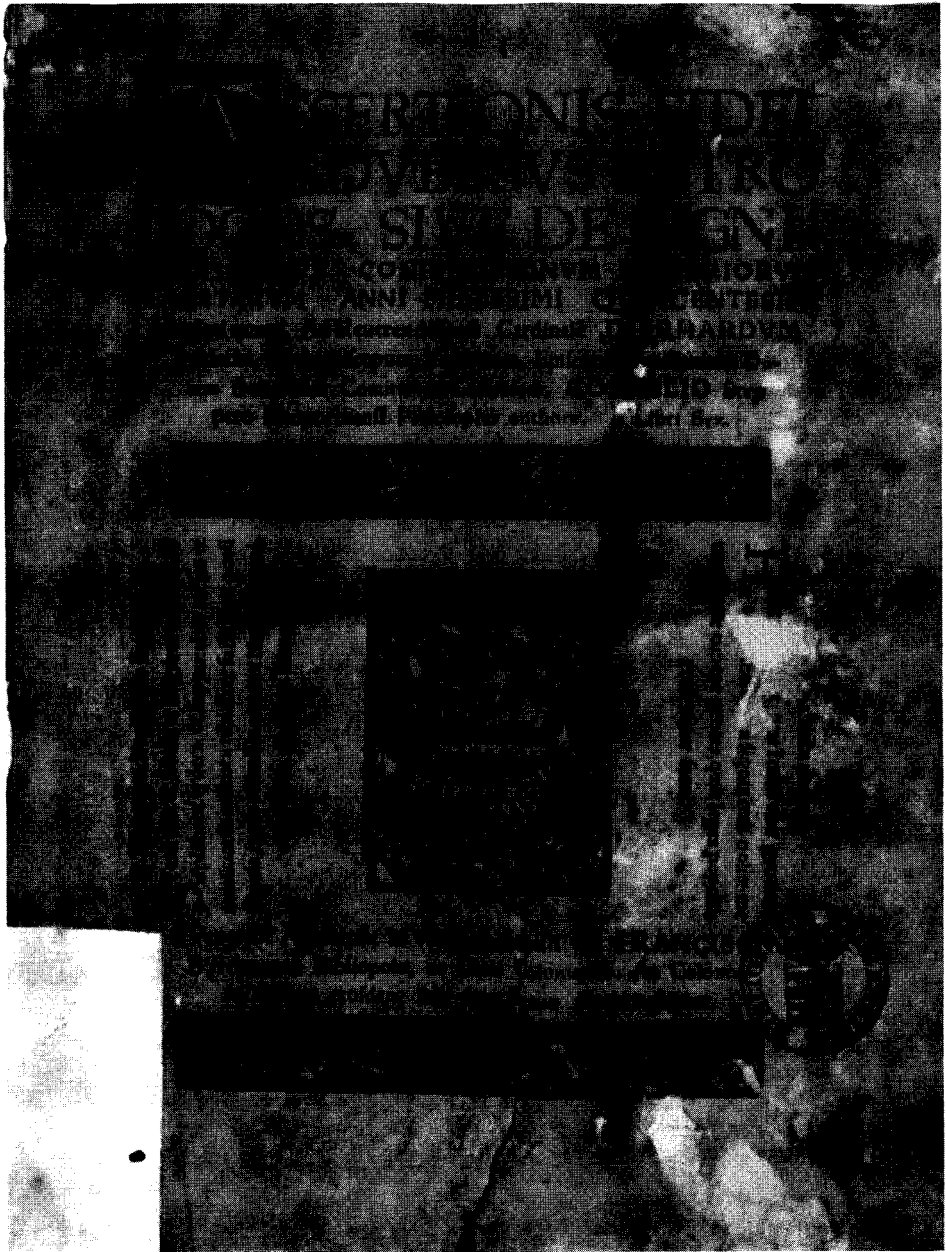
Veel tijd om zelf te publiceren had Cornelius evenwel niet. De werken die van hem bekend zijn, sommen we nog even op:

Zijn eerste werk, dat hem op slag bekendheid gaf, is zijn *Assertiones Fidei adversus Astrologos*, de weerlegging van de dwaze voorspellingen van de astrologen voor het jaar 1524. In dienst van Christiaan II van Denemarken, schreef hij zijn tweevoudig *Apologeticum* of verdedigingsschrift ten gunste van deze koning. Toen diens koningin overleed, stelde hij het lange treurdicht voor koningin Isabella op. (zie hoger)

Uit 1535 dateert ook een éénbladig drukwerkje *La Généalogie et descende de la tres illustre maison d'Austrice...*, uitgegeven te Antwerpen met een tekst ondertekend door *Cornelius Dup. Scepperus*⁹⁹.

Hij had ook belangstelling betoond voor de kronieken van Vlaanderen en aangrenzende provincies, waaraan Christiaan Massaeus van Kamerijk 50 jaar had gewerkt. Zij werden in druk uitgegeven door Cornelius' bemiddeling. Maar de Franse ambassadeur deed er zijn beklag over bij Keizer Karel omwille van enkele passages die niet vleidend waren voor de Franse koning, en hij moest van Keizer Karel de verkoop staken.

Hij werkte in 1550-er jaren ook mee aan het relaas van de expeditie van Keizer Karel tegen Tunis van augustus 1535: Hij schreef de inleiding voor J.C. Calvete de Estrella's *De Aphrodisio Expugnato ... Commentarius* (1551)¹⁰⁰ en publiceerde *Rerum a Carolo V caesare augusto, in Africo bello gestarum Commentarij*, door diverse auteurs: Calvete de Estrella, Etrobius, Giovio en anderen, uitgegeven te Antwerpen in 1554¹⁰¹.

Assertiones Fidei adversus Astrologos (1524).

¹⁰² Baron DE BETHUNE, *Epitaphes et monuments des églises de la Flandre au XVIème siècle d'après les manuscrits de Corneille Gailliard et d'autres auteurs*, Brugge, 1900, p. 164.

¹⁰³ J. de SAINT-GENOIS, *Recherches sur ... Cornille de Schepper, dit Scepperus*, in: *Messenger des Sciences Historiques, des Arts et de la Bibliographie de Belgique*, Gent, 1856, p. 1-27. Het grafschrift alsook de tekst over de restauratie in 1588 werd opgetekend in het begin van de 17de eeuw in een handschriftelijke verzameling van grafschriften door de heer van Crombrugge de Loovelde, toen in bezit van de auteur van het artikel: Brussel, *Koninklike Bibliotheek, Fonds Merghelnyck*, nr. 36. II suppl. Die tekst verschilt van deze uit: CHRISTYN (Jean-Baptiste) - *Les Tombeaux des hommes illustres qui ont paru au Conseil Privé ...*, Leiden 1672, Liège 1673, Amsterdam 1674, p. 26, of van *Journal Littéraire et politique des Pays-Bas Autrichiens*, nr. VIII van 18 febr. 1786, p. 128-129. voetnoot: *Nobili atque amplissimo viro Cornelio Scheppero, equiti aurato, Eecke ad Schaldim Domino, qui Joanne fland. vice admiraldo oriundus, doctrina, eloquentia, et industria eximius, a Christiano II Daniae, Norvegiae, ac Sibeliae rege, vice cancellarii dignitate, regii ordinis torque et dictionis Zempelandia dominatu cohonestatus: mox et a Carolo Quinto imperatore, in privati (consilii) ac status consiliarium adlectus, atque ab eodem ejusque fratre Ferdinando, ad varios reges, omnesque fere Christianos principes, et*

HET GRAFMONUMENT VOOR ELISABETH DONCHE EN CORNELIUS DE SCHEPPER

De grafschriften

Elisabeth Donche, en later Cornelius De Schepper werden begraven in de parochiekerk van de heerlijkheid Eke onder een luisterrijke grafsteen. Dit grafmonument bestaat nog steeds en was vroeger aangebracht in de noordelijke muur van het koor. Het oorspronkelijk grafschrift luidde ¹⁰²:

Cornelio Sceppero Neoportuen, eoque dni Caroli Quinti Caesaris statum consuli, philosopho, poctue, oratori insigni, quo apud duci a Polon. Germa. Gallia. Hunga. Angli. Hispani. Itali ab ipso item Turcq. imperii desperatae pacis spon bis reportata DD. frater Caroli et Ferdinand. augustis reb. difficili legato usi sunt; et Isabella Donchis matrona rariss. cornel. et Anna liber. piet.; obbiit ille anno a nati christi 1555, quinta calend aprilis, aetat. 53; haec anno 1548, prima kalend. septemb. aetat. 53.

Na de vernieling van die kerk door de beeldenstormers (1566) werd het grafmonument in 1588 hersteld door hun dochter Anna. Onder het grafschrift voor haar ouders werd volgende tekst aangebracht:

Patri et Matri Charissimis.

Anna Scheppera, Cornelii Van Coorenhuuse, equitis aurati, domini de Coorenhuuse Yprensis et Aldenardis summi praetoris ac ejusdem castris capitanei vidua, Domini de Eecke ad Scaldim, monumentum hoc, civilibus hisce turbis dejectum, reparabat anno 1588, et etiam sibi suisque posteris; quae obiit X.a Xbris 1616, aetatis 95, in pago de Rokeghem prope Aldenardum, et hic in hac tumba locata.

De tekst van het eigenlijke grafschrift werd gewijzigd en luidde sindsdien ¹⁰³:

*D.O.M.
SACRUM*

Cornelio Duplicio Sceppero Flandro, equiti aurato, Eecke ad Scaldim dinastae, qui avo Joanne

bis Constantinopolim ad Solimanum Turcarum imperatorem legatus, pace propemodum desperata politus, omnibus denique honorum munus,

summa confide atque integritate, perfunctus. Tandem XXVIII Martii anno MDLIV aetatis vero suae LII immature defunctus. Hic una cum

nobili et lectissima matrone Elisabetha Doncha dulcissima conjugue sua, quiescens, futura resurrectionis gratiam expectat.

Flandriae admirallo oriundus et doctrina, industria, eloquentia eximius, a Christierno II, Daniae, Norvegiae Sueciaeque Rege, vice-cancellarii dignitate, regii ordinis torque terraeque Yempolandiae in Norvegia dominatu honoratus, ac postea a Carolo-Quinto caesare in privati consilii ac status consiliarium adscitus, atque ab eodem ejusque fratre rege Ferdinando ad plurimos reges ac dibersos principes christianos et bis Constantinopolim ad Solymanum Turcarum magnum principem legatus, inexpectatam pacem secum conferens, officiis suis fideliter, dextre et laudabiliter perfunctus est. Hic una cum exore Elisabetha Doncha ex Vuerenambachto nobili et lectissima femina sepultus; obiit ille Antverpiae XXVIII martii anno 1554, aetat. 52, uxor XX augusti 1549, aetatis LI.

Vertaald luidt deze tekst:

Voor Cornelius Duplicius De Schepper uit Vlaanderen, Ridder met de gouden versiersels, Heer van Eke aan de Schelde, die, afstammend van Jan, zijn grootvader, admiraal van Vlaanderen, uitmuntend was door zijn geleerdheid, zijn werkkraft, zijn welsprekendheid, die door Christiern de tweede, koning van Denemarken, Noorwegen en Zweden, vereerd werd met de waardigheid van vice-kanselier met koninklijke rang, eveneens vereerd met het halssnoer van en de macht over Jämtland in Noorwegen; die nadien opgenomen werd door Keizer Karel de Vijfde als Raadsman in zijn Private Raad en in de Raad van State, ook door hem en door zijn broer Ferdinand als gezant gezonden werd naar verscheidene koningen en naar talrijke christen vorsten en tweemaal gezonden naar Constantinopel, naar Soliman, de keizer van de Turken, en onverhoopt vrede medebracht; die met trouw vernuft en op lofwaardige wijze zijn ambtsplichten vervuld heeft. Hij ligt hier begraven samen met zijn echtgenote Elisabeth Donche uit Veurne-Ambacht, een edele en uitgelezen vrouw. Hij stierf te Antwerpen op 28 maart 1554 (oude stijl), 52 jaar oud en zijn echtgenote op 20 augustus 1549, 51 jaar oud.

Men bemerkte het verschil tussen de overlijdensdata van Elisabeth Donche: in het oudste grafschrift: *prima calend. sept. 1548, aetat. 53*, dit is 1 sept. 1548 en dit uit de nieuwe tekst van 1588: *XX augusti 1549, aetatis LI*. (=51) De oudste tekst is wat het jaartal betreft juist, want reeds op 22 september 1548 wor-

¹⁰⁴ Brugge, *Rijksarchief*, Registers Brugse Vrije, nr. 16478: Weesregister Noordkwartier, onder Snellegem, f° 332 (de eigenlijke weesakte), daarbij is gevoegd een uitgebreide losse katern van 12 blz. over de bezittingen van Elisabeth Donche, vóór haar huwelijk met Cornelius De Schepper. (ongedateerd, maar draagt ook het nummer 332 op de eerste bladzijde)

¹⁰⁵ *Dominæ Isabellæ uxoris Ornatiff. viri, & Domini, D. Cornelii Scepperi, Equitus Aurati: qui obiit, 20 Aug. 1548.* Zie eerder onder onze voetnoot bij het troostdicht.

¹⁰⁶ Brugge, *Rijksarchief*, Aanwinsten, nr. 1011 (nieuw nummer) f° 53.

¹⁰⁷ Men zou kunnen denken, dat het verschillend jaartal eventueel te verklaren is uit de verschillende jaarweergave in oude/nieuwe jaartijl. Inderdaad in Vlaanderen werd de oude Paasstijl (jaartal verandert pas met Pasen) in 1575 vervangen door de 1-januari stijl (jaartal verandert op 1 januari). Bij data van vóór 1575, die vallen tussen 1 januari en Pasen, moet het jaartal met 1 verhoogd worden om het jaartal te kennen volgens onze thans gebruikelijke 1-januari stijl. Het eerste grafschift dateert van vóór 1575, het tweede werd samengesteld na 1575, nl. in 1588. In de jaren 1553, 54, 55, 56, 57 (1-januari-stijl) viel Pasen resp. op 2 april, 25 maart, 14 april, 5 april, 18 april. Stel dat in het oudste grafschift, gemaakt kort na 1555, de Paasstijl werd gebruikt. Dan moet 28 maart 1555, gecorrigeerd worden tot 1556 in 1-januari-stijl want 28 maart valt vóór Pasen (5 April in 1556,

den voor haar twee minderjarige kinderen, Anna en Cornelius De Schepper de voogden Eloy Masin, schepen van het Brugse Vrije en Lenaert Casebroot, poorter van Brugge aangesteld ¹⁰⁴. In het troostdicht dat Jacob Jespersen schreef vinden we in de inleiding de overlijdensdatum 20 augustus 1548 ¹⁰⁵. Dus op 12 dagen na overeenstemmend met het oudste grafschift. Merkwaardig is wel dat het diezelfde dag en maand zijn die in het latere grafschift van 1588 aangewend werden.

Elisabeth Donche moet een testament opgemaakt hebben, want een begunstigde Omaar Spynt krijgt zowaar *zijn leven lanc* 72 pond per jaar ¹⁰⁶. Hij wordt een eerste maal uitbetaald voor de periode 25 augustus 1548 tot 25 augustus 1549 door de zaakgelastigde Roeland de Vos, in naam van de 5 erfgenamen van Elisabeth Donche. Dit betekent dan ook dat Elisabeth voor 25 augustus moet overleden zijn en dus is haar overlijdensdatum 20 augustus 1548 en niet 1 september zoals in het oudste grafschift.

De leeftijd bij overlijden is verschillend in de grafchriften. Met de leeftijd van 53 uit het oudste grafschift brengt dit haar geboortedatum ergens in de periode 21 augustus 1494 tot 20 augustus 1495.

De overlijdensdag/maand van Cornelius De Schepper stemt wel overeen in beide grafchriften: *quinta calend aprilis* (oude Romeinse dagnummering) is inderdaad 28 maart, maar in het oudste grafschift is zijn overlijdensjaar 1554. Gezien er echter nog brieven van Cornelius bekend zijn tot 30 dec. 1554, is het wel degelijk in de loop van 1555 dat hij overleed. In het jongere grafschift is het overlijdensjaar 1555, maar zijn leeftijd 52 i.p.v. 53 ¹⁰⁷. Geboren op 18 december 1501 ¹⁰⁸ was hij op 28 maart 1555 inderdaad 53 jaar (en 3 maand en 10 dagen) oud, zoals aangegeven in het oudste grafschift.

14 April in 1555). Maar dan klopt de leeftijd niet. Het tweede grafschift werd aangebracht in 1588 toen de 1-januari-stijl reeds 13 jaar geleden ingevoerd was. Maar het is best mogelijk dat men een datum uit dé periode van de oude stijl, in die oude stijl heeft gelaten. De datum 28 maart 1554,

van het tweede grafschift zou in die onderstelling refereren naar 28 maart 1555 (1-januari-stijl) want ook vóór Pasen (14 april). Ofwel zou men moeten moeten aannemen dat in het oudste grafschift al de nieuwe 1-januari stijl gebruikt zou zijn geweest en in het nieuwe graf-

schift, met terugwerken de kracht, de oude jaartijl, want dan pas vallen beide data samen, wat hoogst onwaarschijnlijk is, ofwel en dat lijkt meer aannemelijk, hebben we te maken met foutief opgestelde of getranscribeerde teksten. ¹⁰⁸ zie vooraan in ons artikel.

Grafmonument De Schepper-Donche in de kerk van Eke (huidige toestand)

De restauratie van het grafmonument

Het grafmonument bevond zich eertijds in de parochiekerk in het koor, op enkele voeten van het hoogaltaar en vormde een vooruitspringend geheel. Maar in de 18de eeuw, onder Celestijn Luck, pastoor van Eke van 1743-1795, werden egaliseringswerken uitgevoerd in de kerk. De kroonlijst en de zuiltjes die het grafmonument sierden werden afgebroken en het grafschrift alsook de steen met de liggende figuren verdween in de muur links in het koor op 2 à 3 meter van het hoogaltaar en achter een houten beschoot¹⁰⁹. Dit gebeurde vermoedelijk tijdens de werken van 1771-72 toen de kerk vergroot werd door toevoeging van een linkerzijbeuk en de bouw van een nieuwe toren.

109

In 1857 werden opnieuw werken uitgevoerd aan de kerk: het koor werd gesloopt en iets groter herbouwd. De vergroting noodzaakte de verplaatsing van het grafmonument, daar het gedeelte waar het zich bevond, volledig werd afgebroken¹¹⁰.

Op 8 juli 1857 werd overgegaan tot het openen van de grafkelder. Op een halve meter diepte werd het gewelf gevonden, en bij verder graven de ingang tot de kelder. Deze was 2 meter lang, 1,4 meter breed en 1,6 meter hoog. Men vond er 7 schedels, 4 grote en 3 kleine, alle op een lijn geplaatst naast elkaar. De beenderen werden verzameld en voorlopig opgeborgen, in afwachting dat een subsidie zou kunnen bekomen worden om een nieuw monument op te richten in de kerk.

Een beroep werd gedaan op de familie IJssel de Schepper (uit de provincie Overijssel, Nederland) om bij te dragen tot het redden van het monument van de totale vernietiging. Aan baron de Saint-Genois, auteur van een artikel over Cornelius De Schepper, en (in samenwerking met G. A. IJssel de Schepper) ook van een boek over de diplomatieke loopbaan van Cornelius De Schepper, werd door de familie een grote som overgemaakt, waarmee de restauratie kon aangevat worden in 1858.¹¹¹

De steen met het Latijnse grafschrift was reeds zodanig uitgesleten dat de tekst nog nauwelijks leesbaar was. Het enige deel dat restaureerbaar was, was de grote grafplaat in Doornikse steen met afmetingen 1,75 op 1 meter, waarop beide echtelieden in verheven beeldwerk voorgesteld zijn. Deze steen, die vroeger in de vloer van de kerk lag, werd nu recht op ingemetseld in de muur rechts bij het binnentreden van de kerk. Rondom de steen werd een boordsteen in blauw graniet aangebracht met volgende tekst: *Sumptibus Nobilissimae Familiae Scepperiorum nunc in Hollandia Degentis, Restauratum Anno Salutis MDCCCLVI-II.*

De beenderen die uit de grafkelder gerecupereerd werden, werden geplaatst in een ingemetselde ruimte achter de grafplaat die de echtelieden voorstelt.

¹⁰⁹ Bulletin de l'Académie Royale des Sciences et Belle-lettres de Bruxelles, dl. X, 2de dl., Brussel, 1843, p. 67-74.

¹¹⁰ Messenger des Sciences Historiques ... , Brussel, 1857, p. 260. Mededeling van pastoor Vanderhaeghen van Eke en baron Jules de Saint-Genois.

¹¹¹ Messenger des Sciences Historiques ... , Brussel, 1858, p. 370-371. Mededeling van baron Jules de Saint-Genois.

Onder die oude grafplaat werd op een nieuwe stenen plaat in zelfde blauw graniet en afgeboord met granieten zuiltjes een vernieuwd grafschift aangebracht met de wapenschilden van de families De Schepper en Donche. De restauratie gebeurde door M. Paternotte, een marmarsteenhouwer uit Gent, naar een tekening van Mr. Felix De Vigne.

Deze tekst is er op vandaag nog steeds te zien:

D.O.M. SACRUM

110

*Nobilissimo atque amplissimo viro, Cornelio Duplicio
Sceppero equiti aurato, Eecke ad Scaldim domino, qui
avo Joanne, Flandriae vice-admirallo, oriundus,
doctrina, eloquentia et industria eximius, a Chris-
tierno II, Daniae, Norvegiae, Sueciaeque rege, vice-
cancellarii dignitate regii ordinis torque et ditionis
Yempelandiae in Norvegia dominatu honoratus, mox
et a Carolo Quinto Caesare in privatum consilium ac
status consiliarium adlectus, atque ab eodem ejusque
fratre rege Ferdinando, ad varios reges omnesque
fere Christianos principes, et bis Constantinopolim ad
Solimannum Turcarum imperatorum legatus, pace pro-
pmodum desperata potitus, omnibus denique, honorum
munus, summa cum fide atque integritate perfunctus.
Hic una cum nobili atque lectissima matrone Elisa-
betha Doncha dulcissima conjuge sua, quiescens,
futuræ resurrectionis gloriam expectat.
Obbit ille Antverpiae XXVIII martii anno MDLIV
aetatis vero suae LII uxor XX augusti anno MDXLIX
aetatis LI*

Omdat de kerk andermaal te klein werd, werd in 1912 een nieuwe neogotische kerk gebouwd op grond geschonken door de graaf van Lichtervelde, maar nog voor de volledige voltooiing werd deze zwaar beschadigd in W.O. I. De nieuwe kerk werd wederopgebouwd in 1923-27 en ingewijd in 1933. Het grafmonument werd uit de oude kerk overgebracht (1912-14 of 1923-27 ?) en achteraan in de binnenmuur aangebracht, opnieuw rechts bij het binnentreden van de kerk. De oude kerk werd in 1933 gesloopt op de toren na, die nu als een soort toegangspoort tot het kerkhof fungeert ¹¹².

¹¹² *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Provincie Oost-Vlaanderen. Arrondissement Gent. Kantons Deinze-Nazareth*, dl. 12 n 3, Turnhout, 1991, p. 327 e.v.

¹¹³ *Jeromeken, Mathijsken en Kathelyncken*

Lauwerin worden reeds vermeld als kinderen van Elisabeth Donche in een akte van verkoop van land bij procuratie van het Vrije van 28 jan 1524: Sint-Winnoksbergen. *Archives Municipales*, FF 973 f° 178.

¹¹⁴ Brugge, *Rijksarchief*, Registers Vrije, nr. 16.475: weesregister Noordkwartier onder het ambacht van Snellegem, f° 231 en 231v°. In deze akte leest men de eerste aanstelling van voogden uit 1525 en de diverse latere aanvullingen uit 1533, 1538 en 1540, zoals gegeven in de tekst. Het weesregister bevat na elk ambacht een index op de namen van de overleden ouder (alfabetisch op voornaam), maar dekt niet steeds alle akten: van het ambacht Snellegem bv. zijn de laatste 13 akten niet opgenomen in de index. De laatste van die 13 akten betreft de kinderen van Pieter Laurijn en dateert van okt. 1525 met latere aanvullingen. Pieter Laurijn was nochtans reeds overleden in febr. 1522.

¹¹⁵ Brussel, *Koninklijke Bibliotheek*, hs II 6976 (Marius VOET(+1685), *Les échevins du Franc*) f° 165; L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Coutumes ... Watervliet*, p. 163, noot 2. Hij wordt ook expliciet vermeld als *Meester Jeronimus Laurin, prothonotaris* in een archiefstuk van 1549 in de erfenis van Elisabeth Donche (Brugge, *Rijksarchief*, Aanwinsten, nr. 1011 (nieuw nummer), f° 53v°). Volgens J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, o.c., huwde hij met Magdalena van de Levere, dochter van Maarten, maar dit achten we niet betrouwbaar.

DE AFTAMMELINGEN VAN ELISABETH DONCHE EN CORNELIUS DE SCHEPPER

De kinderen van Elisabeth Donche en Pieter Laurijn

Uit haar eerste huwelijk met Pieter Laurijn had Elisabeth Donche, drie kinderen: Jeronimus, Mathijs en Cathelijne Laurijn ¹¹³. Hun voogden waren op 20 oktober 1525 ¹¹⁴: Filips Van den Berge en Jacob Snaggaert. Na het overlijden van de eerste voogd, werd hij op 7 maart 1533 vervangen door meester Lenaert Casenbroot, raadspensionaris van Brugge. Jacob Snaggaert werd op 20 juli 1538 vervangen door Eloy Masin. Toen ook brachten de voogden *ten boecke* een aandeel in de erfenis van hun (half) oom, Philibert Laurijn, nml. de helft van 16 gemeten land in de Passeguelepolder gemeen met andere verwanten in 54 gemeten land, alsook de helft van 34 gemeten land in de Laureinspolder, ook gemeen bezit met andere verwanten.

Op 26 november 1540 werd in het bijzonder ook nog Catharina in het bezit gesteld van twee giften. De eerste gift bestond uit 71 gemeten 1 lijn 50 roeden land, liggende in de Christoffelspolder onder de heerlijkheid van Watervliet. Dit was een schenking van haar oom Marcus Laurijn (de deken van St.-Donaas) en waarvan de beschikkingen reeds in schrift waren vastgelegd op 12 maart 1537. Hij was op 4 november 1540 overleden. De tweede gift aan haar was een leengoed zijnde een erfelijke rente van 44 pond groten per jaar op een heirnis liggende in Volckravenkinderkerke (Oostkerke bij Veurne) en Lampernisse, gehouden van de Burg van Veurne. Dit was haar geschonken door haar kozijn, wijlen Jacob Snaggaert. Wellicht is deze Jacob Snaggaert een verwante van Elisabeth Donche, gezien zijn bezittingen in Veurne-Ambacht liggen. De naam Snaggaert vinden we ook terug te Lo, waar een Jan Snaggaert burgemeester was in 1490.

Haar kinderen uit haar eerste huwelijk waren:

1. Jeronimus Laurijn, meester in de rechten, kannunik en apostolisch protonotaris van St.-Donaas, Brugge ¹¹⁵.

2. Mathijs Laurijn, heer van Leeskens, was schepen van het Brugse Vrije van 1546 tot aan zijn overlijden op 1 december 1592. Hij was burgemeester in 1548, 51, 56, 59, 62, 64, 67, 70, 74 en 77. Hij huwde Radegonda Duquesnoy, vrouwe van Wulpen, dochter van Mathijs, ridder. Een zoon Jeronimus Laurijn (+1608) huwde Joanna De Mol, wiens zoon Jan (+1659), burgemeester van het Brugse Vrije, huwde met Maria de Vos van Steenwyck. Van deze laatste is een adelbrief uit 1651 bewaard in het museum Merghelynck te Ieper, waarop 16 voorouderlijke kwartierwapenschilden in kleur geschilderd zijn ¹¹⁶.

3. Catharina Laurijn, huwde een eerste maal op 3 februari 1542¹¹⁷ met Wulfaert van Borssele, heer van Schellaer, administrator in de stad Veere, overleden in 1546¹¹⁸ en een tweede maal bij contract van 8 februari 1549 met Jan de Gros, heer van Nieuwland, schepen van het Brugse Vrije¹¹⁹. Zij overleed op 8 juni 1556¹²⁰.

De kinderen van Elisabeth Donche en Cornelius De Schepper.

112

Uit haar tweede huwelijk met Cornelius De Schepper had Elisabeth Donche twee kinderen: Anna en Cornelius De Schepper. Als voogden werden op 22 september 1548¹²¹ aangesteld: Eloy Masin, schepen van het Brugse Vrije en meester Lenaert Casebroot, poorter van de stad Brugge, dezelfde dus als voor de kinderen uit het eerste huwelijk van Elisabeth.

Op 16 augustus 1549 werden de goederen geakteerd die hun beiden toekwamen uit de erfenis van hun moeder, en die in een aparte bijlage zeer uitvoerig beschreven staan (zie verder), en tegelijk ook wat nog aan Anna De Schepper toekwam bij gift van Jacob Snaggaert. Dit is dezelfde Jacob Snaggaert die aan haar halfzuster Catherine Laurijn een schenking van een rente op een heirnis in Veurne-Ambacht had gedaan (zie hoger).

Na het overlijden van Lenaert Casebroot werd medevoogd Karel Laurijn schepen. Later wordt dat Cornelis vanden Coorenhuuse in de weesakte nog vermeld gehuwd is met Anna De Schepper. De tekst is echter door vochtigheid half uitgewist.

Van de schenking van Jacob Snaggaert aan twee kinderen van Elisabeth Donche, Catherine Laurijn en Anna De Schepper, is de originele akte nog bewaard in de vorm als een groot perkament¹²², opgemaakt op 17 juli 1540 door burgemeester en schepenen van Brugge. Die akte werd dus kort voor zijn overlijden opgemaakt (op 26 november van dat jaar wordt hij reeds *wijlen Jacob Snaggaert* genoemd, zie hoger).

In zijn testamentaire beschikking laat Jacques Snaggaert, burger en inwoner van de stad één vierde van zijn erfenis van welke aard die ook mag zijn (*fiefs, heritaiges, maisons, rentes et autres biens*) bij zijn overlijden na aan twee kinderen van Elisabeth Donche, nl. Mathijs Laurijn en Anna De Schepper : *au prouffit des deulx enfans de madame Ysabeau Donche, compaigne de messire Cornille Scepperus, assavoir de Mathias filz de feu messire Pierre Laurijn et de ladicte dame Ysabeau et de Anne fille dud(it) messire Cornille et de ladite dame Ysabeau*. Wellicht had hij geen afstammelingen, want hij vermeldt dat er geen erfgenamen zijn van zijn vaders vaderlijke zijde - en dus impliciet wel van de andere drie zijden. (vaders moederlijke en

¹¹⁶ Tijdens een bezoek in 1994 aan dit museum zagen we deze ingekaderde wapenbrief. Hij bevond zich toen op de eerste verdieping in het linkse deel van de gang (wanneer men deze bereikt via de monumentale trap) aan de muur bij de ramen. De 16 wapenschilden zijn van de families:

Lauweryn Vos de
Steenwyck
Donche Iuer Sum
Du Quesnoy
Bellinckhausen
De Raed Catterbach
De Mol Ghyselle
Claerhout Masscheréel
De Baenst Millecamp
Van Vive Hese

¹¹⁷ In eenzelfde brief vermeldt Cornelius De Schepper dat zij binnenkort zal huwen, en dat zijn zoon Cornelius jr. nu 9 jaar oud is. De precieze datum 3 febr. 1542 wordt vermeld in Brussel, *Koninklijke Bibliotheek*, hs II 6976 (Marius VOET (+1685), *Les échevins du Franc*) f° 165.

¹¹⁸ In een brief van 18 okt. 1546 aan Johannes Dantiscus bericht Cornelius de Schepper zijn overlijden. Zie H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 398.
¹¹⁹ Brussel, *Koninklijke Bibliotheek*, hs II 6976 (Marius VOET, o.c.), vermeld hem als *seigneur d'Oyeghem* en heeft de precieze huwelijksdatum.

¹²⁰ J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, dl. I, p. 365-67.

¹²¹ Brugge, *Rijksarchief*, Registers Brugse Vrije, nr. 16.475: weesregister Noordkwartier onder het ambacht van Snellegem, f° 332, akte beginnend op 22 sept. 1548 met latere aanvullingen uit 1549 en uit nog latere onbekende jaren (data uitgewist door waterschade).

¹²² Brugge, *Rijksarchief*, Familiefonds II, nr. 2514.

moeders vaderlijke en moederlijke zijde) Wellicht zou dit vierde deel dan automatisch ingepikt worden door de fiscus en dat wil hij beslist niet: *veuillant pourveoir que la quatre part de sa succesion ... ne viennent es mains du recepveur extraordinaire de l'empereur ... par faute d'hoyrie du costé de son grant pere ou ané paternel*. Hij had daarvoor eerder reeds een rekwest ingediend bij zijne Majesteit om bijzondere gratie te bekomen om vrij te mogen beschikken over de bestemming van dit vierde deel.

Als gelukkige bestemmingen van dit vierde deel, kiest hij voor twee kinderen van Elisabeth Donche, met de voorwaarde dat indien één van dezen echter zou overlijden zonder wettige erfgenaam, dat dan zijn of haar deel aan de ander zal toekomen (zonder dat andere erfgenamen van de overledene er aanspraak op kunnen maken). Hij weet niet of er wel erfgenamen zijn van zijn vaders vaderlijke zijde, maar mochten die opduiken, dan worden zij natuurlijk in dat vierde deel gerecht.

113

Hij laat ook de reden vermelden van deze gifte: *...au prouffit desd(ites) deux enffans de ladite dame Ysabeau, auxquels je desire en ce plus favoriser que a nulz autres, en contemplation des bienfaits, bon receuil, amitie et affection que luij ont este faitz exhibez et demonstrez par lesd(it) messire Cornille Scepperus et sadit(e) compagne*. Hij was dus blijkbaar wel erg gesteld op beide echtelieden.

Waarom echter slechts twee welbepaalde kinderen (één uit elk van haar twee huwelijken) begiftigd werden is niet duidelijk. In 1540 had Elisabeth Donche uit haar eerste huwelijk drie kinderen en uit haar tweede, twee kinderen in leven. Zoals vermeld had hij reeds een andere schenking gedaan aan een ander kind uit haar eerste huwelijk, nl. Catharina Laurijn (zie hoger). Misschien heeft hij nog wel andere schenkingen gedaan aan de overige kinderen, maar zijn daar geen sporen meer van te vinden.

De bezittingen van Elisabeth Donche in Veurne-Ambacht

Hoger schreven we reeds dat de goederen die de kinderen Cornelius en Anna De Schepper rechtstreeks van hun moeder erfden, zeer uitgebreid beschreven staan in een bijlage. Er steekt inderdaad in het weesregister een losse katern van 12 beschreven bladzijden¹²³. Het document is niet ondertekend noch gedaateerd. Toch kunnen we met grote zekerheid aannemen dat het geschreven werd door Cornelius De Schepper zelf en wel ergens tussen eind juni 1549 en 1 juli 1549. De tekst, waarvan in de aanhef expliciet vermeld staat dat deze opgemaakt werd na het overlijden van Elisabeth Donche (20 augustus 1548) en waarnaar reeds gerefereerd wordt in de weesakte van 16 augustus

¹²³ Brugge, *Rijksarchief*, Registers Brugse Vrije, nr. 16.475: weesregister Noordkwartier bij de f° 332. Op de eerste pagina van die losse bijlage staat ook een nummer 332 geschreven, uiteraard om aan te geven dat deze losse bladen bij de akte op f° 322 van het register horen.

1549, moet dus reeds zeker tussen die twee uiterste data samengesteld zijn.

Anderzijds wordt in het Algemeen Rijksarchief nog een onge-dateerde originele lange Latijnse brief bewaard van Cornelius De Schepper aan Viglius vanuit Antwerpen¹²⁴, waarin hij aan het eind nog enkele zinnen besteedt aan de voogdij van zijn kinderen. De brief gaat over onderhandelingen (in opdracht van Viglius) i.v.m. de beveiliging van de scheepvaart naar Spanje, waarvoor hij een bijeenkomst belegd heeft op 1 juli te Brugge.

114 De brief vermeldt geen jaartal. Aan het slot schrijft hij nog:

Want ook voor mij persoonlijk is het van groot belang dat ik op 1 juli één uur althans in Brugge ben. Tegen die vooraf gestelde dag immers heb ik uit West-Vlaanderen¹²⁵ bepaalde schatters van de gronden en onroerende goederen van wijlen mijn echtgenote zaliger gedachtenis, haar kinderen en de voogden van onze gemeenschappelijke kinderen met grote moeite kunnen samenroepen, en bij de magistratuur van het Vrije heb ik kunnen bekomen dat ze, als ik persoonlijk aanwezig ben, wettelijk willen vaststellen (letterlijk: een eed zullen afleggen) dat de staat van goederen van het sterf-huis is zoals ik die in een geschreven stuk zal voorleggen. Datzelfde in mijn afwezigheid door een gevolmachtigde laten doen is door de wetten van het land verboden. Indien ik op de vooraf gestelde dag niet verschijn (letterlijk: hen bedrieg) en zij (=de gedagvaardden) weer zouden uiteengaan, zal alles in onduidelijkheid (onverdeeldheid?) blijven, tot (zeer) groot nadeel van hen en van mezelf. Dit kan ik voorkomen (letterlijk: verhelpen) door een tijdruimte van één uurtje. (ervoor uit te trekken)

Hoogstwaarschijnlijk is dus op 1 juli (een maandag) die bijeenkomst doorgegaan en heeft Cornelius De Schepper toen de door hem geschreven staat van goed van zijn overleden echtgenote meegebracht en is het deze tekst die als de bijlage van 12 bladzijden in het weesregister steekt. Vergelijken we het handschrift van die bijlage met het handschrift van een andere tekst door Cornelius De Schepper eigenhandig ondertekend¹²⁶, dan is er een meer dan behoorlijke overeenkomst in het handschrift.

Wat bevat nu deze bijlage ?

In een eerste deel beschrijft hij de landen en goederen die zijn zoon Cornelius De Schepper junior toekomen:

In Veurne-Ambacht:

- Pollinkhove: in de Noordhoek 3 gemeten verpacht land in 4 stukken genaamd *den vrync*, grenzend ten oosten en noorden

¹²⁴ Vermeld in voetnoot 4 op p. 167 van H. DE VOCHT, *History ... Collegium Trilingue Lovaniense*, o.c.; door De Vocht verondersteld geschreven eind juni 1553. Dit jaartal moet dus gecorrigeerd worden naar 1549. Met dank aan Prof. A. Welkenhuysen (K.U. Leuven), Kessel-Lo die voor ons de transcriptie door De Vocht opzocht in het archief van de K.U. Leuven en ons de vertaling uit het Latijn bezorgde.

¹²⁵ Onder West-Vlaanderen moet niet de huidige provincie begrepen worden, maar wel het zgn. *West-kwartier*, de meest westelijk gelegen kasselrijen in Vlaanderen: Veurne, Ieper, Sint-Winnoksbergen, Broekburg, Belle, Waasten en Kassel.

¹²⁶ Brussel, *Algemeen Rijksarchief*, Ms. divers, 181/A.

aan de Burgweg, beplant met bomen; een half gemet ten oosten grenzende aan de Loweg, verpacht.

- Wulveringem: 5 gemeten 2 lijnen 16 roeden land, ten westen van de Burgweg in 3 stukken, verpacht.

- Nieuwkapelle: in *den Baeyshouc* 2 gemeten land, zijnde een hofstede met een boomgaard, verpacht.

- Alveringem: een gemet land in 2 percelen ten oosten van de Burgweg, verpacht.

- Lampernisse: 2 gemeten 1 lijn 14 roeden land ten zuidoosten van de kerk; 2 gemeten land, met een wal aan de oostzijde belast met een rente aan de pastoor en de koster van Lampernisse, verpacht.

115

Het totaal in Veurne-Ambacht bedraagt 20 gemeten 26 roeden.

In het Brugse Vrije, in de parochie Sint-Margriete in de Oudemanspolder: 14 gemeten land in de zuidoosthoek, belast met een rente aan de prins, verpacht; niet ver daarvan nog 28 gemeten land, verpacht aan dezelfde pachter.

Anderzijds heeft hij nog een rente inkomst van 12 pond parisis per jaar (*den penning Xvj.e*), welke gehypothekeerd is op 6 gemeten land in Lo in de *west wandelaershouck, bewesten aende palyncbrugge, bezuuden ande Kijtgracht*.

En verder heeft hij nog het 10de deel *vanden grooten huuse inde stede van Br(ugghe) inde Nieuwe straete, daer mijn heere van Eecke woendt met alle de huusingen daer an staen(de) ghemeene met zijnen vadere*.

Hieruit volgt dus dat Cornelius De Schepper in 1549 nog steeds te Brugge woonde in het Hof van Beveren in de Brugse Nieuwstraat, waar Elisabeth Donche tijdens het weduwschap van haar eerste echtgenoot woonde en waar ook haar schoonbroer Mathias Laurijn, deken van St.-Donaas woonde. Hij betrok dus twee woonsten, te Brugge en te Eke.

Daarna volgen de bezittingen toebehorende zijn dochter Anna De Schepper:

- In Oostvleteren: 4 gemeten 10 roeden *brouck* ver oost van Elzendamme *ghelast met vackeriescult een waghen caes par(tie) t viij.e deel van eene wagheene en(de) es een hoofmanscip up hem selven, daer Mathias Laurin bij provijsie ten hoofde staet*, verpacht; verder nog 3 gemeten land, gelegen beoosten en bezuiden aan de IJzer *metten landinghen ten zuudt-westhoucke daeran, beoosten ande cousie te Elsendambrugge*; en ver zuidwest daarvan nog 4 gemeten 2 lijnen, *west vander cousie*.

- In Hoogstade: *west vander cousie* 5 lijnen, 10 roeden land belast met een erfelijke rente, verpacht; en in dezelfde buurt nog 5 lijnen 19 roeden land, verpacht.

- In Reninge: zuidoost van de Kruisdoorn, 4 gemeten 2 lijnen 25 roeden land in 2 stukken, ten zuiden grenzend aan de kerkweg, verpacht.
- In Lo: in de *Westwandelaershouck*, een gemet land ten westen grenzende aan de Lodijk; verpacht.
- In Veurne St.-Niklaas Bewesterpoort: *binnen de paele van Vuerne*, zuidwest van de zuidpoort een groot stuk land van 6 gemeten 7 roeden met een dreef gaande tot de vestingen van Veurne; en ten zuidwesten daarvan een stuk land 10 lijnen 25 roeden; een stuk land van 2 gemeten ver noordwest over de Callommegracht, met ten zuiden een weggetje gaande van de Steendam westwaarts.

En ook een idem tiende deel van het Hof van Beveren te Brugge in de Nieuwstraat *met alle de huusinghen, stallinghen ende hovinghen daer mede gaende met een huus noort daeran daer Gillis vander Mere woont, mitsgaders thuus daer de weduwe Boudewijn Sprute woent, en(de) thuus daer de weduwe Loy Des...ere woent, en(de) nog twee ander huusen staende bezuuden anden Reye, de zelve ghelast in vij Lb xvij S. g. den pen(ninck) xvij.e de capelrie van Wassenaere en(de) v Lb iij S. of daer omtrent ervedelicke rente.*

Deze precieze omschrijving van de renten erop rustende komt precies overeen met andere beschrijvingen van het huizencomplex in de Nieuwstraat die bij naam het Hof van Beveren wordt genoemd.

Tenslotte vinden we nog de schenking van Jacob Snaggaert, met verwijzing naar het octrooi en de voorwaarden waaraan de schenking onderhevig was. Hier vernemen we dus waaruit die schenking bestond, alles gelegen in Veurne-Ambacht:

- In Lampernisse: een leengoed groot 6 gemeten noord van de kerk, *ghenaempt Snaggaerts leen ... metten noordwesthouck upden waterganc*, gehouden van de burg van Veurne, verpacht.
- In Wulveringem: een stuk van 5 lijnen land, één van 1 gemet, een stuk van 2 lijnen 18 roeden.
- In Vinkem: een erfelijke rente van 4 pond 18 schellingen parisis per jaar bezet op 4 gemeten 10 roeden land in twee stukken.
- In Steenkerke: ten oosten van de Burgweg 2 gemeten 25 roeden land in drie stukken.
- In Pollinckhove: in de heirnis, het vierde deel van 5,5 gemeten 4 roeden vette weide.

Verder ook nog een rente van 12 pond 10 schellingen parisis per jaar geassigneerd op de tol van Brugge, vallend telkenjare te Baafmis en half-maart, alsook een rente van 21 pond 15 schellingen parisis per jaar (den penning zestien) vallend op de 23ste van januari.

Verder is er nog een openstaande schuld aan de heer van Eke van de verkoop van 32 roeden *coorenschult* land in Wulveringem voor 252 pond parisis.

¹²⁷ Brugge, *Rijksarchief*, Aanwinsten, nr. 1011 (nieuw nummer) f° 53-54.

¹²⁸ Gegevens uit eigen genealogische opzoekingen. In de rekeningen van de ontvangsten van het leenhof de Honderdneghentien manschepen, komt hij voor als baljuw en ontvanger tot 1606, waarna een Jan Taetse baljuw wordt. Dit sluit goed aan bij de overlijdensdatum van 1610.

¹²⁹ Zij was een oudere zuster van Cornelius jr., want toen deze geboren werd in 1533, schreef Cornelius sr. de Schepper op 27 maart 1533 aan zijn vriend Johann Dantiscus dat zijn vrouw hem *opnieuw* een kind had gebaar. Zie H. DE VOCHT, *John Dantiscus* ..., o.c., p. 170. In een brief van 6 aug. 1533 van Olah aan Cornelius sr. heeft hij het over zijn *dochter en kleine zoon*.

¹³⁰ J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, dl. II, Brugge 1858, p. 164 en F. DE POTTER en J. BROECKAERT, o.c., vermelden hem verkeerdelijk als hoogbaljuw van Ieper en Veurne.

¹³¹ Brussel, *Algemeen Rijksarchief*, Rekenkamer. Denombrementen van de Wetachtige Kamer van Vlaanderen, nr. 2639: *vrau Anna Scepperus fa. mer. Cornelis weduwe van wylen Mer. Cornelis heere van Coornhuuse ... haer verstorven bijden overlijdene van joncvr Margriete Scepperus haere nichte, dochter van wijlent jonckheer Cornelis Scepperus haere broedere was.*

Ook uit een andere bron vonden we nog inlichtingen over de bestemming van haar bezittingen in Veurnambacht. In de rekeningen van het Hof en Heerlijkheid der 119 manschepen, steekt ook een overzicht van de *ghemeene lasten die quaet commen op de vijf hoirs en(de) aeld(inghers) van wijl(len) mervrauwe Elisabeth Donche, ghezelnede was van mijn here Corn(elis) Schepperus, Ruddere, here van Eecke* uit 1549¹²⁷.

117

Haar bezittingen in Veurne-Ambacht die aan haar dochter Catharina (echtgenote van Wulfaert van Borsele en Jean de Gros) ten deel gevallen waren, werden aldaar beheerd door Roeland de Vos uit Alveringem. Hij was baljuw van het leenhof genoemd *de Honderdneghentien manschepen*. Als ontvanger van de leenhof noteerde ij o.a.: *betaelt Omaer Spynt voor zijn testament by mervr(auwe) van Eecke, ghegheven zijn leven lanc sijdert den xxv-en in ougst xLvij ...* Hieruit weten we dus dat Elisabeth Donche een testament gemaakt heeft.

Hoogstwaarschijnlijk is deze Roeland de Vos, de schoonzoon (gehuwd in 1511 met Margareta Donche) van Jacob Donche (x Josephina Davelin, xx Catharina Teernynck), schepen-keurheer van de kasselrij Veurne. Hij was eveneens schepen-keurheer, woonde te Alveringem en overleed in 1610¹²⁸.

De afstammelingen van Cornelius De Schepper

Zoals hoger reeds vermeld, hadden Cornelius De Schepper en Elisabeth Donche twee kinderen, een dochter Anna en een zoon Cornelius junior.

1. Anna De Schepper. Van haar kennen we niet de juiste geboortedatum, maar die is te situeren tussen 1529 en 1532¹²⁹. Zij huwde met Cornelis van den Coorenhuuse, grootbaljuw van Ieper van 1567 tot 1574 en vervolgens van Oudenaarde, landhouder van de kasselrij Broekburg en burgemeester van commune van het Brugse Vrije in 1564¹³⁰.

Nadat de enige dochter Margareta van haar broer Cornelius jr. (zie verder) ongehuwd overleed, erfde zij het leengoed Eke: op 27 juni 1585 diende zij, als weduwe van Cornelis van de Coorenhuuse een denombrement erover in¹³¹. Bij akte van 28 mei 1590 droeg zij, toen weduwe, de heerlijkheid Eke over op haar tweede zoon Frans van den Coorenhuuse *uit zekere goede consideratien haer daertoe mouverende, ende in advanchementen van huwelyck, ende overmidts noch joncheer Cornelis van*

den Coorenhuuse, haeren oudsten zuene, simpele ende debyl van zinnemens was. Frans van den Coorenhuuse was burgemeester van commune van het Brugse Vrije in 1608 en 1611 en wordt ook vernoemd als *Eques Auratus* en Staatsraad der Nederlanden.

118

Anna De Schepper overleed op 4 december 1616 te Rokegem, maar werd op 10 december bijgezet in de grafkelder van haar ouders in de kerk van Eke, zoals het grafschrift dat toen aldaar werd aangebracht aangeeft. (zie hoger) Het grafschrift kent haar de leeftijd van 95 jaar toe. Dit kan niet juist zijn: haar ouders waren immers in december 1528 gehuwd, dus kon ze hoogstens 87 zijn bij haar overlijden, maar zelfs dan is dit toch nog een uitzonderlijk hoge ouderdom voor haar tijd.

Zij had in 1588 het grafmonument van haar ouders in de kerk van Eke - vernield tijdens de beeldenstorm - hersteld.

De begiftigde Frans van den Coorenhuuse, gehuwd met Anna d'Averoult, overleed te Eke op 20 december 1613 en werd opgevolgd door zijn zuster Anna van den Coorenhuuse, echtgenote van Adriaan d'Aubremont, ridder, heer van Masnuy, St.-Pieter, Elzegem, Rokegem enz..., overleden op 3 december 1623 en begraven in de kerk van Elsegem. Hun grafmonument bestaat nog steeds in de kerk aldaar, hoog in de muur aangebracht. Rondom de ovale steen zijn 32 wapenschilden aangebracht van de 16 voorouders (kwartieren) van resp. Adriaan d'Aubremont en zijn echtgenote Anna van den Coorenhuuse. De acht wapenschilden rechts onderaan (de moederlijke kwartieren van Anna De Schepper) zijn van de families ¹³²:

De Schepper	Winnoc
Severin	Peussin
Donche	Budsin
Clichthove	Bourbon

2. Cornelius De Schepper junior werd geboren in november 1532 terwijl zijn vader in Oostenrijk was ¹³³.

Op 17 juli 1545 schreef hij zich - als 12,5-jarige - in aan de universiteit te Leuven ¹³⁴. Hij werd ontvoegd (meerderjarig verklaard) tussen 19 september 1556 en 13 juli 1557, dus op 23- of 24-jarige leeftijd ¹³⁵.

¹³² Vermeld in J. de SAINT-GENOIS, *Recherches ...* o.c., die ervoor verwijst naar DE HAAN, HETTEMA en VAN HALMAEL, *Stamboek van den frie-*

schen adel, o.c.. Severin moet Chivoire zijn (zie noot 24) ¹³³ In H. DE VOCHT, *History ... Collegium Trilingue Lovaniense*, o.c., p. 169. voetnoot 6.

word hij vermeld als geboren op 8 febr. 1533. Als bron wordt gegeven: *OlaE*, 284, 388: *OleE* verwijst naar de (cryptische) bibliografische omschrijving: OLAH

Miklós Levelezése. Közli IPOLYI Arnold, Budapest, 1875. Maar deze datum klopt niet met de twee brieven van Cornelius aan Dantiscus van resp. 30 nov. 1532 waar hij zijn vrouw vermeldt als op het punt van te bevallen, en van 15 jan. 1533, waarin hij vermeldt dat zijn vrouw hem een zoon baarde in november: H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 162 en 164. ¹³⁴ Een *Cornelius Scepperus nobilis* schreef zich in aan een pedagogie van de Leuvense universiteit op 28 aug. 1542. Zie H. DE VOCHT, *History ... Collegium Trilingue Lovaniense*, o.c., p. 169 noot 6. Cornelius jr. is dan 10 jaar (?) Voor zijn inschrijving op 17 juli 1545 zie H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 403. Beide vermeldingen steunen op originele bewaarde inschrijvingsregisters van de universiteit.

¹³⁵ Brugge, *Rijksarchief*, Brugse Vrije, Charters, nr. 737: arrest van de Raad van Vlaanderen van 19 sept. 1556, in de zaak tussen de voogden van Cornelius De Schepper jr. en Anna De Schepper enerzijds en Margareta Loonis, tweede echtgenote en weduwe van Cornelius De Schepper sr. anderzijds. Zie ook het procesdossier aan het arrest voorafgaand, van 11 juli 1556 in: Brugge, *Rijksarchief*, Bundels Brugse Vrije, nr. 229: waar ook een perkamentje bijsteekt van 13 juli 1557 waarin gesproken wordt van *Cornelius fs Cornelius Scepperius, als nu zijns selfs wesende* (=meerderjarig). De normale leeftijd voor meerderjarigheid was 25. Cornelius werd dus iets eerder meerderjarig verklaard.

Hij werd edelknaap van Maria van Hongarije. Na het overlijden van zijn vader volgde hij hem op als heer van Eke¹³⁶: een Joos Huisman, Raad in de Kamer van de Raad van Vlaanderen, diende in zijn naam hiervoor een denombrement in op 10 maart 1557/8¹³⁷.

In of vóór 1563 huwde hij Anna de Cottereau, dochter van Philip, heer van Eerdbrugge. Zijn tijdgenoot, Cornelius Gailliard, wapenheraut van Keizer Karel, schrijft immers in zijn aantekeningen: *Mer Cornelius Schepperius, nu heere van Eecke, 1563, f(i)liu)s mer Cornelis voorseit, die de heerschapie ghecocht hadde ieghens Antheunis van Mortaigne, die heeft nu ghetraut joncvrauwe Anna Cotreau, f(i)li)a heere van Eerdbrugge*¹³⁸.

119

Hij volgde zijn vader op in het toezicht en de verdediging van de kust tussen 1559 en 1567. Hij was ook schepen van het Brugse Vrije in 1566 en 1569, zoals zijn stiefbroer Mathijs Laurijn.

Cornelius De Schepper jr. was kapitein van twee infanteriecompagnies en commissaris van de prins bij de vernieuwing van de wet (het bestuurscollege) van Gent in 1559, 1576 en 1577¹³⁹.

Cornelius was ook betrokken in de godsdiensttroebelen.

In Eke had de calvinistische hervormingsbeweging namelijk veel aanhang en er waren veel bijeenkomsten. Reeds op 14 juli 1566 was er een van de eerste geuzenpreken gehouden met een zeer grote volkstoeloop. Cornelius De Schepper had in deze oorlog de zijde gekozen van de overheid. Op 13 oktober van hetzelfde jaar trad hij hardhandig op tegen talrijke wederdopers die opnieuw in Eke vergaderden.

Hij leidde de Spaanse troepen, gezonden door koning Filips II, toen zij uit Brabant naar Vlaanderen trokken. In augustus 1572 wordt hij vermeld hij als kapitein van een compagnie haakbuschutters te Hulst om deze stad te verdedigen tegen de rebellen¹⁴⁰ (een haakbus of vuurroer is een geweer).

Op 12 september 1572 moest hij terug in zijn eigen dorp Eke optreden. Aan het hoofd van een vijftigtal ruiters en voetvolk bekampte hij de Oudenaardse geuzen die het dorp wilden plunderen.

Hij werd later door Hembyse, de calvinistische leider uit Gent, samen met verscheidene andere edelen, waaronder de hertog van Aarschot, gevangen genomen. Eind augustus 1578 vielen de Gentse calvinisten Eke binnen en plunderden de kerk. Op 25 juli 1579 kwamen ze opnieuw terug en ditmaal staken ze het kasteel in brand! Het dorp had veel te lijden van de godsdiensttroebe-

¹³⁶ H. DE VOCHT, *History ... Collegium Trilingue Lovaniense*, o.c., p. 169, voetnoot 6.

¹³⁷ Brussel, *Algemeen Rijksarchief*, Rekenkamer, Denombrementen van de Wetachtige Kamer van Vlaanderen, nr. 2637 (10 maart 1557): *jonckheer Cornelis Scepperus heere van Eecke, als hem verstorven bijden overlijden van wijlen mer Cornelis Scepperus zijn vadere*. Onduidelijk is of de datum in oude of nieuwe jaartijl gegeven wordt, indien het oude jaartijl is, dan is deze datum 10 maart 1558 nieuwe stijl. (Pasen in 1557 is 18 april, in 1558: 10 april)

¹³⁸ Zie de tekst in: Baron DE BETHUNE, *Epitaphes et monuments des églises de la Flandre au XVI-ième siècle, d'après les manuscrits de Corneille Gailliard et d'autres auteurs*, Brugge, 1900, p. 164; P. DE SCHEPPER, *Het geslacht De Sceppere*, in: *De Sceppere Kronycke*, familietijdschrift, 5de jg., nr. 2 (2 april 1979), p. 7 stamreeks.

¹³⁹ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 403-404.

¹⁴⁰ H. DE VOCHT, *John Dantiscus ...*, o.c., p. 404.

len: Toen op 23 januari 1580 de Gentse calvinisten achternagezeten werden door de Walen, vluchtte een deel van hen naar Eke en Nazareth. De plaatselijke bevolking aldaar sloeg meteen op hun beurt voor deze calvinisten op de vlucht en durfden slechts in mei terugkeren.

Op nieuwjaarsdag 1581 plunderden de Malcontenten Eke en namen de schout gevangen. Begin juli 1581 werd opnieuw een groot deel van het dorp aan de vlammen overgeleverd¹⁴¹.

120 We vinden Cornelius jr. ook terug in een proces van de Raad van Vlaanderen: Op 19 september 1565 had hij één van zijn pachters, de kleermaker Pieter Thevelin ontboden omdat deze hem nog achterstallige pacht schuldig was. Pieter Thevelin echter vertelde hem dat hij de gepachte gronden ondertussen verkocht had en dus niet meer hoefde te betalen. Hierop ontstak Cornelius jr. in woede en verloor zijn zelfbeheersing. Hij verwondde - wellicht met zijn zwaard - de kleermaker aan de rechterhand. De hand van de onfortuinlijke kleermaker bleef evenwel kreupel, waardoor deze zijn beroep niet meer kon uitoefenen. Hij spande een proces vóór de Raad van Vlaanderen in tegen Cornelius jr. Chirurgijnen uit Gent legden medische verklaringen af dat de hand nooit meer zou goedkomen. Cornelius jr. werd in september 1568 veroordeeld tot een boete van 20 pond groten Vlaams en tot uitkering van een lijfrente aan Pieter Thevelin van 18 pond groten Vlaams jaarlijks, plus de gerechtskosten¹⁴².

Zijn enige dochter Margareta, op wie de heerlijkheid verviel en waarvoor haar voogd Joos Huisman op 27 april 1583 een denombrement indiende¹⁴³, overleed ongehuwd, zodat het terug verviel op haar tante, Anna De Schepper. Veel auteurs¹⁴⁴ hebben geschreven dat Cornelius De Schepper sr. slechts een enig kind Anna had, maar het is duidelijk dat dit verkeerdelijk geconcludeerd werd uit het feit dat later deze Anna het leengoed Eke in bezit had¹⁴⁵.

¹⁴¹ F. DE POTTER en J. BROECKAERT.

Geschiedenis van Eke, o.c., p. 26-27.

¹⁴² Gent, *Rijksarchief*, Raad van Vlaanderen, nr. 23.755. Veel processtukken werden opgemaakt door de schepenen van het Brugse Vrije, waardoor we kunnen besluiten dat Cornelius jr. nog steeds, zoals zijn ouders de civiliteit van het

Brugse Vrije had en niet bv. deze van de Oudburg van Gent. Hij wordt in het dossier een *machtigh edelman* genoemd, Pieter Thevelin een *schamel, simpel man*.

¹⁴³ Brussel, *Algemeen Rijksarchief*, Rekenkamer, Denombrementen van de Wetachtige Kamer van Vlaanderen, nr. 2638: *joncvr. Margriete de*

eenighe dochtere van wijlent jonckheer Cornelis Scepperus, fs. Mer. Cornelis in zijnen levene heere van Eecke up de Schelde. Zie ook denombrement nr. 3668 (27 april 1583) voor een ander leen te Eke ingediend door dezelfde voogd Joos Huisman.

¹⁴⁴ Zoals Bon. J. de SAINT-GENOIS, *Recherches sur ...*

Cornille de Schepper, dit Scepperus (1856) en J.J. DE SMET in zijn bijdrage in *Biographie Nationale de Belgique*, 1876.

¹⁴⁵ In de *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, Eke van F. DE POTTER en J. BROUCKAERT wordt geschreven dat Cornelius en Anna De Scheppers kinderen waren van Cornelius sr. en Margareta Leunis wat natuurlijk zeer onjuist is (zie de weesakten in het archief van het Brugse Vrije). Dan ook zou Cornelius junior minimum 1 jaar na 1 sept. 1548 (=overlijden Elisabeth Donche) moeten geboren zijn en gezien hij reeds in 1563 gehuwd was met Anna de Cottereau, zou hij op 14-jarige leeftijd gehuwd zijn ...

Een probleempje vormt: E. FEYS, *Documents inédits concernant les frères Laurin ...*, o.c., p. 309 waar een akte van 26 aug. 1567 van de verkoop door Mathijs Laurijn, zoon van Elisabeth Donche van zijn aandeel in het huis Hof van Beveren in extenso gegeven wordt en waarin vermeld wordt dat hij eerder reeds *by opdrachte van wylen mer Cornelis Scepperus, heere van Eecke, zyne schoonbroeder* (bedoeld wordt: halfbroeder) diens aandeel in dit huis had overgekocht. Mathijs Laurijn verkoopt aan zijn kozijn Mark Laurijn. Het woord *wylen m.b.t.* Cornelius De Schepper jr. zou betekenen dat hij reeds overleden was (?), ofwel is dit woord verkeerd gelezen of -en dit lijkt het meest waarschijnlijk- de opsteller van de akte heeft de zoon voor diens overleden vader genomen ...

De Nederlandse familie YSSEL de SCHEPPER, verwant met Cornelius ?

De lezer zal opgemerkt hebben dat in de beschrijving van de diplomatieke loopbaan van Cornelius Duplicius de Schepper herhaaldelijk wordt verwezen naar het werk *Missions diplomatiques de Cornelius Duplicius de Schepper...* van de Gentse hoogleraar Bon. J. de Saint-Genois en G.A. Yssel de Schepper uit 1856. Ook de restauratie van Cornelius' grafmonument te Eke in 1858 gebeurde met een forse financiële tegemoetkoming van een familie Yssel de Schepper. Inderdaad was een zekere G.-A. Yssel de Schepper, lid van de provincieraad van Overijssel (Nederland) tot de overtuiging gekomen dat hij een afstammeling uit een zijlinie van Cornelius Duplicius de Schepper was.

121

Een eerste korte publicatie door de Saint-Genois over Cornelius bracht hem in contact met G. Yssel de Schepper rond 1847. Deze laatste was toen reeds enkele jaren bezig geweest met het verzamelen van biografische gegevens over Cornelius Duplicius de Schepper¹⁴⁶. Hij wou een groots opgezet werk over de Europese diplomatie ten tijde van Keizer Karel publiceren waarin de rol van Cornelius zou uitgelegd worden. Maar uiteindelijk publiceerden zij gezamenlijk het werk *Missions diplomatiques*

Hoe was deze persoon er toe gekomen te geloven dat hij een verwante was van Cornelius? Wellicht door de publicatie (en/of voorafgaande contacten met de auteurs) in 1846 van het werk *Stamboek van den Frieschen Adel*¹⁴⁷.

In dit werk wordt wel een loopje genomen met de historische werkelijkheid. De auteurs laten de Nederlandse familie de Schepper afstammen van het geslacht 'Duplicius, bijgenaamd de Schepper, heren van Eke', en laten dit aanvangen met Johan Duplicius de Schepper, omstreeks 1450 gehuwd met *Philipotte Wissoc*. Er wordt dan een genealogie gegeven van diens afstammelingen, en in de 7de generatie vindt men dan een Jaspas de Schepper, van wiens zoon Sybrant de Schepper, overleden vóór 1658, de Nederlandse tak afstamt. Maar dat deze familie als wapen drie leeuwen van sabel op een veld van goud voerde, terwijl het wapenschild van Cornelius' Duinkerkerse familie iets helemaal anders voorstelt, zette de auteurs al evenmin aan tot het plaatsen van enige vraagtekens¹⁴⁸.

Jaspas de Schepper zou een tweede zoon geweest zijn van *Andries de Schepper en Guislaine Thomasdochter de Séverin*, welke Andries de zoon zou zijn geweest van Cornelius de Schepper, heer van Eke, zoon van onze Cornelius Duplicius de Schepper (1501-1554). M.a.w. de werkelijke vader van onze

¹⁴⁶ Zie de SAINT-GENOIS en YSSEL de SCHEPPER, *Missions Diplomatiques* o.c., p. 3-4.

¹⁴⁷ M. DE HAAN, HET-TEMA en A. VAN HAL-MAEL jr., *Stamboek van den Frieschen Adel*, 2 delen. Leeuwarden, 1846.

¹⁴⁸ Hoewel het wel enigzins, maar niettemin met toch heel wat opmerkelijke verschillen, gelijk op het wapenschild vermeld in de handschriftelijke genealogie van de Duinkerkerse De Schepper's, bij de bastaardtak, zoals gegeven in de bijlage.

diplomaat wordt hier opgevoerd als zijn kleinzoon Maar reeds G. Yssel de Schepper had al gauw ingezien dat dit wemelde van de fouten. In het *Stam- en Wapenboek van Aanzienlijke Nederlandsche Families* van 1885-1890¹⁴⁹ wordt de hele Zuidnederlandse familie de Schepper dan ook wijselijk onbesproken gelaten...

122

De hele zaak over de afstamming van de Nederlandse familie de Schepper (die zelf uitgestorven was, maar waarvan een afstamming van een dochter de Schepper de naam de Schepper toevoegde aan zijn familienaam Yssel) werd uiteindelijk in het reine getrokken in twee zeer doorwrochte artikelen van dhr. W. Wijnaedts van Resandt in het tijdschrift *De Nederlandsche Leeuw*, in 1929 en 1931¹⁵⁰.

De Nederlandse familie de Schepper stamt af van Sybrant de Schepper, ingeweken in Leeuwarden rond 1617 vanuit Bergen-op-Zoom. Diens vader Jaspas de Schepper, was afkomstig van Dendermonde vóór 1586 en daarna als militair of heelmeeester in Bergen-op-Zoom terug te vinden. Hij was een zoon van een Balthazar de Schepper, baljuw en tollenaar van Rupelmonde 1555-1558 en zoon van een Geraard de Schepper, geboren rond 1495.

Was dit eerste artikel uit 1929 al een sterk staaltje van genealogisch doorzettingsvermogen en van evenveel kennis van zaken om een afstamming op te sporen in zeer oude originele archiefstukken bewaard in diverse plaatsen, dan ging de auteur in 1931 met vernieuwde belangstelling en even grote eruditie verder. Vooreerst bleek de Balthazar de Schepper die 16 jaar ontvanger geweest was van de tol te Brugge, toch een geboren Gentenaar te zijn. Hij was een zoon van Geraerd, geboren rond 1480, zoon van een Pieter de Schepper, lid van het kousemakersgilde te Gent in 1474 en wonend op de Kouter te Gent. En deze laatste was dan zelf weer geboren te Santbergen, gelegen op een zevental kilometer van Geraardsbergen Van een verband met Duinkerke dus geen spoor.

Een Oost-Vlaamse familie Duplice de Scheppere, verwant met Cornelius ?

Zoals hierboven vermeld, liet Cornelius Duplicius De Schepper in de derde generatie geen naamdragers na. Met deze wetenschap is het des te verwonderlijker dat men te Watervliet op het kerkhof, dichtbij de rechtermuur van de kerk, een zeer groot recent graf kan aantreffen met het opschrift: *D.O.M. Sepulture van den Weledelen Heer Paul Marie Joseph DUPLICE de SCHEPPER, geboren te Eekloo den 22 september 1882, overleden te Watervliet den 10 januari 1943 ...*

¹⁴⁹ A.A. VORSTERMAN van OYEN, *Stam- en Wapenboek van Aanzienlijke Nederlandsche Families*, Groningen, 1885-1890.

¹⁵⁰ W. WIJNAEDTS van RESANDT, *De afstamming van het geslacht de Schepper - IJssel de Schepper*, in: *De Nederlandsche Leeuw*, maandblad van het Genealogisch-Heraldisch Genootschap De Nederlandsche Leeuw, Den Haag, jg. XLVII, nr. 5, mei 1929, p. 137-151, en idem, titel idem, jg. XLIX, nr. 6, juni 1931, p. 162-171. Deze artikelen werden ons op 10 aug. 1997 bezorgd door dhr. Johan Ph. J. IJssel de Schepper, Deventer (NL).

De tussennaam *Duplicie* is zo ongewoon, dat het gebruik ervan wel niet anders kan zijn dan een verwijzing naar Cornelius Duplicius De Schepper. Op de steen is ook een wapenschild aangebracht. Het wapen bevat een keper met in het schildhoofd twee afgewende jachthoorns, in de schildvoet een schelp. Dit is het wapen dat men aantreft in het hartschild van het wapen van Cornelius Duplicius De Schepper. Zeer vermoedelijk is dit eenvoudige schild het oorspronkelijke wapenschild van de Duinkerke familie De Schepper en is het door de tak waartoe Cornelius behoorde in de 15de eeuw uitgebreid geworden met een gevierendeelde achtergrond met adelaars en leeuwen¹⁵¹. Maar zelfs in deze eenvoudige vorm, dus zonder de achterliggende vierdeling, wordt het afgebeeld naast een gegraveerd portret van Cornelius in de in 1730 gepubliceerde *Description historique de Dunkerque* door Faulconnier¹⁵².

Wie is deze familie (Duplicie) de Scheppere? Wanneer men vertrekkende van de bewuste persoon begraven te Watervliet, de rechtstreekse voorouders in mannelijke lijn opspoorde zo ver als mogelijk, zou er onvermijdelijk - vroeg of laat - een band met Duinkerke moeten blijken. Dit hebben wij gedaan en het resultaat is negatief bevonden. Het gaat om een familie uit Eeklo, Gent en vóór 1753 uit Ronse¹⁵³.

In 1766 introduceerde de over-over-overgrootvader van Paul Marie Joseph, nml. Joannes Ludovicus Franciscus De Scheppere, de voornaam *Duplicius* opnieuw door deze aan zijn eerstgeboren zoon als eerste voornaam te geven. Hij was een dokter, wonend te Gent op de St.-Michielsplaats. Zijn zoon werd ten doop gedragen onder de naam Duplicius Cornelius Hyacinthus Ludovicus De Scheppere, waarmee de verwijzing naar de diplomaat wel zeer duidelijk is. Als dokter, zelf zoon van een dokter, was hij een ontwikkeld man. Heeft hij mogelijk gelezen over Cornelius Duplicius De Schepper in Faulconnier's *Description historique de Dunkerque* (uitgegeven Brugge, 1730) en/of in Sanderus' groot historiografisch werk *Flandria Illustrata* (Latijnse edities 1641, 1732 en 1735, Nederlandse 1735, onder het hoofdstukje over Eke-op-de-Schelde) en daar de ongewone voornaam gevonden? In Faulconnier's werk staat ook nog een gravure van Cornelius met zijn wapenschild. Wellicht heeft hij daarna dit wapenschild ook als het zijne beschouwd en is dit familietraditie geworden.

De kleinzoon van deze Duplicius, nml. Josephus Seraphinus De Scheppere (geboren Eeklo 1862), grootvader van de Paul Marie Joseph, ging nog een stap verder. Hij gaf zijn enige zoon de drie voornamen Joannes Josephus Duplicius. Als schepen van de burgerlijke stand van Eeklo aarzde hij niet om later de akten betreffende zijn familie te laten corrigeren waarbij hij de derde voornaam Duplicie promoveerde tot het eerste deel van een samengestelde familienaam Duplicie de Scheppere!

¹⁵¹ Zoals voorgesteld op de rugzijde van het portret van Cornelius door Ambrosius Benson.

¹⁵² Het schild op de grafsteen is overtopt met een helm en dekkleden. Er is een klein verschil met het in FAULCONNIER afgebeelde schild: daar zijn de jachthoorns beide naar (heraldisch) rechts gewend.

¹⁵³ Onze onderzoeksresultaten over de familie Duplicie de Scheppere, werden gepubliceerd in: P. DONCHE, *Een Oost-Vlaamse familie De Schepper (te Watervliet, Eeklo, Gent en Ronse)*, in: *Vlaamse Stam*, jg. 34, okt. 1998, p. 415-427. Enkele andere artikels over deze familie toen zij te Eeklo verbleef, vindt men in: W. STEEGHERS, *Genealogische gegevens betreffende de familie van dokter Jacobus Joannes de Schepper*, in: *Vlaamse Stam*, 1989, p. 49-54 met genealogische schets vanaf Joannes Ludovicus Franciscus de Scheppere, gehuwd op 1 juni 1765 met Catharina Beijdens (inclusief de fotografische weergave van enkele akten uit Gentse parochieregisters en een stamboomschema). Dit werd aangevuld door: O. WILLEMOT, *Enkele bijkomende gegevens over de familie van Dokter Jacobus Joannes de Schepper*, in: *Vlaamse Stam*, 1989 p. 393-394 met foto's van de bidprentjes van Ghislain J.M.J. DUPLICIUS de SCHEPPER en Paul M.J. DUPLICIE de SCHEPPER.

Zoals hoger reeds vermeld, kwam deze familie over Eeklo en Gent uit Ronse. In het Ronsese stadsarchief kan de rechtstreekse voorouderlijn gevolgd worden tot Pieter De Schepper, geboren rond 1565, gehuwd op 30 juli 1589 te Ronse St.-Maarten met Hermina de Wolf. In het Ronsese archief treft men verder nog steeds De Schepperes aan in 1577-78, 1517, 1460-62, 1453-54-55, 1431-36, 1415-1416 en zelfs al in 1396. Het ziet er dus wel naar uit dat deze familie al van zeer vroege tijden vast in Ronse verankerd is. Van enige connectie met Duinkerke werd niet het minste spoor aangetroffen.

Van een wapenschild in gebruik door de Ronsese familie De Schepper(e) vinden wij evenmin enig spoor. Slaat men J. Th. DE RAEDT's *Sceaux armoriés des Pays-Bas et des pays avoisinants* er op na, dan vindt men slechts weinig De Schepper(e)'s vermeld: een zegel van een de Scheppere te Affligem in 1365 (een arend), dit van Cornelius Duplicius De Schepper (1541, Eke-op-de-Schelde), dit van de familie (de) Schepper(s) uit Mechelen (azuur met een faas van zilver, met in de schildpunt een roskam van zilver) en ook nog een de Sceppere uit Anderlecht uit 1417 (een anker). Maar niets i.v.m. Ronse.

BIJLAGE: Genealogie van de Duinkerke familie De Schepper

Dit is de letterlijke vertaling uit het Frans van een handschriftelijke genealogie, zoals die zich bevindt in de verzameling *Genealogische aantekeningen betreffende Vlaamse geslachten* (1874-1875) van Jean-Baptiste Lanciet, bewaard te Gent, *Rijksuniversiteit*, hs 729, Vol IV (van 6), f° 2-10. Enkele verduidelijkingen zijn door ons aangebracht tussen haakjes en niet-gecursiveerd. Ook de verwijzingsletters werden enigszins aangepast voor meer duidelijkheid. De verzameling van Lanciet bevat nergens bronverwijzingen. Zij dient zeker met de nodige omzichtigheid gehanteerd te worden.¹⁵⁴

I. Jan De Scheppere, huwde waarvan drie kinderen. Hij had als bijzit Monica Vandenkervhove, dochter van Laurent, waarvan hij een zoon had. (zie verder onder I.(bastaardtak)) De voornoemde Jan de Scheppere was poorter van de stad Gent.

De kinderen uit het wettelijke huwelijk zijn:

- 1) Jacob de Schepper, deken van St.-Winoksbergen (Bergues, Nord, F.)*
- 2) Cornelius de Schepper, die huwde N. Valckens, waarvan de kinderen volgen onder II.*
- 3) Jan de Scheppere, huwde jonckvrouw Passchasia Winnoc. Hij was schepen van Duinkerke in 1506, 1507, 1508, 1509, burgemeester in 1511 en vice-admiraal van Vlaanderen. Hij streed tegen de Engelsen op zee en later op het land tegen de Fransen. Hun kinderen zijn:*

¹⁵⁴ Alleen al de opsomming van de functies van 3a) Jan de Schepper getuigt van weinig kritische zin: dat iemand van 1509 tot 1579 in dienst kan zijn van het stadsbestuur van Duinkerke is een wel erg onwaarschijnlijk lange periode, wellicht worden vermeldingen die aan de vader behoren toegeschreven aan de zoon.

3a) *Jan de Scheppere, burgemeester van Duinkerke in 1546, schatbewaarder in 1509, raadslid in 1511, schepen in 1551, 1552, 1556, 1560, 1561, 1562, 1563, 1564, 1566, 1567, 1568, 1570, 1574, 1575, burgemeester in 1579.*

3b) *Jacob de Scheppere, pastoor van Ekelsbeke (Esquelbecq, Nord, F.) en raadslid van Duinkerke.*

3c) *Andries de Scheppere, huwde Gislena de Chivoire, dochter van Tomas, waarvan een zoon, te weten:*

Cornelius De Scheppere (alias) Schepperus, geboren in 1502 (moet dus 1501 zijn) te Duinkerke, staatsraad der Nederlanden en ambassadeur van keizer Karel V in 1522. Heer van Eecke bij aankoop in 1540. Overleden te Antwerpen in 1554. Hij huwde 1) Elisabeth Donche, dochter van Pieter en Jacoba de Clichthove en 2) Margareta Loonis. Hun kinderen zijn:

125

1) *Cornelius de Scheppere, heer van Eecke in 1555 tot 1563. Commissaris bij de vernieuwing van de wet (van Gent?) in 1569. Hij huwde Anna de Cotereau, dochter van Philip, ridder, heer van Eertbrugge.*

2) *Anna de Scheppere, huwde Cornelius van den Coorenhuuse in 1564. Hij was groot baljuw van de steden Ieper en van Veurne. (Veurne moet zijn: Oudenaarde, zie hoger) Zij overleed op 4 dec. 1606. Hun kinderen zijn:*

2a) *Jan van den Coorenhuuse, ridder, huwde Anna Delfaust waarvan een zoon, te weten:*

- *Andries van den Coorenhuuse, die huwde met Anna van den Coorenhuuse.*

2b) *Anna van den Coorenhuuse. Zij huwde Adriaan d'Aubremont, ridder, heer van Manuy, St.-Pieters, Elzegem, Rokegem, La rue le Doucq (?) enz... Kapitein bij het regiment van zijn broer, heer Nikolaas. Hij overleed op 3 december 1623 en ligt begraven in de kerk van Elzegem. Hun kinderen zijn:*

1) *Anna d'Aubremont, huwde in 1623 Pieter ... van St.-Winoksbergen.*

2) *Adriaan d'Aubremont.*

3) *Robertina d'Aubremont, huwde Karel van den Coorenhuuse.*

4) *Frans d'Aubremont.*

5) *Maria d'Aubremont.*

6) *Maximiliaan d'Aubremont.*

7) *Valerie d'Aubremont.*

II. *Cornelius de Scheppere, huwde N. Valckens. Zij hadden twee kinderen, te weten:*

1) *Jan de Scheppere, huwde Marie Martens.*

2) *Pieter de Scheppere, heer van Koudekerke (Nord, F.), overleden op 7 juni 1588, begraven te Merckegem (Nord, F.). Hij huwde Martina Meete, waarvan twee kinderen, te weten:*

1) *Jacoba de Scheppere, huwde kapitein Don Antonio de Buritto in dienst van Spanje.*

2) *Mark de Scheppere, huwde te Duinkerke op 8 januari 1608 Jacoba Jacobsen (bijgenaamd de Zeevos) in zijn tijd vice-admiraal van Vlaanderen en dienst van Spanje in 1663. Getuigen bij zijn huwelijk waren: Jacob Vandewalle, een befaamd reder, waarover gesproken wordt in de historie van Duinkerke (bedoeld wordt vermoedelijk Faulconnier's *Description historique de Dunkerque ...*, Brugge, 1730), 1ste deel, f° 130 en 131 en Willem de Zoomer. De genoemde Mark de Scheppere was in 1608 raadslid van Duinkerke. Hij overleed op 16 april 1614.*

(Het handschrift bevat hier een tekening van het wapenschild De Schepper: van azuur met een gouden keper. in het schildhoofd twee naar rechts gewende jachthoorns van goud, in de schildpunt een gouden schelp, overtopt met een getraliede naar rechts gewende helm en dekkleden. Als helmteken de jachthoorn. Evenwel staat eronder - geheel ten onrechte - de naam ... De Buritto)

I.(bastaardtak) *Jan de Scheppere had bij zijn bijzit Monica Vandenkerkhove, dochter van Laurent, een natuurlijke zoon.*

(In het handschrift staat hier een tekening van het wapen der familie Vandenkerkhove: van zilver met vijf ruiten van sabel. schuinbalksgewijs geplaatst)

Ilbis. Jan de Scheppere. Hij verkreeg door schenking van zijn vader op 5 april 1448, het huis met de afhankelijkheden, gelegen te Duinkerke en palend aan het huis bewoond door zijn vader. (Register der stadsrekeningen van de stad Gent, jaren 1457 tot 1460, f° 79 v°). Hij huwde Livina Dhooghe, dochter van Jan en Jossijne Scraven. Zij hadden een zoon, te weten:

1) *Willem de Scheppere, huwde jonkvrouw Barbara Svanders. Staat van goed te Gent, register 1528-1529, f° 37. Waarvan 4 kinderen, die zijn:*

1) *Jan de Scheppere, kapitein der Spanjaarden (cavalerie legioen) van Don Di(e)go Perales te Mechelen, provincie Antwerpen.*

2) *Elooi de Scheppere, huwde Margareta de Backere, dochter van Jan en had bij haar zes kinderen, te weten:*

1) *Jan de Scheppere, huwde Elisabeth Stalins, overleden in 1584.*

2) *Joanna de Scheppere.*

3) *Margareta de Scheppere.*

4) *Bartholomeus de Scheppere.*

5) *Cornelius de Scheppere.*

6) *Christiaan de Scheppere.*

(In het handschrift staat hier een tekening van het wapen van de bastaardtak: van zilver, met drie klimmende leeuwen van goud, twee in de schildhoofd, één in de schildpunt, met een linterschuimbalk van keel)

127

3) *Christiaan De Scheppere, huwde Joanna De Backere. Staat van goed te Gent op 29 november 1559. Zij overleed in 1558. Zij hadden zeven kinderen, te weten:*

1) *Willem de Scheppere.*

2) *Frans De Scheppere, huwde jonkvrouw Clara van Vaernewijck, waarvan geboren:*

- *Jan de Scheppere, groot schrijver, geboren te Gent, overleden rond 1620, kleinzoon van de geschiedschrijver Marcus van Vaernewijck.*

3) *Jan de Scheppere.*

4) *Bartholomeus de Scheppere.*

5) *Jossyne de Scheppere.*

6) *Catharina de Scheppere.*

7) *Catharina de Scheppere.*

8) *Margareta de Scheppere.*

4) *Geeraard de Scheppere, huwde Jossijne Grenut. Staat van goed te Gent op 15 maart 1599, waarvan zes kinderen, te weten:*

1) *Livina de Scheppere.*

2) *Jacoba de Scheppere, die huwde met Geeraard de Crane. Zij was weduwe van Gillis Vandevyvere. Staat van goed te Gent op 19 juni 1605.*

3) *Pieter de Scheppere, huwde op 2 januari 1596 Livina Meyntkins. Staat van goed van 3 aug. 1604 te Gent, waarvan:*

- *Geeraard de Scheppere.*

- *Anna de Scheppere, die huwde met Gillis Stalins, raadslid bij de Raad van Mechelen.*

4) *Jan de Scheppere.*

5) *Jossijne de Scheppere.*

6) *Catharina de Scheppere.*

Hierna nog vier korte genealogische fragmenten:

128

a) over de familie de Vandere of Svanders (Joanna de Backere x Christiaan de Scheppere was een dochter van Jan de Backere en Joanna Svanders);

b) het gezin Loonis waartoe Margareta Loonis, de tweede vrouw van Cornelius Duplicius de Scheppere behoorde;

c) de familie Donche, waarbij Pieter Donche x Jacoba van de Clichthove, de vader van Elisabeth Donche, opgevoerd wordt als zoon van Jacob Donche x Maria Utenhove, kleinzoon van Jacob Donche x Philippine Boudens - die afstamming is in elk geval volledig verkeerd;

d) het gezin waartoe Anna de Couttereau, de echtgenote van Cornelius Duplicius junior behoorde.